

سازمان میراث فرهنگی
صنایع دستی و گردشگری

سالنامه آماری

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

سال ۱۳۹۴

دینا

سالنامه آماری

با محوریت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

سال ۱۳۹۴

جلد (۱)

معاونت توسعه مدیریت

دفتر برنامه ریزی و بودجه

عنوان : سالنامه آماری

با محوریت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری ۱۳۹۴ جلد ۱

تهیه کنندگان : دفتر برنامه ریزی و بودجه

معاونت توسعه مدیریت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

تعداد : ۱۵۰۰ جلد

قیمت : محفوظ

چاپ : اول

تاریخ انتشار : تیر ۱۳۹۶

شابک : ۷ - ۱۸۶ - ۴۲۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ناشر : سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

نشانی : تهران - خیابان آزادی، تقاطع یادگار امام، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

تلفن : ۶۱۰۶۳۰۰۰ : شماره : ۶۱۰۶۳۵۵۶ صندوق پستی : ۷۱۹ - ۱۳۴۴۵ کد پستی : ۱۳۴۳۷۱۱۱۶۷

URL: www.ichto.ir

پیشگفتار

جلد نخست سالنامه‌ی آماری سازمان، حاوی مجموعه‌ای از آخرین اطلاعات آماری موجود در حوزه‌های میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری است که به منظور رفع نیازهای آماری همکاران، تصمیم‌گیران، دستگاه‌های اجرایی، برنامه‌ریزان، پژوهشگران، دانشجویان، فعالان بخش خصوصی (سرمایه‌گذاران، هتل‌داران، دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان تور، تولیدکنندگان و هنرمندان صنایع دستی، دارندگان پروانه تولید کارگاهی و...) از سال ۱۳۹۴ منتشر می‌شود.

گروه آمار سازمان، به منظور ارائه‌ی بهنگام اطلاعات آماری مهم و اساسی برای رفع نیازهای آماری برنامه‌ریزان، استفاده‌کنندگان و به‌حداقل رساندن مراجعات آنان، اقدام به تهیه، تدوین و انتشار سالنامه‌ی آماری سازمان و ارائه‌ی لینک‌های اقامتگاه‌ها، دفاتر خدمات مسافرتی، جاذبه‌ها، واحدهای پذیرایی بین‌راهی، بر روی پرتال سازمان به آدرس WWW.ICTO.IR کرده است.

سالنامه‌ی آماری ۱۳۹۴ سازمان در دو مجلد فارسی و همچنین به صورت لوح فشرده تهیه شده است تا در اختیار متقاضیان قرار گیرد.

در خاتمه، به کاربران گرامی سالنامه توصیه می‌شود، برای بهره‌گیری از اطلاعات موجود در هر فصل، مقدمه‌ی آن را به‌دقت مورد مطالعه قرار دهند تا از نکات مهمی که در آمارهای آن فصل ضروری است، مانند تعاریف و مفاهیم به‌کاررفته در تهیه‌ی آمارها، پوشش موضوعی اقلام آماری، آگاهی حاصل کنند.

۱- میراث فرهنگی	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
مقدمه	۱۳
تعاریف و مفاهیم حوزه‌ی میراث فرهنگی	۱۴
میراث فرهنگی (<i>Cultural Heritage</i>)	۱۴
میراث فرهنگی ملموس (<i>Tangible Cultural Heritage</i>)	۱۴
طبقه‌بندی میراث فرهنگی ملموس (<i>Tangible Cultural Heritage Groups</i>)	۱۴
معرفی کنوانسیون ۲۰۰۳ در خصوص میراث ناملموس	۱۵
تعریف میراث فرهنگی ناملموس	۱۵
سامانه‌ی مدیریت میراث فرهنگی ناملموس	۱۶
توسعه و ترویج	۱۶
آموزش و انتقال	۱۷
مفاخر حامل میراث فرهنگی ناملموس	۱۷
احیا	۱۷
آثار (<i>Monuments</i>)	۱۸
میراث طبیعی (<i>Natural Heritage</i>)	۱۸
الف) مناظر طبیعی و عوارض بدیع جغرافیایی غیرحفاظت‌شده	۲۰
۱- مناظر طبیعی	۲۰
۲- عوارض بدیع جغرافیایی	۲۱
۳- پدیده‌ی زیستی خاص	۲۱
ب) بقایای دیرین‌شناختی انسانی و محوطه‌های حاصل از تعامل فیزیکی و فرهنگی انسان و طبیعت	۲۴
۱- تحول و سیر تکامل زیستی	۲۴
۲- پدیده‌های زمین‌شناسی ایران	۲۴
۳- سیمای طبیعی فرهنگی سرزمین	۲۴

قوانین در حوزه‌ی میراث طبیعی	۲۵
تقسیمات آثار طبیعی	۲۷
۱- لیست تقسیمات مناظر طبیعی	۲۷
۲- لیست تقسیمات عوارض بدیع جغرافیایی و پدیده‌ی زیستی خاص	۲۹
۳- لیست تقسیمات سیمای طبیعی فرهنگی سرزمین	۳۰
۴- لیست تقسیمات دیرین‌شناختی انسانی	۳۰
تقسیمات مناطق رویشی ایران	۳۱
انواع گونه‌های گیاهی دارای ارزش حفاظت (در معرض خطر)	۳۱
معیارهای شناسایی و تشخیص میراث‌های طبیعی	۳۲
۱- بخش اول: معیارهای ثبت آثار	۳۲
۲- بخش دوم: اولویت‌های آثار برای ثبت در شرایط مشابه	۳۲
ساختارهای طبیعی (<i>Natural Features</i>)	۳۳
محوطه‌های طبیعی (<i>Natural Sites</i>)	۳۴
سامانه‌ی مدیریت میراث فرهنگی (<i>Cultural Heritage Management System</i>)	۳۴
شناسایی (<i>Identification</i>)	۳۴
حریم (<i>Buffer Zone</i>)	۳۵
حفاظت (<i>Conservation</i>)	۳۵
صیانت (<i>Safeguarding</i>)	۳۶
نگهداری (<i>Maintenance</i>) - محافظت (<i>Conservation</i>)	۳۷
احیا (<i>Rehabilitation</i>)	۳۸
موزه‌ها (<i>Museums</i>)	۳۹

۳۹ ساختارهای طبیعی (Natural Features)
۴۰ محوطه‌های طبیعی (Natural Sites)
۴۰ تعریف میراث جهانی
۴۰ میراث فرهنگی و طبیعی
۴۱ آثار توأمان فرهنگی و طبیعی
۴۱ معیارهای ثبت یک اثر در فهرست میراث جهانی
۴۲ میراث ملی منقول
۴۸ موزه‌ها و اموال منقول فرهنگی تاریخی
۴۸ ۱-۱- جدول تعداد موزه‌های افتتاح‌شده در کشور
۴۸ ۱-۱- نمودار تعداد موزه‌های افتتاح‌شده در کشور
۴۹ ۱-۲- نمودار تعداد موزه‌های افتتاح‌شده در کشور به تفکیک نوع موزه
۴۹ ۱-۲- جدول تعداد بازدیدکنندگان از موزه‌های کشور
۵۰ ۱-۳- نمودار تعداد بازدیدکنندگان از موزه‌های کشور
۵۰ ۱-۳- جدول سامان‌دهی و مرمت اشیای موزه‌ها
۵۱ ۱-۴- نمودار تعداد اشیای مرمت‌شده
۵۱ ۱-۵- نمودار سامان‌دهی و مرمت اشیا
۵۲ حرائم آثار ثبتی
۵۲ ۱-۴- جدول حرائم مصوب آثار در سطح ملی به تفکیک استان
۵۴ ۱-۶- نمودار حرائم مصوب آثار در سطح ملی
۵۵ میراث طبیعی
۵۵ ۱-۵- جدول میراث طبیعی ثبت‌شده به تفکیک استان و سال ثبت
۵۷ ۱-۷- نمودار تعداد میراث طبیعی ثبت‌شده در فهرست آثار ملی
۵۸ میراث جهانی
۵۸ ۱-۶- جدول آثار تاریخی فرهنگی ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی به ترتیب سال ثبت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴
۶۰ ۱-۷- جدول ۲۱ مورد آثار تاریخی فرهنگی ثبت‌شده در فهرست آثار جهانی
۶۴ ۱-۸- نمودار آثار تاریخی فرهنگی ثبت‌شده در فهرست آثار جهانی
۶۴ ۱-۸- جدول تعداد میراث ناملموس ثبت‌شده در سطح جهانی

۶۶	آثار منقول فرهنگی تاریخی
۶۶	۹-۱- جدول آثار منقول ثبت شده در فهرست آثار ملی ایران به تفکیک استان تا پایان سال ۱۳۹۴
۶۷	آثار غیرمنقول فرهنگی تاریخی
۶۷	۱۰-۱- جدول تعداد آثار غیرمنقول ثبت شده در فهرست آثار ملی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴
۶۹	میراث ناملموس
۶۹	۱۱-۱- جدول تعداد میراث ناملموس ثبت شده در فهرست ملی طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴
۷۱	۲- صنایع دستی
۷۳	مقدمه
۷۴	تعاریف و مفاهیم حوزه صنایع دستی
۷۴	صنایع دستی
۷۴	کالاها (<i>Goods</i>)
۷۴	خدمات (<i>Services</i>)
۷۵	صنعتگر (<i>Handicraftsman</i>)
۷۵	حرفه (<i>Career</i>)
۷۵	تولید (<i>Production</i>)
۷۵	کالاهای سرمایه ای (<i>Capital Goods</i>)
۷۵	گروه های اصلی صنایع دستی (<i>Main Groups of Handicrafts</i>)
۷۶	زیر گروه های صنایع دستی (<i>Subgroups of Handicrafts</i>)
۷۶	عرضه صنایع دستی (<i>Supply of Handicrafts</i>)
۷۶	تقاضای صنایع دستی (<i>Demand of Handicrafts</i>)
۷۶	کارگاه تولیدی صنایع دستی (<i>Handicrafts Workroom</i>)

- نمایشگاه صنایع دستی (Exhibition of Handicrafts) ۲۷
- فروشگاه صنایع دستی (Handicrafts Shop) ۲۷
- معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی استان ۲۷
- معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی (ستاد) ۲۷
- پروانه‌ی تولید انفرادی ۲۸
- ظرفیت تولید ۲۸
- ظرفیت اسمی ۲۸
- ظرفیت رسمی ۲۸
- رشته‌های مصوب صنایع دستی ۲۸
- جواز تأسیس کارگاه ۲۹
- پروانه تولید کارگاهی ۲۹
- گواهی توانمندی مدیرفنی یا استادکار ۲۹
- گواهی کیفیت کارگاه ۲۹
- طرح توجیهی ۱۰
- ۲- جدول و نمودارهای حوزه صنایع دستی ۸۱
- ۲-۱- جدول مقایسه‌ای صدور و تمدید پروانه‌ی تولید انفرادی صادرشده توسط معاونت‌های صنایع دستی استان‌ها طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ برحسب بانک اطلاعاتی فعالیت‌های سازمان در سامانه‌ی هوشمند صنایع دستی ۸۱
- ۲-۱- نمودار صدور و تمدید پروانه‌ی تولید انفرادی ۸۴
- ۲-۲- نمودار صدور و تمدید پروانه‌ی تولید کارگاهی ۸۴
- ۲-۲- جدول مقایسه‌ای صدور و تمدید پروانه‌ی تولید کارگاهی صادرشده توسط معاونت‌های صنایع دستی استان‌ها ۸۵
- ۲-۳- جدول برگزاری بازارچه‌های موقت عرضه و فروش محصولات صنایع دستی در سراسر کشور ۸۷
- ۲-۳- نمودار تعداد بازارچه‌های موقت عرضه و فروش صنایع دستی ۸۸
- ۲-۴- جدول نمایشگاه‌های برگزارشده صنایع دستی در داخل کشور (بین‌المللی و سراسری) ۸۹
- ۲-۵- جدول حضور و مشارکت در نمایشگاه‌ها و رویدادهای خارجی (اعزام هنرمندان و هیأت‌های تجاری) طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ ۱۰۱

۲-۴- نمودار تعداد هنرمندان اعزام شده برای حضور در نمایشگاه‌های خارجی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴	۱۰۴
۳- گردشگری	۱۰۵
مقدمه	۱۰۷
مفاهیم و تعاریف حوزه گردشگری	۱۰۸
محل اقامت (<i>Residence</i>)	۱۰۸
سفر (<i>Travel</i>)	۱۰۸
سفر گردشگری (<i>Tourism Trip</i>)	۱۰۸
گردشگری (<i>Tourism</i>)	۱۰۸
صور اصلی گردشگری (<i>Forms of Tourism</i>)	۱۰۹
هدف از سفر (<i>Purpose of Trip</i>)	۱۰۹
۳- جداول و نمودارهای حوزه گردشگری	۱۱۰
۳-۱- جدول تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور بر حسب مرزهای ورودی	۱۱۰
۳-۱- نمودار تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور	۱۱۱
۳-۲- نمودار تعداد گردشگران ورودی به کشور به تفکیک مرز ورودی	۱۱۱
۳-۲- جدول تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور به تفکیک جنسیت	۱۱۲
۳-۳- نمودار تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور به تفکیک جنسیت	۱۱۲
۳-۳- جدول تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور به تفکیک ماه	۱۱۳
۳-۴- جدول تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور به تفکیک نوع ویزا	۱۱۴
۳-۵- جدول تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک جنسیت	۱۱۴
۳-۴- نمودار تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک جنسیت ۱۳۹۴	۱۱۵
۳-۶- جدول تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک مرز (هوایی، زمینی، دریایی)	۱۱۵
۳-۷- جدول تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک ماه	۱۱۶
۳-۵- نمودار تعداد گردشگران خروجی از کشور	۱۱۷

- ۱۱۷-۳-۸- جدول تعداد اماکن اقامتی کشور به تفکیک استان و نوع واحد ۱۳۹۴.....
- ۱۱۹-۳-۹- جدول تعداد و ظرفیت اقامتگاه‌های کشور ۱۳۹۴.....
- ۱۲۰-۳-۶- نمودار تعداد اقامتگاه‌های کشور به تفکیک ستاره و درجه ۱۳۹۴.....
- ۱۲۰-۳-۱۰- جدول تعداد دفاتر خدمات مسافرتی کل کشور ۱۳۹۳، ۱۳۹۴.....
- ۱۲۲-۳-۱۱- جدول تعداد و ظرفیت اقامتگاه‌های بوم‌گردی ۱۳۹۳، ۱۳۹۴.....
- ۱۲۴-۳-۱۲- جدول تعداد واحدهای پذیرایی ۱۳۹۳، ۱۳۹۴.....
- ۱۲۵-۳-۱۳- جدول تعداد سفره‌خانه‌های سنتی ۱۳۹۳، ۱۳۹۴.....
- ۱۲۷-۳-۱۴- جدول تعداد راهنمایان تور ۱۳۹۳، ۱۳۹۴.....
- ۱۳-۱۵- جدول تعداد تشکلهای غیردولتی فعال در هر یک از حوزه‌های مرتبط با گردشگری ۱۳۹۳.....
- ۱۲۹-۳-۱۶- جدول تعداد شرکت‌های مجری طرح تطبیق استانداردهای کیفیت خدمات تأسیسات گردشگری ۱۳۲.....
- ۱۳۲-۳-۱۷- جدول تعداد هتل‌های استانداردسازی شده (گواهی کیفیت).....
- ۱۳۳-۳-۷- نمودار تعداد هتل‌های استانداردسازی شده به تفکیک ستاره.....
- ۱۳۱-۳-۱۸- جدول تعداد افراد شرکت‌کننده در آزمون جامع هماهنگ سالانه برای دریافت مجوز فعالیت حرفه‌ای گردشگری.....
- ۱۳۳-۳-۸- نمودار تعداد افراد شرکت‌کننده در آزمون جامع برای دریافت مجوز فعالیت حرفه‌ای گردشگری ۱۳۴.....
- ۱۳-۱۹- جدول تغییرات حاصل شده در ساعات درسی و سرفصل‌های دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری ۱۳۹۳.....
- ۱۳۵-۳-۲۰- جدول تعداد گواهینامه‌های صادر شده برای فارغ‌التحصیلان دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری ۱۳۶.....
- ۱۳۶-۳-۹- نمودار تعداد گواهینامه‌های صادر شده برای فارغ‌التحصیلان دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری ۱۳۶.....
- ۱۳۷-۳-۲۱- جدول تعداد اساتید فعال در دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت گردشگری.....
- ۱۳۸-۳-۱۰- نمودار تعداد اساتید فعال دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت گردشگری.....
- ۱۳۸-۳-۲۲- جدول تعداد آموزشگاه‌های فعال در زمینه‌ی برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری.....
- ۱۴۱-۳-۱۱- نمودار تعداد آموزشگاه‌های فعال در زمینه‌ی برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری ۱۴۲.....

۱ - میراث فرهنگی

مقدمه

حوزه میراث فرهنگی گرچه به عنوان مجموعه‌ای از دارایی‌های یک محدوده، یا کشور محسوب می‌شود، اما در چند دهه‌ی اخیر دیدگاه‌های جدیدی از سوی سازمان ملل مطرح شده که این حوزه را در زمره‌ی دارایی‌های جهانی دانسته و هرگونه آسیب به مؤلفه‌های آن را به منزله‌ی در خطر افتادن دارایی‌های بین‌المللی برشمرده است. در سال ۱۹۷۲ توسط این سازمان، کنوانسیون میراث جهانی به تصویب رسید که هدف اصلی این کنوانسیون شناسایی، حفاظت و معرفی محدوده‌های این حوزه خصوصاً محدوده‌ی میراث برجسته جهانی به مردم و نسل‌های آتی در جهت حفظ آن‌هاست.

در دهه‌ی اخیر یکپارچه‌سازی مؤلفه‌های مدیریت میراث جهانی یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های این کنوانسیون به‌شمار می‌رود. این امر در حصول پایه‌ی مشترک برای برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری کشورها درخصوص حفظ و نگهداری محدوده‌های این حوزه و همچنین همرفت نمودن این برنامه‌ها با اهداف کنوانسیون، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به توصیه‌های روزافزون کاربرد مدیریت بر پایه اطلاعات در این حوزه، حجم بالای اطلاعات و خصوصاً تعدد پایگاه‌های گردآورنده اطلاعات، نیاز به یکسان‌سازی مؤلفه‌های اصلی آنها ضروری بوده که این امر ارائه تعاریفی جامع و مانع، به‌صورت استاندارد و یکسان برای آنها را طلب می‌کند. مجموعه فعالیت‌ها در این راستا از قبیل لزوم ارائه‌ی این تعاریف، منجر به تأسیس مرکزی در سال ۱۹۹۲ با مشاوره‌ی مرکز بین‌المللی مطالعات حفظ و مرمت اموال فرهنگی (ICCROM)، شورای بین‌المللی بناهای تاریخی (ICOMOS) و اتحادیه‌ی بین‌المللی حفاظت از طبیعت (IUCN) شد. به‌پیوست، مفاهیم و تعاریف حوزه‌ی میراث فرهنگی بر اساس آخرین تعاریف ارائه‌شده از طرف مرکز میراث جهانی در سال ۲۰۱۲ اختصاص داده شده است.

تعاریف و مفاهیم حوزه‌ی میراث‌فرهنگی

میراث‌فرهنگی (Cultural Heritage)

زیرمجموعه‌ای از میراث ملی که در شکل‌گیری و ایجاد آن‌ها عامل انسان نقش اساسی داشته و منشأ اصلی خلق آن‌ها عواملی غیر از طبیعت صرف است. مطابق توصیه‌های موجود سازمان ملل این مجموعه شامل دو گروه میراث‌فرهنگی ملموس (tangible cultural heritage) و میراث‌فرهنگی ناملموس (intangible cultural heritage) می‌شود.

میراث‌فرهنگی ملموس (Tangible Cultural Heritage)

زیرمجموعه‌ای از میراث‌فرهنگی که موجودیت شیئی داشته، فضای خاص خود را اشغال کرده و قابلیت دیدار به‌صورت عینی داشته باشد. مطابق توصیه‌ها و تعاریف کنوانسیون میراث جهانی این مجموعه به سه گروه آثار (monuments)، بناهای گروهی (groups of buildings) و محوطه‌ها (sites) تقسیم می‌شود. لازم به ذکر است معمولاً لغت ملموس در این واژه حذف شده و منظور از میراث‌فرهنگی به‌صورت مرسوم میراث‌فرهنگی ملموس است.

طبقه‌بندی میراث‌فرهنگی ملموس

(Tangible Cultural Heritage Groups)

میراث‌فرهنگی ملموس معمولاً به دو گروه منقول (movable) و غیرمنقول (immovable) طبقه‌بندی می‌شوند. میراث‌فرهنگی منقول به مواردی اشاره دارد که امکان حمل و جابه‌جایی آن‌ها از نقطه‌ای به نقطه‌ی دیگر وجود دارد. با توجه به ماهیت و ساختار میراث‌فرهنگی غیرمنقول، تعبیر حمل‌ونقل برای آن‌ها معنا ندارد و جابه‌جایی آن‌ها امکان‌پذیر نیست.

معرفی کنوانسیون ۲۰۰۳ در خصوص میراث ناملموس

کنوانسیون حفاظت/ پاسداری از میراث فرهنگی ناملموس با توجه به اهمیت میراث فرهنگی ناملموس به عنوان عامل اصلی تنوع فرهنگی و ضامن توسعه پایدار، نقش کلیدی جوامع، به ویژه جوامع بومی، گروه‌ها و (در برخی موارد) افراد در تولید، حراست، نگهداری و بازآفرینی میراث ناملموس که منجر به غنای تنوع فرهنگی و خلاقیت بشری می‌شود، لزوم آگاهی‌افزایی درباره اهمیت میراث فرهنگی ناملموس و حراست از آن به خصوص نسل‌های جوان‌تر، نقش ارزنده میراث فرهنگی ناملموس به عنوان یکی از عوامل نزدیک‌تر کردن انسان‌ها به یکدیگر و تضمین تبادل و درک متقابل در میان آن‌ها و اهداف دیگر در این خصوص، در سال ۲۰۰۳ توسط یونسکو تصویب شد.

تعریف میراث فرهنگی ناملموس

میراث فرهنگی منحصر به بناهای تاریخی و مجموعه‌هایی از اشیا نیست؛ این میراث، آداب و سنن یا اصطلاحات و بیان‌های شفاهی را که از پیشینیان ما به جا مانده و به بازماندگان ما خواهد رسید نیز در بر می‌گیرد، مواردی مانند ادبیات و سنت‌های شفاهی، هنرهای اجرایی، مراسم اجتماعی، آیین‌ها، جشن‌ها، دانش و مهارت‌های مربوط به طبیعت و گیهان و نیز دانش و مهارت‌های لازم برای تولید صنایع دستی سنتی. این موارد اگرچه قابل لمس نیستند، اما بخش بسیار مهمی از میراث فرهنگی ما به شمار می‌روند. میراث فرهنگی ناملموس، شکل زنده‌ی میراث است که پیوسته بازآفرینی می‌شود و در پاسخ به محیط خود تحول می‌یابد، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و حس هویت و تعلق به انسان و جوامع می‌بخشد.

جوامع بشری عامل خلق، حمل و انتقال میراث فرهنگی ناملموس هستند. ممکن است جوامع در این میراث با جوامع دیگر اشتراکاتی داشته باشد. چه آن جوامع از روستاهای همسایه باشد و چه شهری در آن سوی دنیا و چه مردمی که مهاجرت کرده و در منطقه‌های دیگر ساکن شده و این میراث را کسب کرده‌اند. میراث مشترک، حس احترام و درک ما را از طرف مقابل ارتقا بخشیده و باعث انسجام و همبستگی اجتماعی می‌شود.

شناخت بيشتر ما از اشکال مختلف ميراث‌فرهنگي ناملموس همچنين باعث افزايش احترام ما نسبت به ديگران و نيز گفت‌وگوي بين‌فرهنگي مي‌شود.

سامانه‌ی مدیریت میراث فرهنگی ناملموس

مدیریت میراث ناملموس با پاسداری از این میراث تعريف مي‌شود. پاسداری از میراث ناملموس يعني انجام اقداماتي در جهت تضمين بقاء، استمرار و انتقال ميراث‌فرهنگي ناملموس با مشارکت و مدیریت حاملان، عاملان و مجريان این میراث در جوامع محلی به نسل‌های بعدی و جوان‌ترها.

مقوله‌ی پاسداری: شامل پژوهش، شناسایی، مستندنگاری، توسعه و ترویج، انتقال و آموزش از طریق آموزش رسمي و غيررسمي و نيز احياي جنبه‌های متنوع این میراث است.

شناسایی، مستندسازی و پژوهش: شامل کليه‌ی اقدامات برای شناسایی نموده‌های گوناگون میراث ناملموس، مستندسازی آن‌ها و پژوهش‌های میدانی و... با مشارکت جوامع حامل و مجری این میراث ناملموس است.

فهرست‌برداری: پس از شناسایی، نموده‌های گوناگون میراث ناملموس به انواع روش‌های بومي، سنتي، اداری و... فهرست‌برداری، سیاهه‌برداری، ثبت و ضبط مي‌شود.
ثبت در فهرست‌های ملی: پس از فهرست‌برداری و سیاهه‌برداری، اقدام لازم نسبت به ثبت این میراث در پرونده‌های مربوطه در فهرست‌های ملی، منطقه‌ای و استانی صورت مي‌گیرد.

توسعه و ترویج

این میراث ناملموس چه در فهرست‌های مربوطه ثبت بشود یا نشود، کليه‌ی اقدامات لازم درخصوص معرفی، توسعه‌ی دانش، مهارت، هنر و آیین و... از طریق برگزاری همایش، نمایشگاه، برگزاری اجرا و چاپ و انتشار کتاب و مقاله و تهیه‌ی فیلم و... باید صورت پذیرد.

آموزش و انتقال

میراث ناملموس چه در فهرست‌های مربوطه ثبت بشود یا نشود، کلیه اقدامات لازم درخصوص آموزش و انتقال آن به نسل‌های بعدی و جوان‌تر از طریق آموزش رسمی و غیررسمی باید صورت پذیرد. این اقدامات شامل توسعه‌ی آموزش محلی و سنتی استاد - شاگردی، تدوین برنامه‌ها و مواد آموزشی برای کلیه سطوح آموزشی، برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای علاقه‌مندان و... است.

مفاخر حامل میراث فرهنگی ناملموس

بسیاری از بیان‌ها و ادبیات شفاهی، هنرهای اجرایی، آیین‌ها و مراسم اجتماعی، دانش و مهارت‌های سنتی، صنعت و کسب و کار سنتی و... به علت تعداد در حال کاهش حاملان و مجریان این مهارت‌ها، بی‌علاقگی رو به افزایش جوانان و نیز کمبود بودجه در خطر نابودی هستند. یکی از مؤثرترین راه‌ها برای پاسداری پایدار از این میراث، شناسایی، معرفی، تکریم حاملان و مجریان این میراث و همچنین انجام اقدامات لازم درخصوص مستندنگاری، توسعه و ترویج، و نیز انتقال فعالیت، دانش، مهارت و هنرها به نسل‌های بعدی با مشارکت جوامع محلی است.

احیا

برخی از مظاهر میراث ناملموس، در حال حاضر اجرا نمی‌شود، اما جوامع، گروه‌ها و در برخی موارد افراد، آن عنصر را بخشی از هویت تاریخی، فرهنگی و اجتماعی خود می‌دانند. در این صورت این عنصر با شناسایی، معرفی و اجرای برنامه‌های مدیریتی پاسدارانه (بخش دولتی، خصوصی و...) با مشارکت جوامع باید احیا و مجدداً اجرا شود تا به حیات خود ادامه دهد.

آثار (Monuments)

زيرمجموعه‌اي از ميراث فرهنگي ملموس اعم از منقول و غيرمنقول که مشتمل بر کارهاي فاخر معماری، آثار انسان ساخت (ابنيه، تپه‌ها و محوطه‌ها، گورستان‌ها، وسايل و ابزار موردنياز زندگي و...) کتيبه‌هاي باستاني، اشيای باستاني، اشيای باارزش از لحاظ باستان‌شناسي، نقاشي‌هاي يادمانی و فارغ از زمان، مجسمه‌هاي يادمانی و فارغ از زمان، مکتوبات فاخر و ديگر مواردی از اين دست که از لحاظ تاريخي، هنري يا علمي دارای اهميت و ارزش ويژه هستند.

ميراث طبيعي (Natural Heritage)

زيرمجموعه‌اي از ميراث ملي که عوامل طبيعي در ايجاد آنها نقش اساسي داشته و دارای ويژگي‌هاي خاص و برجسته‌ي طبيعي و منحصربه‌فرد يا نادر باشند. مطابق توصيه‌ها و تعاريف کنوانسيون ميراث جهاني اين مجموعه به دو گروه ساختارهاي طبيعي (Natural Features) و محوطه‌هاي طبيعي (Natural Sites) تقسيم می‌شود. منظور از ميراث طبيعي مذکور در تبصره‌ي ماده‌ي ۲ قانون تشکيل سازمان ميراث فرهنگي و گردشگري، محدوده‌هاي جغرافيايي طبيعي و مناطق خاصی از کشور است که به‌عدت کيفيت ويژه فيزيکي و زيست‌شناسي يا مناظر و چشم‌اندازهاي طبيعي زيبا و کم‌نظير يا محوطه‌هاي طبيعي تاريخي و نيز پديده‌ها و نمونه‌هاي ارزشمند گياهي و جانوري و زيستگاه‌هاي آنها تعيين و تحت حفاظت و بهره‌برداري پايدار قرار می‌گيرند. به‌منظور تعريف ميراث‌هاي طبيعي موضوع ماده‌ي ۲ قانون تشکيل سازمان ميراث فرهنگي، صنايع دستي و گردشگري، ضمن بررسي تعريف کنوانسيون حمايت از ميراث فرهنگي و طبيعي جهان (۲۷۹۱) و تطبيق آن با مفاد طبقه‌بندي اتحادييه‌ي جهاني حفظ طبيعت (IUCN) از ميراث‌هاي فوق و با استناد به مواد قانوني ۲، ۳، ۴ و ۵ آيين‌نامه‌ي اجرائي قانون حفاظت و بهسازي محيط‌زيست و به‌لحاظ داشتن خلأهاي موجود در سطح ملي در شناسايي و معرفي آن‌دسته از آثار طبيعي که تاکنون مورد توجه قرار نگرفته‌اند، تعريفی به شرح زير ارائه شد:

میراث‌های طبیعی کشور (با استناد به مفاد ماده‌ی ۲ قانون تشکیل سازمان میراث‌فرهنگی و گردشگری) به شرح زیر قابل توصیف و تعریف است:

ماده‌ی ۱- منظور از میراث طبیعی مذکور در تبصره‌ی ماده‌ی ۲ قانون تشکیل سازمان میراث‌فرهنگی و گردشگری، محدوده‌های جغرافیایی طبیعی و مناطق خاصی از کشور است که به‌علت کیفیت ویژه‌ی فیزیکی و زیست‌شناسی یا مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی زیبا و کم‌نظیر یا محوطه‌های طبیعی تاریخی و نیز پدیده‌ها و نمونه‌های ارزشمند گیاهی و جانوری و زیستگاه‌های آن‌ها تعیین و تحت حفاظت و بهره‌برداری پایدار قرار می‌گیرد.

ماده‌ی ۲- میراث‌های طبیعی موضوع این آیین‌نامه شامل موارد زیر است: الف- مناظر طبیعی و عوارض بدیع جغرافیایی غیرحفاظت‌شده. ب- بقایای دیرین‌شناختی انسانی و محوطه‌های حاصل از تعامل فیزیکی و فرهنگی انسان و طبیعت. ج- مناطق مذکور در بند الف ماده‌ی ۳ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست از قبیل آثار طبیعی و سایر مناطق تحت حفاظت. د- آثار و بقایای دیرین‌شناختی جانوری و گیاهی.

در خصوص ساختار و الگوی شناسایی، ثبت و حفاظت آثار به‌شرح زیر اقدام شد: با بررسی مفاد کنوانسیون حمایت از میراث‌فرهنگی و طبیعی جهان (۱۹۷۲) و دستورالعمل اجرایی ۲۰۰۵، اتحادیه‌ی جهانی حفظ طبیعت (IUCN) فرم مشخصات مناطق چهارگانه IUCN مرکز نظارت پیوسته‌ی جهانی حفاظت (WCMC) و فرم اطلاعاتی موردنیاز برای شناسایی آثار طبیعی و ملی و نیز تعاریف موجود در سطح ملی و مقررات داخل کشور اطلاعات ثبت مورد بررسی قرار گرفته است.

- به‌منظور دستیابی به دیدگاه‌های فنی و تخصصی درجهت شناسایی بهتر محیط‌های طبیعی و مناطقی که تاکنون تحت‌عنوان هیچ‌یک از مناطق معرف به‌ثبت نرسیده‌اند. برای تحقق اهداف مندرج در طبقه‌بندی و تدوین ساختار پرونده‌های ثبتی میراث طبیعی کشور ضمن مراجعه حضوری با متخصصان، صاحب‌نظران و کارشناسان زبده‌ی ملی، از طریق استفاده از خدمات الکترونیک و با برقراری ارتباط با کارشناسان بین‌المللی اقدام و پس از جمع‌بندی، چهارچوب قابل استناد و استفاده‌ای تهیه‌شده که در گزارش نهایی ارائه می‌شود.

– طبقه‌بندی آثار طبیعی در سطح ملی و جهانی با توجه به شرایط خاص اکولوژیک و ساختار زمین‌شناختی، دارای تنوع بی‌نظیری از مجموعه عواملی است که می‌تواند تحت‌عنوان میراث‌های طبیعی، شناسایی و مورد حمایت قرار گیرند. میراث طبیعی کشور در دو سطح (۱) زنده و (۲) غیرزنده قابل‌تأمل است که پدیده‌های زنده شامل نمونه‌های نادر گیاهی اندمیک و درختان دیرزیست است و پدیده‌های غیرزنده (زیستگاه) نیز در قالب اشکال و مناظر کم‌نظیر و کیفیت ویژه‌ی طبیعی و نیز رویشگاه‌های گیاهان خاص در سه طبقه‌ی خشکی، آبی و ترکیبی است.

الف) مناظر طبیعی و عوارض بدیع جغرافیایی غیرحفاظت‌شده

۱- مناظر طبیعی

به منظری که از جهت زیبایی‌شناختی طبیعی دارای شرایط ویژه‌ای به‌لحاظ پوشش گیاهی، شرایط پستی و بلندی و دیگر عوارض طبیعی است و ساخته‌ی دست انسان نیست یا به محدوده‌ای از منابع طبیعی کشور اعم از جنگل، مرتع، دشت، آب و کوهستان و... اطلاق می‌شود که جذابیت طبیعی قابل قبول را دارا باشد.

شاخص‌هایی که برای ثبت یک منظر مدنظر است عبارت است از:

۱- تنوع عناصر تشکیل‌دهنده منظر:

الف) تنوع رنگ، ب) تنوع پوشش گیاهی، ج) خاک، د) وجود صخره‌های سنگی،

ه) نورگیری، و) آب، ز) تنوع چشم‌انداز

۲- میدان، زاویه، و فاصله‌ی دید

۳- تنوع ارتفاعی عناصر زمین و وجود ویژگی شگفت‌انگیز در آن منظر

۴- فیزیوگرافی (شیب، جهت و ارتفاع از سطح دریا)

۵- درصد تاج پوشش و فرم قابل توجه و منحصربه‌فرد آن

۶- شکنندگی و حساسیت منظر

۷- قابلیت جذب گردشگر

۸- نادر و منحصربه‌فرد بودن

۹- کمترین دخالت انسانی (داشتن کمترین نرخ آسیب‌پذیری)

۱۰- بکر بودن منظر

۱۱- داشتن تنوع زیستی

۱۲- داشتن وسعت کافی برای حفاظت

۱۳- وجود امکانات دسترسی به اثر

۲- عوارض بدیع جغرافیایی

به مناطق و اشکالی گفته می‌شود که در مقیاس محلی خود منحصربه‌فرد و دارای ماهیت طبیعی مانند ژئوپارک، گنبد‌های نمکی، جزایر، کلوت‌های کویری، گل‌فشان‌ها و کوه دماوند (نقاط برجسته ملی) است. (National Landmarks)

۳- پدیده‌ی زیستی خاص

گونه، مناطق یا زیستگاه خاص که به‌علت شرایط ویژه‌ی اکولوژیک، رویشگاهی و اقلیمی دارای یک خاصیت منحصربه‌فرد است. مثل درختان دیرزیست، جنگل مانگرو، گونه‌های اندمیک، مناطق بکر جنگلی و غیره.

۳-۱- درختان کهن سال

در اکوسیستمی که شرایط طبیعی بر آن حکم‌فرماست، برخی گونه‌های درختی به دلایل اکولوژیک، ژنتیک یا فیزیولوژیک دارای طول عمر بیشتری نسبت به گونه‌های مشابه یا سایر گونه‌ها بوده و توانسته‌اند در مقابل انواع تنش‌های محیطی (به‌علت قابلیت زیستن طولانی که به سرشت گونه بستگی دارد) به سنین بالا برسند و رشد طبیعی سالیانه آن‌ها هنوز ادامه دارد و زنده هستند. نکته‌ی قابل‌توجه این‌که درختان دیرزیست و کهن، گنجینه‌های علمی فرهنگی و تاریخی هر منطقه و کشوری محسوب می‌شوند و به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم اکوسیستم‌های طبیعی و مصنوعی به‌شمار می‌آیند.

گیاهان به‌طور کلی دارای یک دیرزیستی بیولوژیک هستند و بر اساس این دیرزیستی با اصطلاحات گیاهان یک‌ساله، دوساله و دائمی روبه‌رو هستیم. در بین گیاهان

دائمي، درختان ديرزيست مفهومي مشخص‌تر دارد و گونه‌هاي مختلف درختي بر اساس سرشت خود داراي ديرزيستي متفاوتي هستند. معمولاً درختان سريع‌الرشد سن ديرزيستي کوتاه‌تري نسبت به درختان کندرشد دارند و همچنين درختان سوزني‌برگ از سن ديرزيستي بالاتري نسبت به پهن‌برگان برخوردارند. سن ديرزيستي در درختان عبارت از ميانگين مدت‌زمانی از عمر آنهاست که طی این مدت بدون بروز درون پوسیدگی به عمر خود ادامه دهند. به عبارت ديگر زمان شروع درون پوسیدگی در درختان، سن ديرزيستي آنها خواهد بود.

سن کهن‌سالی در درختان سنی فراتر از سن ديرزيستي است. درختان عموماً پس از طی سن ديرزيستي خود و شروع درون‌پوسیدگی در آنها در مدتی که معمولاً بيش از دوبرابر سن ديرزيستي آنها نخواهد بود از بين می‌روند. از بين درختانی که به مرحله‌ی ديرزيستي می‌رسند، معدودی از آنها تحت‌تأثير دو عامل محيطی و ژنتیک عمري بسيار طولانی می‌يابند. سن بسياری از درختان کهن‌سال بيش از پنج‌برابر سن ديرزيستي آنهاست. در سروها سن ديرزيستي حدود پانصد سال است درحالی‌که درختان کهن‌سال آن گاهی تا دوهزاروپانصد سال سن دارند. عمر ديرزيستي گونه‌ی ارس حدود ششصد تا هفتصد سال است و پایه‌های فراوانی از آن وجود دارد که حدود سه‌هزار سال سن دارند. در درختان سريع‌الرشد مثل تيريزی معمولاً سن ديرزيستي آنها پنجاه تا هفتاد سال است درحالی‌که موردی از آن وجود دارد که بيش از سيصد سال سن دارد. حداقل سن برای کهن‌سالی در گونه‌های مختلف متفاوت و به قرار زیر است:

پده و سپيدار ۱۰۰ سال

کهور، گز، توت، لول و نارون ۲۵۰ سال

زيان گنجشک، گردو، بلوط بلندمازو و چنار ۳۰۰ سال

انار شيطان، بنه، داغداغان و گونه‌های بلوط زاگرس ۴۰۰ سال

سروها (سرو تبری، زرين) ۵۰۰ سال

ارس ۶۰۰ سال

شمشاد ۳۰۰-۴۰۰ سال

آزاد و بلوط‌آوری ۵۰۰ سال
کیکم ۳۰۰ سال.

۳-۲- جنگل‌های کهن سال

به‌طور کلی گیاهان تحت تأثیر دو عامل بیرونی (اکولوژی) و درونی (ژنتیک) هستند. محققان با دو شکل با این پدیده روبه‌رو هستند. در موارد نادری مزوکلیما و میکروکلیماهای خاص (شرایط اکولوژی خاص) باعث می‌شود که کلیه گیاهان چه به‌صورت خالص یا آمیخته فنوتیپ معینی را معرفی کنند. سنگ‌های مادری، عناصر تشکیل‌دهنده‌ی خاک، بافت بیولوژیک بستر، آب زیرزمینی و سطحی، ارتفاع از سطح دریا، جهت دامنه، تغییرات کمی و کیفی تابش نور و... سبب پدیدار شدن شرایط اکولوژیک خاص می‌شوند تا در نتیجه‌ی هم‌سویی یک یا چندین عامل، شرایط پایداری طولانی‌مدت در درختان یک منطقه بروز کند. در مواردی نیز عامل درونی به‌صورت حضور یک یا چند ژن می‌تواند توانایی تحمل یک گونه را در مقابل تنش‌های محیطی تا جایی بالا برد که پایه‌های آن بتوانند در یک منطقه با فراوانی زیاد عمر طولانی داشته باشند. در یک منطقه جنگلی زمانی که تعداد فراوانی از پایه‌ها به سنی بیش از دوبرابر سن دیرزیستی خود برسند و ۵۰ درصد حجم موجودی سرپای جنگل از این پایه‌ها باشد به این منطقه، جنگل کهن‌سال اطلاق می‌شود. امروزه در جنگل‌های مدرن جنگل کهن (Old Forest) به جنگل‌های حفاظتی چندصدساله اطلاق می‌شود که طی یک رقابت طبیعی مقاوم‌ترین گونه به حیات خود ادامه می‌دهد و از نظر ژنتیک حائز اهمیت است.

۳-۳- گونه گیاهی اندمیک

به گونه‌های گیاهی متعلق به یک منطقه‌ی خاص یا محدود به یک منطقه‌ی جغرافیایی که به‌طور طبیعی در جای دیگر وجود ندارند و ارزش حفاظت دارند، گفته می‌شود؛ مانند درخت انجیلی، لیلکی و سفید پلت.

ب) بقايای ديرين‌شناختي انساني و محوطه‌هاي حاصل از تعامل فيزيكي و فرهنگي انسان و طبيعت

۱- تحول و سير تکامل زيستي

به روند رويش يا گسترشي که با تحول و دگرگوني همراه باشد تکامل گفته مي‌شود. اين واژه بيشتر در پيوند با تکامل زيستي به کار مي‌رود که در نتيجه‌ي تغيير بسامد يک عامل و در پي انتخاب طبيعي در طي يک دوره‌ي زماني طولاني پديد مي‌آيد. بنا بر اين روند تغيير و تحول موجودات زنده نوعي سازگاري نسبت به تغيير عوامل محيطي و زيستي در طي زمان است که به اين فرآيند، سير يا روند تکاملي زيستي گفته مي‌شود؛ مثل غارهاي با ديواره‌هاي نقاشي شده يا وسائل کشف شده در کاوش باستان‌شناسي (شهر سوخته).

۲- پديده‌هاي زمين‌شناسي ايران

در طي زمان‌هاي گذشته تا حال جنبش‌هاي کوه‌زايي و پديده‌هاي آتشفشاني (فوران‌هاي آتشفشاني) ناشي از برخورد صفحات پوسته‌ي زمين منجر به تغيير شرايط زمين شده که بررسي سير اين تغييرات از جهت زماني و مکاني (وقوع در ايران)، تاريخ زمين‌شناسي ايران گفته مي‌شود؛ مثل قلل دماوند، سهند، تفتان، سبلان و کويرهاي مرکزي ايران و...

۳- سيمای طبيعي فرهنگي سرزمين

يادمان‌هاي فرهنگي که بيانگر سير تعامل انسان و طبيعت است که به چند گروه تقسيم مي‌شود:

الف) باغ‌هاي گياه‌شناسي

ب) روستاهای خاص حاصل از تعامل انسان و طبيعت نظير ماسوله، کندوان و...

ج) ساير

قوانین در حوزه میراث طبیعی

تبصره‌ی ماده‌ی ۲ قانون تشکیل میراث فرهنگی و گردشگری مصوب سال ۱۳۸۲

– سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مکلف است به منظور هماهنگی در چگونگی امکان بهره‌گیری از میراث‌های طبیعی کشور و اجرای تعهدات مطروحه در کنوانسیون حفاظت میراث فرهنگی و طبیعی جهان نسبت به تدوین آیین‌نامه‌ای با پیشنهاد مشترک سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و سازمان حفاظت محیط‌زیست اقدام کند.

آیین‌نامه‌ی اجرایی تبصره‌ی ماده‌ی ۲ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، سازمان حفاظت محیط‌زیست، وزارت جهاد کشاورزی

هیأت وزیران در جلسه‌ی مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۱ بنا به پیشنهاد شماره ۷۸۶-۸۴۲/۱ مورخ ۱۳۸۴/۱/۳۱ سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و به استناد تبصره‌ی ماده‌ی ۲ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری - مصوب ۱۳۸۲ - آیین‌نامه‌ی اجرایی تبصره‌ی ماده‌ی یادشده را به شرح ذیل تصویب کرد.

ماده‌ی ۱- منظور از میراث طبیعی مذکور در تبصره‌ی ماده‌ی ۲ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، محدوده‌های جغرافیایی طبیعی و مناطق خاصی از کشور است که به علت کیفیت ویژه‌ی فیزیکی و زیست‌شناسی یا مناظر و چشم‌اندازهای طبیعی زیبا و کم‌نظیر یا محوطه‌ی طبیعی تاریخی و نیز پدیده‌ها و نمونه‌های ارزشمند گیاهی و جانوری و زیستگاه‌های آنها تعیین و تحت حفاظت و بهره‌برداری پایدار قرار می‌گیرد.

ماده‌ی ۲- میراث‌های طبیعی موضوع این آیین‌نامه شامل موارد زیر است:

الف- مناظر طبیعی و عوارض بدیع جغرافیایی غیرحفاظت‌شده.

ب- بقایای دیرین‌شناختی انسانی و محوطه‌های حاصل از تعامل فیزیکی و فرهنگی انسان و طبیعت.

ج- مناطق مذکور در بند الف ماده‌ی ۳ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست از قبیل آثار طبیعی و سایر مناطق تحت حفاظت.

د- آثار و بقایای دیرین‌شناختی جانوری و گیاهی.

ماده‌ی ۳- سازمان میراث‌فرهنگی و گردشگری نسبت به شناسایی، پژوهش، ثبت، تعیین حریم و ضوابط حفاظتی و بهره‌برداری میراث‌های موضوع بندهای الف و ب ماده‌ی ۲ این آیین‌نامه اقدام نموده و میراث‌های ثبت‌شده تحت مدیریت سازمان مذکور قرار می‌گیرد.

ماده‌ی ۴- مناطق و میراث‌های موضوع بندهای ج و د ماده‌ی ۲ این آیین‌نامه تحت اختیار و مدیریت سازمان حفاظت محیط‌زیست قرار داشته و این سازمان همچنان وظایف محول‌شده و امور مربوط به تعیین و حفاظت و بهره‌برداری از آن‌ها را طبق مقررات مربوطه برعهده دارد.

ماده‌ی ۵- دستورالعمل‌های بهره‌برداری پایدار از میراث‌های طبیعی کشور به‌طور مشترک به تصویب رؤسای سازمان‌های میراث‌فرهنگی و گردشگری، حفاظت محیط‌زیست و جنگل‌ها، مراتع و آب‌خیزداری کشور می‌رسد.

ماده‌ی ۶- سازمان حفاظت محیط‌زیست به‌عنوان نماینده‌ی دولت در محوطه‌ها و مناطق تحت مالکیت دولت و منابع ملی واقع در مناطق چهارگانه موضوع بندهای ج و د ماده‌ی ۲ این آیین‌نامه است.

ماده‌ی ۷- ثبت آثار طبیعی کشور در فهرست میراث جهانی بر اساس مواد ۳ و ۴ این آیین‌نامه حسب مورد از سوی سازمان میراث‌فرهنگی و گردشگری یا سازمان حفاظت محیط‌زیست انجام خواهد شد.

تقسیمات آثار طبیعی

۱- لیست تقسیمات مناظر طبیعی

ردیف	نام اثر
۱	جنگل مثلاً جنگل‌های خزری، جنگل‌های ارس باران، جنگل‌های زاگرس (بلوط)، جنگل‌های گرمسیری و غیره.
۲	دریاچه دریاچه‌های مختلف ایران مثلاً دریاچه‌ی خزر، دریاچه‌ی ارومیه، دریاچه‌ی بختگان، دریاچه‌ی هامون، دریاچه‌ی سبلان، دریاچه‌ی زریوار و...
۳	مرتع تمامی مراتع که به‌لحاظ نوع پوشش گیاهی و منظر طبیعی چشم‌انداز جالبی داشته باشد.
۴	کوه انواع کوه‌ها به دو دسته تقسیم می‌شوند: الف- نحوه‌ی پیدایش: ۱- کوه‌های ناشی از چین‌خوردگی، ۲- کوه‌های آتشفشانی، ۳- کوه‌های قطعه‌ای گسلی، ۴- کوه‌های بالاخمیده ب- پراکنش: ۱- کوه‌های شمالی، ۲- کوه‌های غربی و جنوبی، ۳- کوه‌های شرقی، ۴- کوه‌های مرکزی
۵	بیابان مناظر طبیعی و پوشش گیاهی موجود در بیابان‌های ایران که چشم‌انداز و جذابیت بصری داشته باشد.
۶	دره دره‌هایی که به‌لحاظ وجود منظر خاص، ایجاد میکروکلیمای ویژه یا پوشش گیاهی منحصربه‌فرد شایستگی ثبت داشته باشند.
۷	صخره صخره‌های سنگی شکیل یا صخره‌های که تشکیل یک ژئو پارک را می‌دهند.
۸	غار شامل انواع غارهای سنگی، صخره‌ای، آهکی، آبی، یخی به‌لحاظ جذابیت‌های بصری حائز اهمیت باشند.

<p>۹ چشمه</p>	<p>آب‌های زیرزمینی که از راه‌های طبیعی یا در محل تلاقی سفره‌های زیرزمینی با سطحی از زمین که دارای مقاومت کمتری است مانند درز، شکاف یا گسل‌ها به‌صورت دائمی و موقتی به خارج راه پیدا می‌کنند مانند چشمه‌های معدنی، چشمه‌های آب گرم، چشمه‌های طبیعی دائمی و فصلی و... چشمه‌ها انواع مختلفی دارند: الف- چشمه‌هایی که درجهت امتداد دامنه‌ی کوه به‌طرف پایین جریان دارند. ب- آن‌هایی که در اثر فشار ایستایی (Hydrostatic) به‌طرف بالا حرکت می‌کنند و اصطلاحاً از نوع آرتزین هستند. ج- آن‌هایی که آب با سرعت و فشار زیاد به‌علت داشتن گاز به خارج فوران می‌کند مانند آب‌فشان‌ها (Geysers). د- چشمه‌های غیرمتعارف که خروجی آن‌ها به‌شکل غیرطبیعی و خروجی چشمه‌ی گل، گاز، قیر و آب تلخ باشد مثل چشمه‌ی دیوانه‌ی تفرش و چشمه‌ی قیر ایلام. چشمه‌های آب گرم (Thermal Springs): تعداد زیادی از این چشمه‌ها، با فعالیت‌های آتشفشانی در ارتباط‌اند و در بسیاری از موارد مقدار زیادی املاح و گازهای مختلف را با خود به سطح زمین می‌آورند و دارای خاصیت درمانی هستند. درجه‌حرارت این چشمه‌ها متفاوت است و گاهی به حوالی ۱۰۰ درجه‌ی سانتیگراد می‌رسد. از نمونه‌های آن می‌توان به چشمه‌های آب گرم لاریجان مازندران و سرعین اردبیل اشاره کرد. آب‌فشان‌ها (Geyser): چشمه‌های آب گرمی هستند که از آن‌ها (در فواصل زمانی معین) آب داغ همراه با بخار آب فوران می‌کند. آب‌فشان‌ها بیشتر در مناطقی که سابقه‌ی آتشفشانی داشته‌اند، مشاهده می‌شوند.</p>
<p>۱۰ آبشار</p>	<p>آبشارهایی با دیواره‌ی صخره‌ای، معمولی و بدون دیواره و...</p>

۱۱	رودخانه	رودخانه‌هایی که به لحاظ منظری دارای چشم‌انداز جالبی باشند.
۱۲	تپه	شامل تپه‌های نمکی، شنی، با پوشش گیاهی خاص و...

۲- لیست تقسیمات عوارض بدیع جغرافیایی و پدیده‌ی زیستی خاص

ردیف	نام اثر	
۱	درختان کهن سال	توضیحات در دستورالعمل
۲	گونه‌های اندمیک	توضیحات در دستورالعمل
۳	گونه‌های در معرض خطر انقراض	توضیحات در ردیف ۷ دستورالعمل آمده است
۴	جنگل‌ها و گونه‌های منحصر به فرد	نظیر ارس‌باران و گونه‌های سرخدار، انجیلی، حرا، توس، سفید پلت و...
۵	دریاچه‌های خاص	مانند دریاچه‌ی نمک قم، دریاچه‌ی نمک فراهان
۶	گل‌فشان	گل‌فشان یک پدیده‌ی زیبا و منحصر به فرد ژئومورفولوژی است که به صورت مخروطی شکل یا حوضچه‌ای دیده می‌شود و احتمال وجود آن در مناطق آذرین یا مناطقی که فرورانش اتفاق افتاده باشد، بیشتر از سایر مناطق است.
۷	یخچال‌های طبیعی	تجمع برف در فصول سرد در گودال‌ها و دالان‌های خاصی که در فصول گرم از آن استفاده می‌شود.
۸	جنگل‌های کهن سال	توضیحات در صفحه ۸
۹	کوه‌های خاص	کوه‌هایی در ایران که به لحاظ زمین‌شناسی و به لحاظ فرهنگی حائز اهمیت خاصی هستند.
۱۰	رویشگاه گونه‌های گیاهی طبی	رویشگاه گونه‌های دارویی که به لحاظ منظر و به لحاظ طبی و ارزش زیستی حائز اهمیت هستند.
۱۱	قسمت‌های بکر جنگل‌های کشور	برای حفظ قسمت‌هایی از جنگل‌های کشور که به لحاظ ذخایر ژنتیک و جوامع گیاهی موجود حائز اهمیت هستند.

۳- لیست تقسیمات سیمای طبیعی فرهنگی سرزمین

ردیف	نام اثر	
۱	زیستگاه عشایر	محل استقرار و مسیر کوچ و مناظر دیدنی در فصل کوچ حائز اهمیت باشد.
۲	سیمای طبیعی روستاهای سردسیر	چشم‌انداز طبیعی روستا به‌لحاظ بصری که حاوی ارزش باشد.
۳	سیمای طبیعی روستاهای جنگل‌نشین	چشم‌انداز طبیعی روستا به‌لحاظ بصری که حاوی ارزش باشد.
۴	سیمای طبیعی روستاهای کویری	چشم‌انداز طبیعی روستا به‌لحاظ بصری که حاوی ارزش باشد.
۵	منظره‌ی چراگاه‌های دام	چراگاه‌های موجود در مراتع کشور که منظر خاصی به‌لحاظ وجود دام در فصل چرا ایجاد می‌کند.
۶	منظر کشتزار	مزارع یا مجموعه‌ای از آن‌ها که در فصل کشت، چشم‌انداز زیبایی ایجاد می‌کند.
۷	باغ‌های گیاه‌شناسی	باغ تحقیقاتی که تنوع گونه‌های گیاهی زیادی در آن قابل ملاحظه است.
۸	جزایر	شامل جزایر مرجانی، صخره‌ای ناشی از حرکات کوه‌زایی، رسوبی و...

۴- لیست تقسیمات دیرین‌شناختی انسانی

ردیف	نام اثر	
۱	فسیل انسانی	به اثر یا رد انسانی یا بقایای حفظ‌شده‌ی آن‌ها اطلاق می‌شود مانند دشت شله‌وند در مراغه با چندصد هکتار سطح، ورزقان در آذربایجان شرقی به‌خاطر وجود فسیل ماموت و غیره.

۲	نقش‌های روی دیواره‌ی غارها و تخته‌سنگ‌ها	کلیه‌ی نقوش موجود بر روی تخته‌سنگ‌ها و دیواره‌ی غارها که بیانگر نگرش آن عصر بوده است.
---	--	---

تقسیمات مناطق رویشی ایران

- ۱- مناطق هیرکانی (جنگل‌های شمال، جنگل شمشاد و جنگل ارسباران).
- ۲- مناطق مدیترانه‌ای (جنگل‌های زرین).
- ۳- مناطق ایرانی‌تورانی (جنگل‌های بلوط زاگرس، جنگل‌های پسته، جنگل‌های کویری، استپ‌ها و بیابان‌های کم‌درخت، بوته‌زار، تاغ‌زارها، گون‌زارها، گززارهای طبیعی، جنگل‌های سروکوهی، جوامع بنه و بادام، جوامع ارس، جامعه‌ی سماق و جامعه‌ی خنجک).
- ۴- مناطق صحارا - سندی (جنگل‌های مانگرو و جنگل‌های گرمسیری).
- ۵- مناطق سودان - دکانی (جامعه‌ی کنار، جامعه‌ی گزشاهی، جوامع خرزهره، کلیز، اشوارک، کهور، اکاسیا، شیشم‌زار، گبر، کرت، پرخ‌زار، توج‌زار، چوج‌زار، جوامع حرا و چنل و...).

انواع گونه‌های گیاهی دارای ارزش حفاظت (در معرض خطر)

نظیر سرخدار، سرونوش، سرو زرین، زیتون طبیعی و وحشی، حرا، چنل، بنه، بادامک، انجیر معابد، چنار کهن‌سال، سفید پلت، بارانک، گردو جنگلی، ارس، مای مرز، فندق، ملیج، گیلاس وحشی، توس، تیس، افرای چناری، نمدار، ون، شمشاد و...
تبصره: در صورت اضافه شدن هر گونه به لیست موجود سازمان‌های حفاظت محیط‌زیست و جنگل‌ها، مراتع و آب‌خیزداری کشور، گونه‌ی جدید نیز در این طبقه قرار خواهد گرفت.

معیارهای شناسایی و تشخیص میراث‌های طبیعی

معیارهای طبیعی موضوع قانون تشکیل سازمان میراث‌فرهنگی و گردشگری به‌عنوان بخشی از منابع طبیعی تجدیدپذیر و جزئی از اکوسیستم‌های ویژه که باید با هدف حفاظت و استفاده‌ی پایدار به‌ویژه اهداف گردشگری طبیعی مورد شناسایی و تحت مدیریت قرار گیرد، تابع معیارهایی است که در این قسمت بدو معیارهای شناسایی و تشخیص و سپس معیارهای حفاظتی و مدیریتی ارائه می‌شود.

۱- بخش اول: معیارهای ثبت آثار

برای تعیین مناطقی تحت‌عنوان میراث طبیعی، شاخص‌ها و معیارهایی باید مدنظر قرار گیرد که هر اثر طبیعی حداقل یکی از این ویژگی‌ها را داشته باشد:

- ۱- رویشگاه نادر پوشش گیاهی.
- ۲- درخت کهن‌سال که بر اساس دستورالعمل حداقل سن و قطر جدول پیوستی شماره ۳ را داشته باشد.
- ۳- چشم‌انداز بدیع و بی‌نظیر جغرافیایی.
- ۴- داشتن تنوع زیستی منحصربه‌فرد.
- ۵- وجود گونه‌های موجود در لیست IUCN.
- ۶- مناطقی که نقش مهمی در حیات گیاهی دارند.
- ۷- تنوع ارتفاعی عناصر زمین و وجود ویژگی شگفت‌انگیز در آن منظر.

۲- بخش دوم: اولویت‌های آثار برای ثبت در شرایط مشابه

در شرایط مشابه داشتن حداکثر این شاخص‌ها برای هر اثر الویت اثر را برای ثبت در فهرست آثار طبیعی مشخص می‌کند که عبارت‌اند از:

- ۱- داشتن تنوع زیستی مناسب
- ۲- داشتن چشم‌اندازها و جذابیت‌های بصری

- ۳- وجود حداقل یک گونه‌ی گیاهی خاص بومی
- ۴- داشتن جذابیت و امکانات گردشگری کافی یا شرایط ایجاد آن
- ۵- حمایت جوامع محلی
- ۶- داشتن کمترین دخالت انسانی از قبیل چرای دام و بهره‌برداری از معادن
- ۷- برخورداری از ضرایب با آسیب‌پذیری کمتر
- ۸- مستثنیات موجود در محدوده‌ی اثر حداقل باشد
- ۹- داشتن وسعت مناسب و کافی برای حفاظت
- ۱۰- نبود دخالت یا اثرگذاری سایر دستگاه‌ها و نهادها
- ۱۱- خارج بودن از حریم‌های قانونی حفاظتی یا تأیید دستگاه‌های دولتی
- ۱۲- وجود امکانات دسترسی و راه‌های جانبی مناسب
- ۱۳- وجود بالقوه‌ی شرایط حفاظتی مناسب و استقرار پست‌های حفاظتی
- ۱۴- وجود سایر اولویت‌های حفاظتی در سازمان مانند وجود یک یا چند اثر و میراث فرهنگی.

ساختارهای طبیعی (Natural Features)

زیرمجموعه‌ای از میراث طبیعی که صرفاً عوامل طبیعی مشتمل بر عوامل فیزیکی و بیولوژیک در ایجاد آن‌ها نقش اساسی دارند و از لحاظ زیبایی‌شناسی یا علمی دارای ویژگی‌های خاص و ارزش برجسته هستند. همچنین ساختارهای زمین‌شناسی، ساختارهای فیزیوگرافی و زیستگاه‌های گونه‌های گیاهی و جانوری با ارزش یا کمیاب، که از لحاظ علمی یا حفظ مؤلفه‌های حیات دارای ویژگی‌های خاص هستند نیز در این مجموعه قرار می‌گیرند.

محوطه‌های طبیعی (Natural Sites)

زیرمجموعه‌ای از میراث طبیعی که در ایجاد آن‌ها عوامل طبیعی نقش اساسی داشته و از لحاظ زیبایی‌شناسی، علمی یا حفظ مؤلفه‌های حیات دارای ویژگی‌های خاص و ارزش برجسته هستند.

سامانه‌ی مدیریت میراث فرهنگی

(Cultural Heritage Management System)

به مجموعه‌ای از برنامه‌ها و فعالیت‌ها گفته می‌شود که با هدف تثبیت مؤلفه‌های اساسی، مؤثر برحفظ و ارتقای سطح نگهداری میراث فرهنگی ملموس یا ناملموس و همچنین پایش، پیش‌بینی و جلوگیری از خطرات احتمالی برای آن‌هاست. این سیستم نیز به دو گروه سیستم مدیریت میراث فرهنگی ملموس و سیستم مدیریت میراث فرهنگی ناملموس تقسیم می‌شود. مطابق توصیه‌های کنوانسیون جهانی این فعالیت‌ها شامل شناسایی (identification)، حفاظت (protection)، حراست (safeguarding)، نگهداری (conservation)، احیا (rehabilitation)، معرفی (presentation)، انتقال به آیندگان (transmission)، پایش (monitoring) و پیشگیری و پیگیری جرائم (crime prevention) می‌شود.

شناسایی (Identification)

زیرمجموعه‌ای از سیستم مدیریت میراث فرهنگی (ملموس یا ناملموس) که مطابق تعاریف موجود مشتمل بر مطالعه، کشف، تعیین، تبیین، تدوین و ذخیره‌سازی مشخصات مربوط به عناصر و مؤلفه‌های مجموعه میراث ملی در هر یک از سطوح اعم از میراث فرهنگی ملموس و ناملموس، میراث طبیعی یا میراث ممزوج است. این ذخیره‌سازی باید به گونه‌ای انجام پذیرد که مشخصات مذکور به صورت واحد فقط به عنصر یا مؤلفه‌ی مربوطه اشاره کند و حالت انحصاری داشته باشد.

حریم (Buffer Zone)

حریم محدوده‌ای است با ضابطه‌های قانونی برای حفظ اثر از راه پیوند آن با محیط که از سوی متولی اثر تاریخی تعیین می‌شود. هر موجودیتی از جمله اثر تاریخی دارای حریمی است که در وهله‌ی نخست ضامن بقای اوست، به این معنی که از یک سو بازدارنده و از سوی دیگر فراخواننده است. حریم از آن رو بازدارنده است که یکپارچگی و موجودیت اثر را حفظ و میزان آمیختن اثر را با دیگر موجودیت‌ها روشن می‌کند و از آن رو فراخواننده است که در پیوند با آن‌چه در محیط است، بودن خود را معنا می‌بخشد.

اگر بپذیریم که زندگی اثر را پیوندهایش با محیط میسر می‌کند و نسبت اثر با محیط از راه حریم قوام می‌یابد، حفاظت از اثر با حفظ حریم آن ممکن می‌شود. به این ترتیب شناخت حریم اثر برای حفظ پیوندهای آن با محیط از آغاز شکل‌گیری اثر تا لحظه‌ی توجه به آن، نخستین گام در فهم اثر و طرح احیای آن است. جبران پیوندهای از دست‌رفته و ترسیم طرح مطلوب برای آینده در تعیین حریم اثر تاریخی مهم‌ترین مرحله است.

حفاظت (Protection)

زیرمجموعه‌ای از سیستم مدیریت میراث‌فرهنگی ملموس مشتمل بر فعالیت‌هایی به‌منظور تغییر نکردن و حفظ ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی که موضوع (مکان یا شیء) موردنظر بر اساس آن‌ها، حالت منحصربه‌فرد پیدا کرده و زوال یا فقدان ویژگی‌های مذکور در آن به‌منزله‌ی آسیب به دارایی‌های ملی است. حفاظت از میراث‌فرهنگی ملموس به گروه‌های حفاظت فیزیکی (physical protection)، حفاظت شیمیایی (chemical protection)، حفاظت بیولوژیک (biological protection) و حفاظت از حریم (buffer zone protection) تقسیم می‌شود. حفاظت فیزیکی برقراری شرایط امنیتی در مقابل خطرات انسانی و خطرات طبیعی، پیش‌بینی عوامل خطرزای فیزیکی و تمهیدات جلوگیری از آنها را شامل می‌شود. حفاظت شیمیایی جلوگیری از فرسایش یا تخریب در اثر عوامل و مواد شیمیایی، پیش‌بینی عوامل خطرزای شیمیایی و مقابله با آنها را در بر می‌گیرد. حفاظت بیولوژیک جلوگیری از اثرات سوء میکروارگانیسم‌ها، گیاهان و حیوانات مضر و همچنین پیشگیری از

ایجاد و تکثیر این موجودات را شامل می‌شود. حفاظت از حریم، جلوگیری از هرگونه تغییر، دخل و تصرف در حریم ثبت‌شده برای میراث ملموس که به‌صورت عام مرتبط با مکان‌های حائز اهمیت و به‌صورت خاص مرتبط با مؤلفه‌های بناهای گروهی و محوطه‌ها از میراث‌فرهنگی و مؤلفه‌های ساختارهای طبیعی و محوطه‌های طبیعی از میراث طبیعی است.

در معنای لغوی آکسفورد: ایمن نگه داشتن، محافظت از آسیب، تباهی یا زوال، نگهداری با دقت و حال معمولاً در وضعیت کنونی از شر نابودی و دگرگونی تعریف شده است.

حفاظت یک فعالیت فرهنگی، هنری، فنی و مهارتی بر مبنای مطالعات علمی و انسان‌شناسانه و نیز پژوهش روشمند است. درواقع واژه حفاظت مفهومی کلیدی دارد که حاکی از فرآیندهایی است که بر انواع عملیات لازم برای صیانت از میراث‌فرهنگی تلاش می‌کند. حیطة‌ی این قبیل عملیات ممکن است بسته به نوع میراث مربوط تغییر کند. از جمله اقداماتی که برای پایدار ماندن اثر صورت می‌گیرد، می‌توان به وضع قوانین، گماردن نگهبان، حصار کشیدن، کارهای محافظتی، کارهای پیشگیرانه، انجام اقداماتی که از گسترش هرگونه تخریب، دستکاری، مداخلات فیزیکی و غیرفیزیکی و ضایعات جلوگیری می‌کند اشاره کرد. درواقع حفاظت تمامی اعمالی است که حیات میراث طبیعی و فرهنگی ما را طولانی‌تر می‌کند و هدفش نشان دادن پیام‌های انسانی و هنری است.

صیانت (Safeguarding)

زیرمجموعه‌ای از سیستم مدیریت میراث‌فرهنگی ناملموس است مشتمل بر فعالیت‌هایی با هدف حصول اطمینان از باقی ماندن و حفظ موجودیت موضوع موردنظر یا مؤلفه‌هایی که براساس آن‌ها خصلت منحصربه‌فرد پیدا کرده و حذف یا تغییرات در آن‌ها به‌منزله‌ی آسیب به دارایی‌های ملی است، در سطح عام؛ و تأمین شرایط تداوم و ارتقای آگاهی‌های تخصصی در سطح خاص (علاقه‌مندان) برای حفظ مؤلفه‌های اصلی آن. صیانت امور نرم‌افزاری شامل قوانین و مقررات، دستورالعمل‌ها، راهنماها، آموزش، معرفی و... را در بر

می‌گیرد. (طبق ترجمه‌ی لغوی آکسفورد) پاسداری از خطر یا حمله، نگهبانی، محافظت و دفاع، این اصطلاح را در معنای کلی برای نشان دادن انواع عملیات گوناگون، از پشتیبانی گرفته تا مرمت به کار می‌برند که برای حفظ میراث همراه با اهتمام لازم است که در این راستا برای امر صیانت عبارت دیگری با عنوان حفاظت (protection) نیز دخیل است. برای صیانت یک شیء یا محوطه‌ی میراثی در مضمون خودش باید تأمین رویه‌های قانونی و اداری لازم به‌منظور فراهم آوردن شرایط محفوظ نگه داشتن هر اثر معین شود.

نگهداری (Maintenance) - محافظت (Conservation)

زیرمجموعه‌ای از برنامه‌ی سامانه‌ی مدیریت میراث‌فرهنگی ملموس است که مشتمل بر فعالیت‌هایی است که تمرکز آن‌ها بر تغییرات ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی که موضوع (مکان یا شیء) موردنظر براساس آن‌ها خصلت منحصربه‌فرد پیدا کرده و این تغییرات به‌منزله‌ی آسیب به دارایی‌های ملی است. نگهداری میراث ملموس به گروه‌های مرمت (restoration) و استحکام‌بخشی (invigoration) تقسیم می‌شود. مرمت شامل فعالیت‌هایی به‌منظور بازگردانی اثر آسیب‌دیده به حالت اولیه یا تبدیل اثر آسیب‌دیده به وضعیتی پایدار با تضمین تداوم زمانی قابل قبول بدون تغییر مؤلفه‌های اصلی اثر است که براساس آن‌ها حالت منحصربه‌فرد پیدا کرده است. استحکام‌بخشی شامل مداخلات، اقدامات و تمهیداتی به‌منظور ایجاد وضعیتی پایدار برای اثر موردنظر در شرایط قابل استفاده با تضمین تداوم زمانی قابل قبول بدون تغییر مؤلفه‌های اصلی اثر است (گاهی در برخی موارد اقدامات و مداخلات برای محافظت از کاربری به‌جهت تجدید ساختار به مداخلات مجاز و مرمت‌های سازه‌ای منجر خواهد شد) که بر اساس آن‌ها حالت منحصربه‌فرد پیدا کرده است. این تمهیدات دربرگیرنده دو گروه مستقیم (بر روی اثر موردنظر) و غیرمستقیم (در محدوده اثر موردنظر) است. نگهداری برای محافظت نقش اساسی دارد و به مفهوم مراقبت حمایتی مستمر از ساختار و بستر یک مکان است و باید آن را از دایره‌ی تعمیر تمیز داد. اهداف ضروری مراقبت باید در غالب همکاری همه‌ی متخصصان شایسته یا عامل بالقوه‌ی مشارکت از رشته‌های مختلف علمی بنا نهاده شود

که شامل محافظت بنا (protection) و مرمت (restoration) است که هرکدام به‌ترتیب اقداماتی برابر گسترش نیافتن بیماری و بررسی شروع به مطالعات و تحقیق و آزمایش است تا عملی در جهت به‌تاخیر انداختن یا حذف مسیر زوال آن باشد که در نگاه‌داشت ارزش‌های شکلی و تاریخی یک اثر تلاش می‌کند و هرگونه مداخله و دخل و تصرف سیستم در اثر که هدف برپا داشتن، کفایت بخشیدن و ایستایی بخشیدن به آن و اساس ساختن خوانایی پیام اثر و انتقال تمامی آن به نسل آینده است که گاه از طریق مرمت تکمیلی و گاه آناسیتولوژی، برپایی و حذف اضافات بعدی صورت می‌پذیرد و کار استحکام‌بخشی تا آنجا که ممکن است به‌منظور محافظت از تمامی بخش‌های ارزشمند و حفظ حرمت بناهای کهن به محیط سنتی آن و پیوندهای محیط اطرافش براساس حفظ ارزش‌های هنری و سازه‌ای و تاریخی صورت می‌گیرد و عملیاتی است که منطبق با تعریف محافظت و مرمت است. شایان ذکر است نگاه‌داشت ثابت و مستمر میراث اجازه خواهد داد که در درازمدت از انجام هزینه‌های هنگفت برای عملیات مربوط به کیفیت بخشیدن به آثار جلوگیری شود.

احیا (Rehabilitation)

زیرمجموعه‌ای از سامانه‌ی مدیریت میراث‌فرهنگی (ملموس یا ناملموس) مشتمل بر سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ها و فعالیت‌های بازسازی، نوسازی و تعمیرات اساسی موضوعی در شرایط غیرقابل‌استفاده است، به‌منظور ایجاد شرایط پایدار برای ویژگی‌ها و مؤلفه‌هایی که موضوع موردنظر براساس آن‌ها حالت منحصربه‌فرد پیدا کرده و زوال یا فقدان ویژگی‌های مذکور در آن به‌منزله‌ی آسیب به دارایی‌های ملی است. این برنامه‌ها و اقدامات باید زمینه‌ساز استفاده و بهره‌برداری از این میراث‌فرهنگی را فراهم کنند.

درواقع احیا، فرآیند عملیات و اقدامات هدفمندی است که به‌منظور ارتقای سطح حفاظت، تضمین بقا و اعطای کاربری متناسب برای بهره‌برداری با حفظ اصالت و یکپارچگی آن برنامه‌ریزی، طراحی و اجرا می‌شود که به‌منظور پیش‌گیری از تخریب اثر و زوال ارزش‌های آن و حضور مجدد اثر در حیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی معاصر

انجام شود. احیا در معنای لغوی خود حیات بخشیدن دوباره به هر چیز، حیات و کارکرد تازه بخشیدن به یک چیز یا یک ناحیه تعریف می‌شود.

موزه‌ها (Museums)

زیرمجموعه‌ای فرعی از میراث فرهنگی ملموس یا ناملموس که در قالب مؤسساتی که در ساختار آن‌ها عامل انسانی نقش مهمی دارد و بدون اهداف مادی به منظور ارتباط عموم با مؤلفه‌هایی که از لحاظ ملی، تاریخی، هنری، علمی، فرهنگی و طبیعی دارای اهمیت و ارزش خاصی هستند، ایجاد می‌شوند. وظیفه‌ی اصلی این مؤسسات فراهم کردن یا تسهیل شرایط ارتباط مخاطبان با مؤلفه‌های مذکور است بدون بروز هرگونه آسیب به مؤلفه‌ی موردنظر که باعث کاهش ارزش آن طی زمان شود.

موزه‌ها از لحاظ گستره به سه گروه محلی، منطقه‌ای و ملی و از لحاظ ساختار به دو گروه فضای بسته و فضای باز و از لحاظ استقرار به موزه‌های مکان ثابت یا مکان سیار، از لحاظ زمانی به دو گروه زمان ثابت و زمان آزاد، از لحاظ ماهیت به دو گروه موضوعات منقول و موضوعات غیرمنقول، از لحاظ دیدار به موزه‌های واقعی و موزه‌های مجازی و از لحاظ موضوع به پنج گروه تاریخی، هنری، علمی، فرهنگی، طبیعی و مختلط و از لحاظ ساختار به سه گروه ساختار ملموس و ساختار ناملموس و ساختار ممزوج (ملموس و ناملموس) تقسیم می‌شوند.

ساختارهای طبیعی (Natural Features)

زیرمجموعه‌ای از میراث طبیعی که در ایجاد آن‌ها عوامل صرفاً طبیعی مشتمل بر عوامل فیزیکی و بیولوژیک نقش اساسی دارد و از لحاظ زیبایی‌شناسی یا علمی دارای ویژگی‌های خاص و ارزش برجسته است. همچنین ساختارهای زمین‌شناسی، ساختارهای فیزیوگرافی و زیستگاه‌های گونه‌های گیاهی و جانوری با ارزش یا کمیاب، که از لحاظ علمی یا حفظ مؤلفه‌های حیات دارای ویژگی‌های خاص هستند نیز در این مجموعه قرار می‌گیرند.

محوطه‌های طبیعی (Natural Sites)

زیرمجموعه‌ای از میراث طبیعی که در ایجاد آن‌ها عوامل طبیعی نقش اساسی دارد و از لحاظ زیبایی‌شناسی، علمی یا حفظ مؤلفه‌های حیات دارای ویژگی‌های خاص و ارزش برجسته است.

تعریف میراث جهانی

میراث فرهنگی و طبیعی

میراث فرهنگی عبارت است از:

آثار

ساخته‌های معماری، پیکره‌ها و نقاشی‌های باستانی، المان‌ها و ساختارهایی با طبیعت باستان‌شناسی، کتیبه‌ها، سکونتگاه‌های داخل غارها و ترکیبی از موارد فوق که از دیدگاه تاریخی، هنری یا علمی دارای ارزش جهانی باشند.

مجموعه بناها

مجموعه‌ای از بناهای متصل یا جدا از هم، که به‌علت معماری‌شان، همگنی یا موقعیت چشم‌اندازشان، از دیدگاه تاریخی، هنری یا علمی دارای ارزش جهانی باشند.

محوطه‌ها

ساخته‌های دست بشر یا سازه‌های توأمان انسان و طبیعت، و مناطق دربرگیرنده‌ی سایت‌های باستان‌شناسی که از دیدگاه تاریخی، هنری، قوم‌شناسی و مردم‌شناسی دارای ارزش جهانی باشند.

مصادیق میراث طبیعی عبارت‌اند از:

ویژگی‌های طبیعی متشکل از ساختارهای فیزیکی و زیستی یا گروه‌هایی از این ساختارها، که از دیدگاه هنری یا علمی دارای ارزش جهانی درخور توجه باشند، ساختارهای زمین‌شناسی و جغرافیای طبیعی یا مناطق محصور که زیستگاه گونه‌های جانوری و گیاهی هستند که از لحاظ علمی و حفاظتی دارای ارزش جهانی در خور توجه هستند،

سایت‌های طبیعی یا مناطق محصور طبیعی که از دیدگاه علمی، حفاظتی و زیبایی طبیعی دارای ارزش جهانی درخور توجه باشند.

آثار توأمان فرهنگی و طبیعی

اگر آثار بخشی یا تمام مشخصاتی را که برای آثار فرهنگی و طبیعی توصیف شد به صورت توأمان داشته باشند، به عنوان آثار توأمان فرهنگی و طبیعی شناخته می‌شوند.

مناظر فرهنگی

مناظر فرهنگی آثار فرهنگی هستند که تلفیقی از فعالیت‌های انسان و طبیعت است. مناظر فرهنگی نمایانگر تکامل جامعه‌ی بشری و استقرار انسان‌ها در گذر زمان، و تحت تأثیر موانع فیزیکی یا فرصت‌هایی که محیط طبیعی ایجاد کرده و نیروهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی متوالی اعم از داخلی و خارجی هستند. انتخاب آن‌ها باید هم بر پایه‌ی ارزش‌های جهانی و هم شاخص بودن آن‌ها به عنوان یک منطقه‌ی ژئوفرنکی شاخص صورت گیرد و نیز به لحاظ توانایی آن‌ها در ارائه‌ی عناصر فرهنگی اساسی و متمایز انجام پذیرد.

معیارهای ثبت یک اثر در فهرست میراث جهانی

کمیته، یک اثر پیشنهادی را دارای ارزش جهانی می‌داند، اگر یک یا بیشتر از یک معیار از معیارهای زیر را داشته باشد:

۱. نشانگر شاهکاری از نبوغ ساخته‌های بشری باشد.
۲. نمادی از تبادل ارزش‌های والای انسانی در دوره‌ی زمانی خاص و در یک حوزه‌ی فرهنگی جهانی در خصوص پیشرفت‌های معماری، فنی، ساخته‌های هنری، طراحی شهرها و مناظر باشد.
۳. نشانگر گواهی منحصر به فرد یا حداقل استثنایی از یک سنت فرهنگی یا تمدن که پابرجاست یا از بین رفته باشد.

۴. نمونه‌ای برجسته از گونه‌ای بنا، معماری، مجموعه‌ی فني یا منظر - که در تاريخ بشر مرحله‌ی چشمگیری است - باشد.
۵. نمونه‌ای برجسته از سکونتگاه سنتی بشر یا کاربرد زمین که نشانگر فرهنگي خاص است، بالاخص زمانی که تحت‌تأثیر شديد تغییرات به‌گونه‌ای بازگشت ناپذیر آسیب دیده است، باشد.
۶. به‌صورت مستقیم یا ملموس با وقایع یا سنت‌های زندگی، عقاید، باورها، فعالیت‌های هنری و ادبی دارای پیامدها و ارزش‌های جهانی در ارتباط باشد (از نظر کمیته در مواقع استثنایی و درخصوص سایر معیارها، معیار درج یک اثر در فهرست ميراث جهانی است).
۷. نمونه‌ای برجسته که نمایانگر مراحل عمده‌ی تاريخ کره‌ی زمین، شامل سابقه‌ی زندگی، رویه‌های مهم و متداوم زمین‌شناسی در تکامل اشکال زمین، یا مشخصه‌ی بارز جغرافیای طبیعی یا ریخت زمینی باشد.
۸. نمونه‌ای برجسته که نمایانگر اهم رویه‌های متداول بومی و زیستی در تحول و تکامل آب‌های زیرزمینی، آب‌های شیرین، اکوسیستم‌های ساحلی و دریایی و جوامع گیاهی و جانوری باشد.
۹. شامل پدیده‌های شگرف طبیعی یا مناطقی با طبیعت زیبای استثنایی و ارزش‌های هنری باشد.
۱۰. شامل مهم‌ترین و برجسته‌ترین زیستگاه‌های طبیعی حفاظت از تنوع زیستی، دربرگیرنده‌ی گونه‌های خاص که از لحاظ علمی و حفاظتی دارای ارزش جهانی باشند.

میراث ملی منقول

ثبت آثار منقول در فهرست آثار ملی ایران به‌استناد مواد ۱ و ۲ قانون راجع به حفظ آثار ملی ۱۳۰۹ مجلس شورای ملی، فصل دوم نظام‌نامه‌ی اجرایی آن مصوب ۱۳۱۱ هیأت وزراء، بند ج از ماده‌واحدی قانون تشکیل سازمان ميراث‌فرهنگي کشور مصوب ۱۳۶۴

مجلس شورای اسلامی، بند ششم از ماده‌ی سوم قانون اساسنامه‌ی سازمان میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی، ماده‌ی ۲۲ آیین‌نامه‌ی حفاظت از میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۸۱ شورای امنیت کشور، ماده‌ی ۱ آیین‌نامه‌ی اموال فرهنگی، تاریخی و هنری نهادهای عمومی و دولتی مصوب ۱۳۸۱/۱۲/۷ هیأت وزیران و فصل دوم آیین‌نامه‌ی مدیریت، سامان‌دهی، نظارت و حمایت از مالکان و دارندگان اموال فرهنگی تاریخی منقول مجاز مصوب ۱۳۸۴ هیأت وزیران، ماده‌ی ۱ کنوانسیون مربوط به اتخاذ تدابیر لازم برای ممنوع کردن و جلوگیری از ورود و صدور و انتقال مالکیت غیرقانونی اموال فرهنگی مصوب ۱۴ نوامبر ۱۹۷۰ (الحاقی ایران به موجب قانون مصوب ۱۳۵۳/۹/۱۷)، بند ۳ لایحه‌ی قانونی راجع به جلوگیری از انجام اعمال حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به قصد به‌دست آوردن اشیای عتیقه و آثار تاریخی که براساس ضوابط بین‌المللی، صد سال یا بیشتر از تاریخ ایجاد یا ساخت آن گذشته باشد، مصوب ۱۳۵۸/۲/۲۷ شورای انقلاب، تعریف می‌شود:

- منقول باشد.
- در مملکت ایران احداث شده باشد.
- عمری بالای یکصد سال داشته باشد.
- دارای حیثیت تاریخی یا علمی یا صنعتی (هنری) باشد.

برخی از مواد مربوط به میراث ملی منقول برگرفته از:

قانون راجع به حفظ آثار ملی ۱۳۰۹ مجلس شورای ملی

ماده‌ی اول - کلیه آثار صنعتی و ابنیه و اماکنی که تا اختتام دوره‌ی سلسله زندیه در مملکت ایران احداث شده، اعم از منقول و غیرمنقول با رعایت ماده‌ی ۳ این قانون می‌توان جزء آثار ملی ایران محسوب داشت و در تحت حفاظت و نظارت دولت می‌باشد.

ماده‌ی دوم - دولت مکلف است از کلیه آثار ملی ایران که فعلاً معلوم و مشخص است و حیثیت تاریخی یا علمی یا صنعتی خاصی دارد فهرستی ترتیب داده و بعدها هم

هرچه از اين آثار مکشوف شود، ضميمه‌ی فهرست مزبور بنمايد. فهرست مزبور بعد از تنظيم، طبع شده و به اطلاع عامه خواهد رسيد.

ماده‌ی سوم - ثبت مال در فهرست آثار ملی پس از تشخيص و اجازه‌ی کتبی وزارت معارف خواهد بود وليکن ثبت مالی که مالک خصوصی داشته باشد بايد قبلاً به مالک اخطار شود، قطعی نمی‌شود مگر پس از آن که به مالک اخطار و اعتراضی او اگر داشته باشد رسيدگی شده باشد و وظايف مقرر در اين قانون راجع به آثار ملی فقط پس از قطعی شدن ثبت بر عهده‌ی مالک تعلق خواهد گرفت.

ماده‌ی هشتم - برای هر مال منقولی که در فهرست آثار ملی ثبت شده بايد معرفی‌نامه در دو نسخه تنظيم شود که وصف و اصل و منشأ و کیفیت اکتشاف آن را معلوم کند و به یک یا چندین عکس از آن منضم باشد. یک نسخه از اين معرفی‌نامه در دفتر آثار ملی دولت مضبوط و نسخه دیگر مجاناً به مالک مال داده می‌شود و در هر قسم نقل و انتقال آن مال بايد آن نسخه معرفی‌نامه همراه باشد و آثاری که بر ثبت مال در فهرست آثار ملی مترتب می‌گردد در تغيير ابدی نسبت به آن مال منفع نخواهد شد.

نظام‌نامه اجرائی قانون راجع به حفظ آثار ملی مصوب ۱۳۱۱ هیأت وزرا

ماده اول - کلیه‌ی آثار صنعتی اقوامی که تا انتهای دوره‌ی زنديه در خاک ايران زندگانی کرده‌اند عتیقه نامیده می‌شود.

عتیقات یا غیرمنقول است یا منقول، عتیقات غیرمنقول است وقتی که متصل به زمین بوده و با زحمت قابل حمل و نقل باشد و منقول است وقتی که غیرمنقول نباشد. امکنه‌ی طبیعی از قبیل غارها و پناهگاه‌های زیر صخور و صخوری که شامل آثار تمدن قدیم است جزء عتیقات غیرمنقول محسوب می‌شود. مصالح ساختمان یا تزئینات متعلقه به ابنیه و امکنه‌ی طبیعی که از عتیقات غیرمنقول می‌باشد، در صورتی که جداگانه پیدا شده و به آسانی قابل حمل و نقل باشد از عتیقات منقول محسوب می‌شود.

فصل دوم - عتیقات منقول

ماده‌ی دوازدهم - عتیقات منقولی که از لحاظ تاریخ ملی حائز اهمیت بوده و در ایران در تصرف مالکین خصوصی باشد با رعایت مقررات ماده‌ی ۳ قانون در فهرست مخصوص به ثبت خواهد رسید این فهرست موسوم به فهرست آثار ملی منقول خواهد بود. عتیقه‌ی منقول ممکن است در هر موقع به ثبت فهرست برسد. نتایج ثبت در تغییر ایادی نسبت به آن مال، ثابت و برقرار خواهد بود.

ماده‌ی سیزدهم - هرگاه عتیقه‌ی منقول به‌عنوان «آثار ملی» به ثبت قطعی رسیده باشد دوسیه که برای پیشنهاد ثبت تنظیم شده است به‌انضمام متن حکم وزارتی راجع به ثبت آن عتیقه تسلیم ضبط آثار ملی می‌شود. هرگونه انتقال جدید که بعد از ثبت رخ دهد و به‌طور کلی هر واقعه که با یک مال ثبت‌شده مرتبط باشد، مفصلاً یادداشت و به‌تدریج ضبط دوسیه خواهد شد.

ماده‌ی چهاردهم - برای هر مال منقولی که به ثبت فهرست می‌رسد معرفی‌نامه در دو نسخه توسط اداره‌ی عتیقات تنظیم خواهد شد که حاوی یک یا چند قطعه عکس بوده و حتی‌الامکان منشأ آن مال و کیفیت اکتشاف آن را تعیین نماید. یکی از آن نسخ در ضبط آثار ملی نگهداری شده و نسخه‌ی دیگر مجاناً به مالک مال داده خواهد شد و این نسخه در کلیه‌ی نقل و انتقالات بایستی همراه مال باشد.

ماده‌ی پانزدهم - عتیقات منقولی را که در فهرست ثبت شده است نمی‌توان مورد هیچ‌گونه تغییر یا مرمت و اصلاح جزئی و کلی قرار داد مگر با اجازه وزیر معارف و تحت نظارت اداره‌ی عتیقات. تخریب یکی از آثار ملی منقول و عدم رعایت مقررات این ماده نسبت به خسارات وارده مستلزم مجازات خواهد بود.

قانون اساسنامه‌ی سازمان میراث‌فرهنگی کشور مصوب ۱۳۶۷ مجلس شورای اسلامی

بند ۶ ماده‌ی ۳: ثبت آثار ارزشمند منقول و غیرمنقول فرهنگی تاریخی کشور در فهرست آثار ملی و فهرست‌های ذی‌ربط.

آیین‌نامه‌ی حفاظت از میراث‌فرهنگی کشور مصوب ۱۳۸۱ شورای امنیت کشور

ماده‌ی ۱۲- سازمان میراث‌فرهنگی کشور موظف است اموال منقول تاریخی فرهنگی موجود در موزه‌ها و مجموعه‌های تاریخی فرهنگی تحت پوشش آن سازمان را حداقل هر یک سال یک بار کنترل و حسب مورد اقدامات قانونی لازم را انجام دهد.

ماده‌ی ۱۹- کلیه دستگاه‌های دولتی که اموال تاریخی فرهنگی در اختیار دارند، فهرست مصور این اموال را به سازمان میراث‌فرهنگی کشور ارسال خواهند داشت. آرشیو ملی اموال منقول تاریخی فرهنگی کشور در سازمان مذکور تشکیل خواهد شد.

ماده‌ی ۲۰- ملحقات و اموال منصوب یا موجود در بناهای تاریخی فرهنگی که به‌طور جداگانه نیز دارای ارزش فرهنگی تاریخی می‌باشند، توسط سازمان میراث‌فرهنگی کشور شناسایی و فهرست مصور آن‌ها به آرشیو ملی اموال منقول تاریخی فرهنگی ارسال می‌گردد.

ماده‌ی ۲۲- سازمان میراث‌فرهنگی کشور موظف است، شناسایی کامل اموال تاریخی فرهنگی منقول موجود در سطح کشور و ثبت آثار منقول ارزشمند در فهرست آثار ملی ایران را با اولویت در برنامه‌های خود پیش‌بینی نماید.

لایحه‌ی قانونی راجع به جلوگیری از انجام اعمال حفاری‌های غیرمجاز و کاوش به‌قصد به‌دست آوردن اشیای عتیقه و آثار تاریخی که بر اساس

ضوابط بین‌المللی مدت یکصد سال یا بیشتر از تاریخ ایجاد یا ساخت آن گذشته باشد (مصوب ۱۳۵۸ شورای انقلاب)

ماده واحد- نظر به ضرورت حفظ ذخائر متعلق و مربوط به میراث‌های اسلامی و فرهنگی و لزوم حفظ و حراست این میراث‌ها از نقطه نظر جامعه‌شناسی و تحقیقات علمی و فرهنگی و تاریخی و نظر به لزوم جلوگیری از غارت و صدور این ذخایر ارزنده به خارج از کشور که طبق مقررات مملکتی و بین‌المللی منع شده است ماده واحدی ذیل تصویب می‌شود:

۱- انجام هرگونه عمل حفاری و کاوش به قصد به دست آوردن اشیای عتیقه و آثار تاریخی مطلقاً ممنوع است و مرتکب به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا ۳ سال و ضبط اشیای مکشوفه و آلات و ادوات حفاری به نفع بیت‌المال محکوم می‌شود. چنانچه حفاری در اماکن تاریخی که به ثبت آثار ملی رسیده باشد؛ انجام گیرد مرتکب به حداکثر مجازات مقرر محکوم می‌شود.

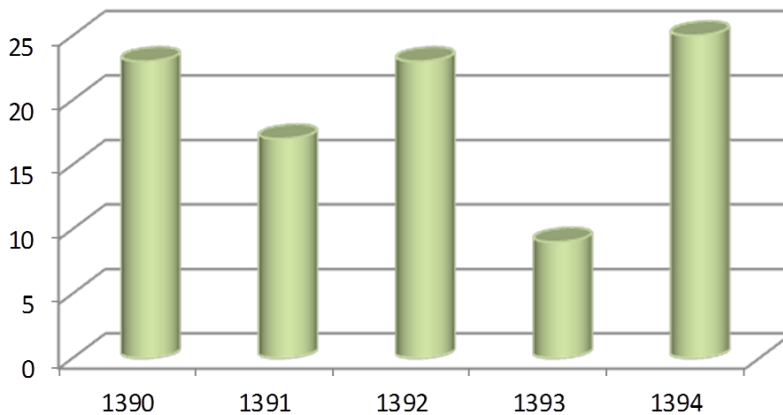
۳- منظور از اشیای عتیقه اشیایی است که بر طبق ضوابط بین‌المللی یکصد سال یا بیشتر از تاریخ ایجاد یا ساخت آن گذشته باشد، در مورد اشیایی که قدمت آن از یکصد سال کمتر باشد، پس از تأدیه خمس بهای تعیین شده آن از طرف کاشف به نفع بیت‌المال، اشیای مکشوفه به وی تعلق خواهد گرفت.

موزه‌ها و اموال منقول فرهنگی تاریخی

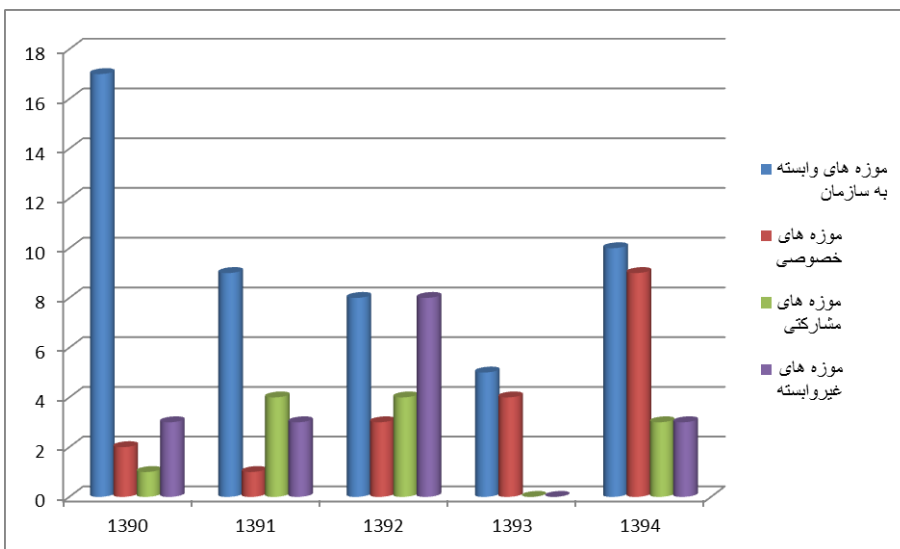
۱-۱- جدول تعداد موزه‌های افتتاح‌شده در کشور

سال / نوع موزه	موزه‌های وابسته به سازمان	موزه‌های خصوصی	موزه‌های مشارکتی	موزه‌های غیروابسته	جمع
۱۳۹۰	۱۷	۲	۱	۳	۲۳
۱۳۹۱	۷	۱	۶	۳	۱۷
۱۳۹۲	۸	۳	۴	۸	۲۳
۱۳۹۳	۵	۴	۰	۰	۹
۱۳۹۴	۱۰	۹	۳	۳	۲۵

۱-۱- نمودار تعداد موزه‌های افتتاح‌شده در کشور

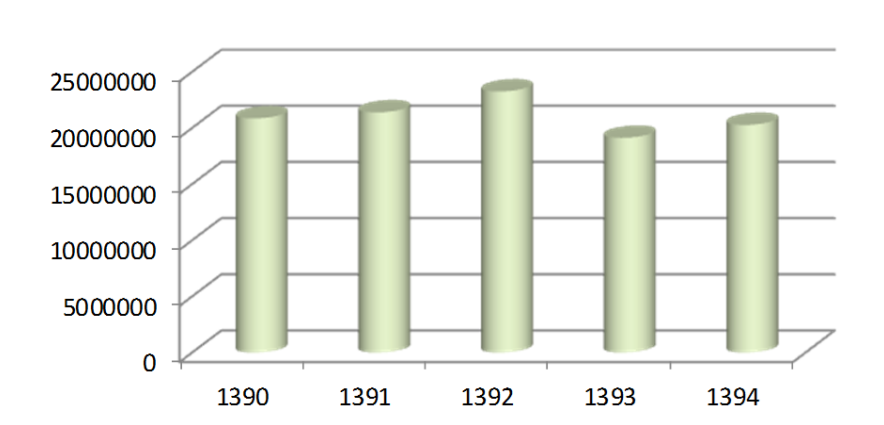
۱-۲- نمودار تعداد موزه‌های افتتاح شده در کشور به تفکیک نوع موزه

۱-۲- جدول تعداد بازدیدکنندگان از موزه‌های کشور

سال	تعداد بازدیدکنندگان		
	ایرانی	خارجی	جمع
۱۳۹۰	۲۰۴۲۰۱۶۰	۴۲۶۳۳۰	۲۰۸۴۶۴۹۰
۱۳۹۱	۲۰۹۴۹۰۱۷	۴۳۵۴۶۹	۲۱۳۸۴۴۸۶
۱۳۹۲	۲۲۱۱۱۱۴۰	۱۱۳۵۳۱۸	۲۳۲۴۶۴۵۸
۱۳۹۳	۱۸۰۵۷۳۷۴	۱۰۵۹۱۲۶	۱۹۱۱۶۴۹۹
۱۳۹۴	۱۹۰۵۶۰۵۳	۱۲۰۷۲۴۰	۲۰۲۶۳۲۹۳

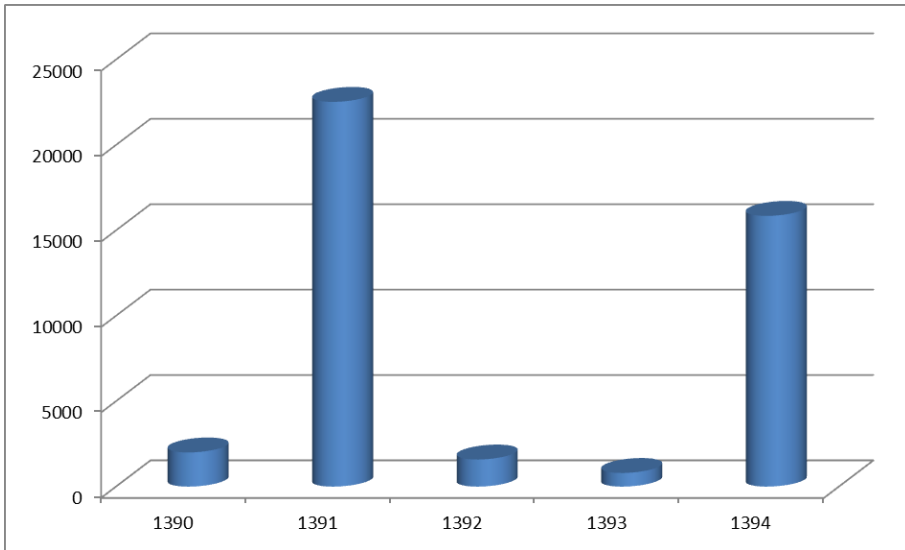
۳-۱- نمودار تعداد بازدیدکنندگان از موزه‌های کشور

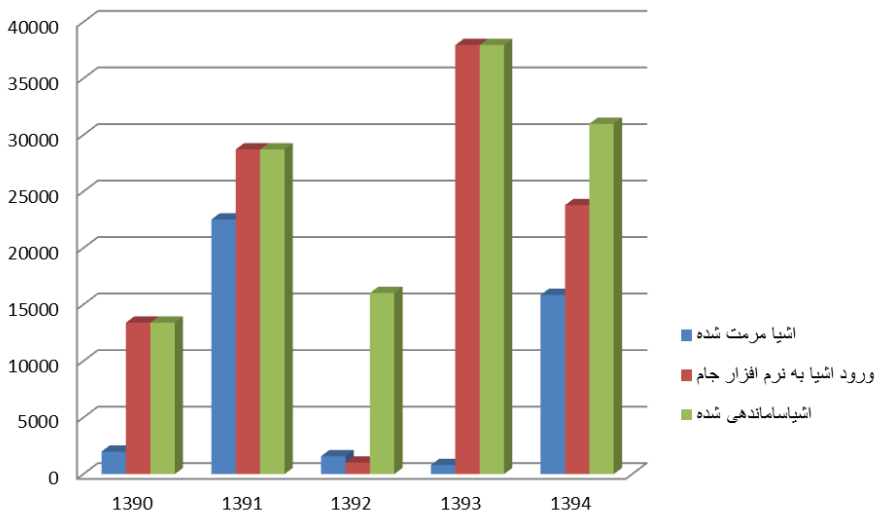
۳-۱- جدول سامان‌دهی و مرمت اشیای موزه‌ها

سال / اشیا	اشیای سامان‌دهی شده	ورود اشیا به نرم‌افزار جام	اشیای مرمت شده
۱۳۹۰	۱۳۴۰۶	۱۳۴۰۶	۲۰۰۰
۱۳۹۱	۲۸۷۳۱	۲۸۷۳۱	۲۲۵۲۶
۱۳۹۲	۱۶۰۲۲	۱۰۲۵	۱۵۸۸
۱۳۹۳	۳۷۹۶۰	۳۷۹۶۰	۸۰۰
۱۳۹۴	۳۱۰۰۰	۲۳۹۷۱	۱۵۸۵۱

۴-۱- نمودار تعداد اشیای مرمت شده

۵-۱- نمودار سامان‌دهی و مرمت اشیا

حرائم آثار ثبتی

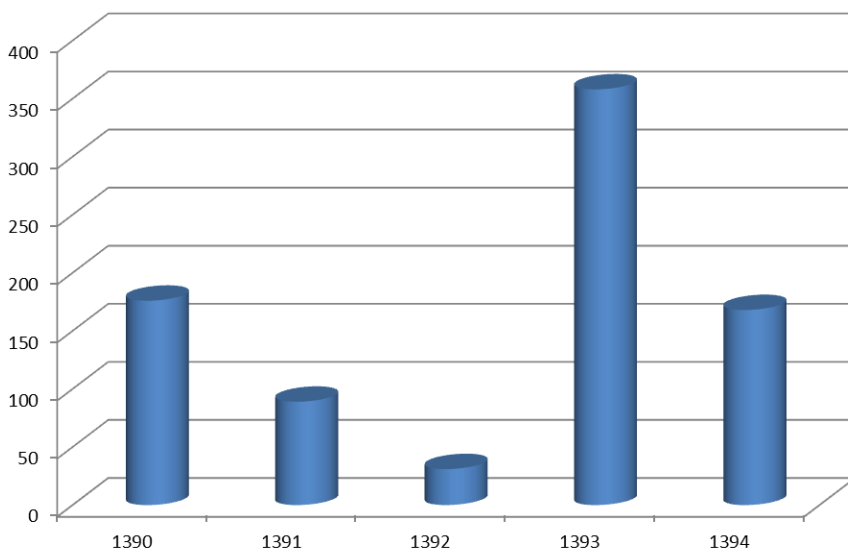
۴-۱- جدول حرائم مصوب آثار در سطح ملی به تفکیک استان

مجموع آثار دارای حریم مصوب در سطح ملی ۲۷۹۷ عدد در کل کشور است.

ردیف	نام استان	حرائم مصوب ۱۳۹۰-۱۳۹۴					جمع
		۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	
۱	آذربایجان شرقی	۰	۰	۰	۲۳	۳۰	۵۳
۲	آذربایجان غربی	۰	۲	۰	۱۴	۲۶	۴۲
۳	اردبیل	۰	۰	۰	۰	۵	۵
۴	البرز	۰	۰	۰	۹	۶	۱۵
۵	اصفهان	۰	۰	۰	۳	۱	۴
۶	ایلام	۱	۲	۰	۰	۰	۳
۷	بوشهر	۰	۰	۰	۱	۰	۱
۸	تهران	۳	۳	۰	۱	۳	۱۰
۹	چهارمحال و بختیاری	۲	۰	۰	۰	۰	۲
۱۰	خراسان جنوبی	۰	۰	۰	۱	۱۶	۱۷
۱۱	خراسان رضوی	۱	۰	۳۱	۱	۳	۳۶
۱۲	خراسان شمالی	۲	۱	۰	۰	۰	۳
۱۳	خوزستان	۰	۴	۰	۵	۶	۱۵
۱۴	زنجان	۰	۶	۰	۰	۰	۶
۱۵	سمنان	۰	۰	۰	۷	۶	۱۳
۱۶	سیستان و بلوچستان	۰	۰	۰	۰	۸	۸
۱۷	فارس	۱۲۴	۱۵	۰	۰	۳	۱۴۲

۱	۰	۰	۰	۱	۰	قزوین	۱۸
۳	۰	۰	۰	۰	۳	قم	۱۹
۲	۱	۱	۰	۰	۰	کردستان	۲۰
۴	۰	۴	۰	۰	۰	کرمان	۲۱
۰	۰	۰	۰	۰	۰	کرمانشاه	۲۲
۱۱	۰	۰	۰	۰	۱۱	کهگیلویه و بویراحمد	۲۳
۱	۰	۰	۰	۱	۰	گلستان	۲۴
۳۱۲	۰	۲۵۹	۰	۵۲	۱	گیلان	۲۵
۵۶	۹	۲۶	۰	۰	۲۱	لرستان	۲۶
۹	۰	۰	۰	۲	۷	مازندران	۲۷
۱	۰	۱	۰	۰	۰	مرکزی	۲۸
۰	۰	۰	۰	۰	۰	هرمزگان	۲۹
۰	۰	۰	۰	۰	۰	همدان	۳۰
۴۷	۴۵	۲	۰	۰	۰	یزد	۳۱
۸۲۲	۱۶۸	۳۵۸	۳۱	۸۹	۱۷۶	جمع	
۸۲۲						جمع کل	

۶-۱- نمودار حرائم مصوب آثار در سطح ملی

میراث طبیعی

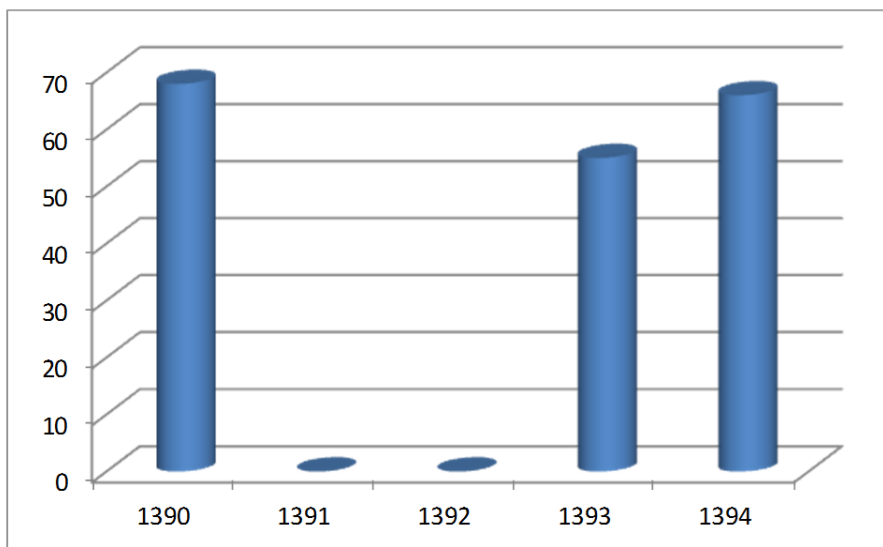
۵-۱- جدول میراث طبیعی ثبت شده به تفکیک استان و سال ثبت

مجموع آثار ثبت شده در فهرست میراث طبیعی ۳۲۶ مورد است.

استان، سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	جمع
آذربایجان شرقی	۵	۰	۰	۴	۵	۱۴
آذربایجان غربی	۰	۰	۰	۱	۲	۳
اردبیل	۰	۰	۰	۰	۰	۰
اصفهان	۰	۰	۰	۰	۰	۰
البرز	۰	۰	۰	۰	۵	۵
ایلام	۱	۰	۰	۴	۰	۵
بوشهر	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تهران	۰	۰	۰	۰	۰	۰
چهارمحال و بختیاری	۰	۰	۰	۲	۱	۳
خراسان رضوی	۴	۰	۰	۲	۰	۶
خراسان جنوبی	۵	۰	۰	۶	۲۰	۳۱
خراسان شمالی	۱۱	۰	۰	۱۷	۰	۲۸
خوزستان	۳	۰	۰	۱	۶	۱۰
زنجان	۰	۰	۰	۲	۰	۲
سمنان	۷	۰	۰	۰	۰	۷
سیستان و بلوچستان	۰	۰	۰	۲	۱	۳
فارس	۴	۰	۰	۱	۳	۸
قزوین	۱	۰	۰	۳	۰	۴
قم	۰	۰	۰	۰	۰	۰

۴	۲	۰	۰	۰	۲	کرمانشاه
۴	۰	۰	۰	۰	۴	کردستان
۲	۰	۲	۰	۰	۰	کرمان
۲	۰	۰	۰	۰	۲	کهگیلویه و بویراحمد
۰	۰	۰	۰	۰	۰	گیلان
۲	۱	۱	۰	۰	۰	گلستان
۷	۲	۳	۰	۰	۲	لرستان
۱۰	۵	۰	۰	۰	۵	مرکزی
۱۱	۵	۳	۰	۰	۳	مازندران
۰	۰	۰	۰	۰	۰	همدان
۹	۰	۰	۰	۰	۹	هرمزگان
۹	۸	۱	۰	۰	۰	یزد
۱۸۹	۶۶	۵۵	+	+	۶۸	مجموع

۷-۱- نمودار تعداد میراث طبیعی ثبت شده در فهرست آثار ملی

میراث جهانی

۶-۱- جدول آثار تاریخی فرهنگی ثبت شده در فهرست میراث جهانی به ترتیب سال ثبت طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

ردیف	نام اثر	شماره‌ی ثبت	سال ثبت ملی شمسی	سال ثبت جهانی شمسی	سال ثبت جهانی میلادی	شماره‌ی ثبت جهانی	معیار ثبت اثر
۱	باغ ایرانی	۷۸۴	۱۳۴۶	۱۳۹۰	۲۰۱۱	۱۳۷۲	I-II-III-IV-VI
	پهلوان یور مه‌ریز یزد	۶۳۳۴	۱۳۸۱				
	ارم شیراز	۱۰۱۳	۱۳۵۳				
	پاسارگاد شیراز	۱۹	۱۳۱۰				
	چهلستون اصفهان	۱۰۱	۱۳۱۰				

				۱۳۱۴	۲۳۱	فین کاشان		
				۱۳۴۶	۱۷۴	عباس آباد بهشهر		
				۱۳۷۸	۲۳۱۱	اکبریه بیرجند		
				۱۳۵۳	۱۰۱۲	ماهان کرمان		
I-II- III- IV	۷۵۱۱	۲۰۱۲	۱۳۹۱				گنبد قابوس	۲
II	۸۵۱۱	۲۰۱۲	۱۳۹۱				مسجد جامع اصفهان	۳
II- III- IV	۱۴۲۲	۲۰۱۳	۱۳۹۲				کاخ گلستان	۴
II- III- IV	۶۵۱۱	۲۰۱۴	۱۳۹۳				شهر سوخته	۵

I-II-III-IV	۱۴۵۵	۲۰۱۵	۱۳۹۴				شوش	۶
V	۱۴۳۳	۲۰۱۵	۱۳۹۴				منظر فرهنگی میمند	۷

۷-۱-جدول ۲۱ مورد آثار تاریخی فرهنگی ثبت‌شده در فهرست آثار جهانی

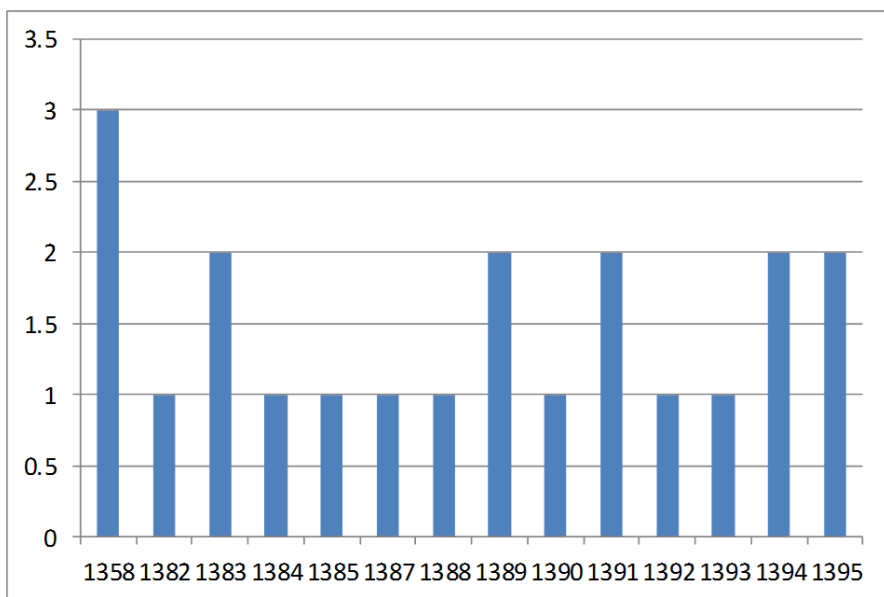
ردیف	نام اثر	استان	شماره ی ثبت جهانی	سال ثبت جهانی میلادی	سال ثبت جهانی شمسی	معیار ثبت اثر
۱	تخت جمشید	فارس	۱۱۴	۱۹۷۹	۱۳۵۸	I-V-VI
۲	میدان امام اصفهان	اصفهان	۱۱۵	۱۹۷۹	۱۳۵۸	I-V-VI
۳	چغازنبیل	خوزستان	۱۱۳	۱۹۷۹	۱۳۵۸	III-IV
۴	تخت سلیمان	آذربایجان غربی	۱۰۷۷	۲۰۰۳	۱۳۸۲	I-II-III-IV-VI
۵	پاسارگاد	فارس	۱۱۰۶	۲۰۰۴	۱۳۸۳	I-II-III-IV
۶	بم و منظر فرهنگی آن	کرمان	۱۲۰۸	۲۰۰۴	۱۳۸۳	II-III-IV-V
۷	سلطانیه	زنجان	۱۱۸۸	۲۰۰۵	۱۳۸۴	II-III-IV
۸	بیستون	کرمانشاه	۱۲۲۲	۲۰۰۶	۱۳۸۵	II-III

II-III-VI	۱۳۸۷	۲۰۰۸	۱۲۶۲	آذربایجان شرقی	سنت استپانوس	۹
				آذربایجان شرقی	چوپان	
				آذربایجان شرقی	دره شام	
				آذربایجان غربی	مریم مقدس	
				آذربایجان غربی	قره کلیسا	
I-II-V	۱۳۸۸	۲۰۰۹	۱۳۱۵	خوزستان	سازه‌های آبی شوشتر	۱۰
I-II-IV	۱۳۸۹	۲۰۱۰	۱۳۴۵	اردبیل	مجموعه آرامگاه و خانقاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی	۱۱
II-III-IV	۱۳۸۹	۲۰۱۰	۱۳۴۶	آذربایجان شرقی	مجموعه بازار تاریخی تبریز	۱۲
I-II-III-IV-VI	۱۳۹۰	۲۰۱۱	۱۳۷۲	یزد	دولت‌آباد یزد	۱۳
				یزد	پهلوان‌پور مهریز یزد	
				فارس	ارم شیراز	
				فارس	پاسارگاد شیراز	
				اصفهان	چهلستون	

					اصفهان	
				اصفهان	فین کاشان	
				مازندران	عباس‌آباد بهشهر	
				خراسان جنوبی	اکبریه بیرجند	
				کرمان	ماهان کرمان	
I-II-III-IV	۱۳۹۱	۲۰۱۲	۱۳۹۸	گلستان	گنبد قابوس	۱۴
II	۱۳۹۱	۲۰۱۲	۱۳۹۷	اصفهان	مسجد جامع اصفهان	۱۵
II-III-IV	۱۳۹۲	۲۰۱۳	۱۴۲۲	تهران	کاخ گلستان	۱۶
II-III-IV	۱۳۹۳	۲۰۱۴	۱۴۵۶	سیستان و بلوچستان	شهر سوخته	۱۷
I-II-III-IV	۱۳۹۴	۲۰۱۵	۱۴۵۵	خوزستان	شوش	۱۸
V	۱۳۹۴	۲۰۱۵	۱۴۲۳	کرمان	منظر فرهنگی میمند	۱۹
VII-VIII	۱۳۹۵	۲۰۱۶	۱۵۰۵	کرمان، خراسان جنوبی، سیستان و بلوچستان	بیابان لوت	۲۰
III-IV	۱۳۹۵	۲۰۱۶	۱۵۰۶	خراسان رضوی	قصبه گناباد	۲۱
				اصفهان	مون اردستان	

				کرمان	گوهرریز	
				کرمان	اکبرآباد بهم قاسمآباد بهم	
				خراسان جنوبی	بلده فردوس	
				یزد	زارچ	
				یزد	حسنآباد مشیر	
				مرکزی	ابراهیمآباد	
				اصفهان	وزوان	
				اصفهان	مزدآباد میمه	

۸-۱- نمودار آثار تاریخی فرهنگی ثبت‌شده در فهرست آثار جهانی

۸-۱- جدول تعداد میراث ناملموس ثبت‌شده در سطح جهانی

تعداد آثار ثبت‌شده در فهرست میراث ناملموس در سطح ملی ۱۳۲۲ مورد و در سطح جهانی ۱۰ مورد است.

ردیف	نام عنصر	گستره‌ی جغرافیایی	تاریخ
۱	ردیف موسیقی ایرانی	کشوری	۲۰۰۹-۱۳۸۹
۲	نوروز	چندکشوری (هفت کشوری)	۲۰۰۹-۱۳۸۹
۳	مهارت سنتی بافت فرش کاشان	کشوری	۲۰۱۰-۱۳۹۰
۴	مهارت سنتی بافت فرش فارس	کشوری	۲۰۱۰-۱۳۹۰
۵	تعزیه	کشوری	۲۰۱۰-۱۳۹۰

۱۳۹۰-۲۰۱۰	کشوری	آیین پهلوانی و زورخانه‌ای	۶
۱۳۹۰-۲۰۱۰	کشوری	موسیقی بخشی‌های خراسان	۷
۱۳۹۱-۲۰۱۱	کشوری	مهارت‌های سنتی ساخت لنج ایرانی و دریانوردی با آن در خلیج فارس	۸
۱۳۹۱-۲۰۱۱	کشوری	نقالی: هنر قصه‌گویی اجرایی ایرانی	۹
۱۳۹۱-۲۰۱۲	کشوری	آیین قالی‌شویان مشهد ارده‌ال کاشان	۱۰

آثار منقول فرهنگی - تاریخی

۹-۱- جدول آثار منقول ثبت‌شده در فهرست آثار ملی ایران به تفکیک استان تا پایان سال ۱۳۹۴

استان	تعداد	سال ثبت
خراسان رضوی	۱	۱۳۹۳
کردستان	۶	۱۳۹۳ و ۱۳۹۴
یزد	۱	۱۳۹۳
قم	۴	۱۳۹۳
اصفهان	۱	۱۳۹۳
زنجان	۱	۱۳۹۳
تهران	۱۶۳	۱۳۹۴-۱۳۹۵
جمع کل	۱۷۷	۱۳۹۳-۱۳۹۵

آثار غیرمنقول فرهنگی تاریخی

۱۰-۱- جدول تعداد آثار غیرمنقول ثبت شده در فهرست آثار ملی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

استان / سال	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	مجموعه
	۰	۱	۲	۳	۴	ع
آذربایجان شرقی	۳۸	۱۷	۰	۵	۴	۶۴
آذربایجان غربی	۳	۶	۰	۹	۱۷	۳۵
اردبیل	۱۴	۰	۰	۲	۰	۱۶
اصفهان	۳۰	۲۲	۰	۱۲	۱۷	۸۱
البرز	۱۰	۰	۰	۵	۰	۱۵
ایلام	۸	۱۱	۰	۰	۰	۱۹
بوشهر	۱۰	۴	۰	۲	۰	۱۶
تهران	۱۲	۱	۰	۲	۵	۲۰
چهارمحال و بختیاری	۳۴	۵	۰	۴	۹	۵۲
خراسان جنوبی	۹	۹	۰	۰	۱۴	۳۲
خراسان رضوی	۳۸	۹	۰	۰	۲	۴۹
خراسان شمالی	۲۵	۰	۰	۰	۵	۳۰
خوزستان	۱۶	۶	۲	۳	۲۵	۵۲
زنجان	۱۵	۳	۰	۰	۰	۱۸
سمنان	۸	۱۱	۰	۴	۱	۲۴
سیستان و بلوچستان	۱۴	۱	۰	۶	۰	۲۱
فارس	۲۷	۸	۰	۱۱	۶	۵۲
قزوین	۲۴	۱۰	۱	۳	۱	۳۹

۲۶	۲	۰	۰	۵	۱۹	قم
۳۹	۳	۶	۰	۵	۲۵	کرمانشاه
۴۷	۰	۳	۰	۱۳	۳۱	کردستان
۲۷	۰	۶	۱	۷	۱۳	کرمان
۱	۱	۰	۰	۰	۰	کهگیلویه و بویراحمد
۵۷	۱	۱	۰	۲۶	۲۹	گلستان
۵۰	۱	۶	۰	۱۷	۲۶	گیلان
۸۰	۴	۵	۰	۱۶	۵۵	لرستان
۶۴	۴۰	۳	۰	۵	۱۶	مرکزی
۳۳	۹	۷	۰	۴	۱۳	مازندران
۲۵	۱	۳	۰	۰	۲۱	هرمزگان
۷۵	۳	۵	۰	۱۰	۵۷	همدان
۱۱۴	۵۰	۲۵	۱	۱۹	۱۹	یزد
۱۲۷۳	۲۲۱	۱۳۸	۵	۲۵۰	۶۵۹	مجموع

میراث ناملموس

مجموع آثار ثبت شده در فهرست میراث ناملموس در سطح ملی ۱۳۲۲ عدد است.

۱۱-۱- جدول تعداد میراث ناملموس ثبت شده در فهرست ملی طی سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

مجموع	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	استان / سال
۳۴	۷	۰	۰	۱۸	۹	آذربایجان شرقی
۱۴	۴	۰	۰	۱	۹	آذربایجان غربی
۲۶	۰	۰	۰	۲۰	۶	اردبیل
۴۰	۶	۰	۰	۲۵	۹	اصفهان
۲۱	۰	۰	۰	۱۵	۶	البرز
۱۸	۰	۰	۰	۹	۹	ایلام
۲۴	۰	۴	۰	۹	۱۱	بوشهر
۲۷	۱	۰	۰	۱۹	۷	تهران
۴۶	۱۱	۳	۰	۲۱	۱۱	چهارمحال و بختیاری
۲۷	۰	۱	۰	۲۱	۵	خراسان جنوبی
۵۲	۱	۲	۰	۴۲	۷	خراسان رضوی
۳۵	۶	۰	۰	۲۱	۸	خراسان شمالی
۴۷	۲	۰	۰	۳۵	۱۰	خوزستان
۱۱	۱	۰	۰	۶	۴	زنجان
۶۴	۲	۰	۰	۵۰	۱۲	سمنان
۱۸	۳	۰	۰	۹	۶	سیستان و بلوچستان

۲۴	۵	۰	۰	۱۰	۹	فارس
۴۸	۰	۰	۰	۳۱	۱۷	قزوین
۱۴	۱	۰	۰	۱۰	۳	قم
۲۷	۳	۰	۶	۱۲	۶	کرمانشاه
۳۸	۶	۰	۰	۲۱	۱۱	کردستان
۲۴	۰	۰	۰	۱۸	۶	کرمان
۴۶	۰	۲	۰	۲۴	۲۰	کهگیلویه و بویراحمد
۲۷	۱۱	۰	۰	۱۰	۶	گلستان
۴۸	۹	۰	۰	۲۳	۱۶	گیلان
۱۳	۰	۰	۰	۱۱	۲	لرستان
۲۱	۵	۰	۱	۱۰	۵	مرکزی
۴۰	۰	۲	۰	۲۹	۹	مازندران
۲۸	۱۰	۰	۰	۱۳	۵	هرمزگان
۳۷	۱۲	۰	۰	۱۴	۱۱	همدان
۴۱	۱۴	۲	۰	۱۴	۱۱	یزد
۱۴	۳	۱	۳	۶	۱	ملی
۹۹۴	۱۲۳	۱۷	۱۰	۵۷۷	۲۶۷	مجموع

۲- صنایع دستی

مقدمه

صنایع دستی و هنرهای سنتی بارزترین تجلی و تبلور محسوس اندیشه و زیبایی‌شناسی ایرانی‌اسلامی است که در طول سده‌های متوالی شکل گرفته و گسترش یافته است. این هنرها که در قالب حرف، صناعات و پیشه‌های کهن و سنتی از طریق آموزش استاد و شاگردی به مرحله‌ی ظهور و ثبوت رسیده، علاوه بر آفرینش هنری، اصلی‌ترین شیوه‌ی پرورش معنوی نیز محسوب می‌شده است. این صنایع و هنرها بدون احتساب قالی و گبه با ۲۹۵ رشته و زیررشته همواره نقشی برجسته در زمینه‌ی اشتغال‌زایی داشته‌اند.

با توجه به گرایش روزافزون ملل و کشورهای جهان به استفاده از صنایع پاک و دوری از اقتصاد تک‌محصولی نظیر نفت، تولید و مصرف صنایع دستی و هنرهای سنتی می‌تواند به‌عنوان عاملی مؤثر در رشد و توسعه‌ی اقتصادی، به‌ویژه تحقق اقتصاد مقاومتی در ایران، خود را مطرح سازد.

تعاریف و مفاهیم حوزه‌ی صنایع‌دستی

صنایع‌دستی

صنایع‌دستی به محصولاتی که با استفاده از مواد اولیه‌ی طبیعی عمدتاً بومی، با به‌کارگیری نقوش سنتی و بهره‌مندی از خلاقیت فردی با حفظ پیشینه‌ی تاریخی، هویت و اصالت که توسط دست یا دست و ابزار، طی فرآیند به تعداد نامحدود تولید می‌شوند اطلاق می‌شود.

کالاها (Goods)

محصولاتی با ماهیت فیزیکی هستند که برای آن‌ها تقاضا و امکان ایجاد حق مالکیت وجود دارد و مالکیت آن‌ها می‌تواند از طریق مبادله در بازار از یک واحد نهادی به واحد نهادی دیگر منتقل شود. کالاها برای ارضای نیازها و خواسته‌های خانوارها یا جامعه یا برای استفاده در تولید سایر کالاها و خدمات مورد تقاضا قرار می‌گیرند یا به‌عبارتی به محصولاتی اطلاق می‌شود که توسط تولیدکننده به بازار عرضه و با دریافت پول، باعث رفع نیازهای انسانی می‌شود.

خدمات (Services)

فعالیت‌هایی است که با هدف بهبود و ارتقای محصول اصلی انجام می‌گیرد و دارای ویژگی‌هایی همچون ناملموس بودن، تفکیک‌پذیری، تغییرپذیری، فناپذیری و مالکیت است. خدمات دارای موجودیت مستقلی نیستند که امکان ایجاد حق مالکیت بر آن‌ها وجود داشته باشد. خرید و فروش خدمات از تولید آن‌ها جدا نیست و این دو فرآیند هم‌زمان صورت می‌گیرد. به بیان دیگر زمانی که تولید خدمتی به پایان می‌رسد، باید به مصرف‌کننده ارائه شود.

صنعتگر (Handicraftsman)

صنعتگر به فردی اطلاق می‌شود که توانایی و مهارت کافی برای تولید محصولات صنایع دستی در یک گروه، رشته و یا زیرمجموعه‌ی آن را دارا باشد یا به عبارتی از ابتدا تا انتهای فرآیند تولید را به صورت حرفه‌ای انجام دهد.

حرفه (Career)

پیشه‌ای که مستلزم وجود دانش، تخصص و همچنین مهارت‌ها و روش‌های خاص است که اصول علمی تاریخی بر آن مهارت‌ها و روش‌ها، تأکید دارد و ارائه‌کننده‌ی کالا یا خدمات را به نوعی متعهد به انجام اصول و چارچوب‌هایی می‌کند.

تولید (Production)

تولید فرآیندی است که طی آن با بهره‌گیری از مهارت و تخصص واحدهای تولیدی، نسبت به تولید محصول و ارائه‌ی خدمات اقدام می‌شود.

کالاهای سرمایه‌ای (Capital Goods)

دارایی‌های ثابتی هستند که مستقیماً برای تولید کالاها یا خدمات به کار گرفته می‌شوند. این کالاها ضمن بادوام بودن، بهره‌وری سایر عوامل تولید را افزایش می‌دهند و ایجاد ارزش افزوده می‌کنند.

گروه‌های اصلی صنایع دستی (Main Groups of Handicrafts)

رشته‌های مصوب صنایع دستی در ۱۸ گروه اصلی طبقه‌بندی شده که این گروه‌ها شامل نساجی سنتی، بافته‌های داری و غیرداری، پوشاک سنتی، چاپ‌های سنتی، کاشی سنتی، سفال و سرامیک، صنایع دستی چرمی، هنرهای سنتی وابسته به معماری، صنایع دستی فلزی، صنایع دستی چوبی و حصیری، صنایع دستی دریایی، صنایع دستی سنگی،

صنايع‌دستي استخوان، رودوزي‌هاي سنتي، آبگينه، صنايع‌دستي كاغذي، طراحي و نقاشي سنتي، سازهاي سنتي، ميناكاري است. گروه‌هاي اصلي صنايع‌دستي را معمولاً با يك كد دورقمي مشخص مي‌كنند.

زيرگروه‌هاي صنايع‌دستي (Subgroups of Handicrafts)

به رشته‌هاي صنايع‌دستي و زيرمجموعه‌هاي آن اطلاق مي‌شود كه براساس نوع مواد اوليه و تكنيك توليد در گروه‌ها طبقه‌بندي شده‌اند. رشته و زيرمجموعه‌هاي آن هريك داراي يك كد دورقمي مجزاست كه با احتساب كد دورقمي گروه مورد نظر، يك كد شش‌رقمي را تشكيل و به‌عنوان كد شناسه، معرف رشته‌ي مورد نظر است.

عرضه‌ي صنايع‌دستي (Supply of Handicrafts)

عرضه‌ي صنايع‌دستي مشتمل بر مقداري از توليدات دستي يك گروه اصلي، رشته يا زيرمجموعه‌ي رشته‌هاي صنايع‌دستي است كه توليدكننده مي‌تواند پس از توليد، آن را براي فروش به يك قيمت معين در دسترس متقاضي يا خريدار قرار دهد.

تقاضاي صنايع‌دستي (Demand of Handicrafts)

تقاضاي صنايع‌دستي مقداري از توليدات است كه بر اساس قيمت مشخص توسط متقاضيان خريداري مي‌شود يا به‌عبارتي تمايل فرد براي خريد كالاهاي صنايع‌دستي را گويند.

كارگاه توليدي صنايع‌دستي (Handicrafts Workroom)

كارگاه صنايع‌دستي به محلي با موقعيت مكاني معين اطلاق مي‌شود كه شامل فضاي كارگاهي، تاسيسات و نهاده‌هاي توليد (نيروي انساني، ابزار و تجهيزات و سرمايه) است و صرفاً به‌منظور توليد و ساخت محصولات صنايع‌دستي ايجاد شده است. صلاحيت و فعاليت كارگاه‌هاي توليدي صنايع‌دستي براساس مجوزهاي صادره پروانه‌ي توليد انفرادي

یا کارگاهی برای اشخاص حقیقی و حقوقی از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تعیین می‌شود.

نمایشگاه صنایع دستی (Exhibition of Handicrafts)

نمایشگاه صنایع دستی مکانی به صورت دائم یا موقت که هدف اصلی از برگزاری آن عرضه‌ی تولیدات حداقل یک گروه اصلی، رشته یا زیرمجموعه‌ی رشته‌های صنایع دستی است.

فروشگاه صنایع دستی (Handicrafts Shop)

فروشگاه صنایع دستی مکانی با موقعیت معین بوده که به صورت دائم با هدف عرضه‌ی تولیدات حداقل یک گروه اصلی، رشته یا زیرمجموعه‌ی رشته‌های صنایع دستی ایجاد شده باشد.

معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی استان

این معاونت یکی از معاونت‌های اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان‌هاست که تنها مرجعی است که مسئولیت بررسی اسناد و مدارک ارائه شده، صدور، تمدید و ابطال مجوزها یا سایر امور اجرایی مرتبط با فعالیت‌های صنایع دستی را مطابق با قوانین و دستورالعمل مربوطه در سطح استان به عهده دارد.

معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی (ستاد)

این معاونت یکی از معاونت‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور است که تنها متولی این هنر صنعت است که وظایف سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت عالی بر امور اجرایی صنایع دستی کشور را به عهده دارد.

پروانه‌ی تولید انفرادی

مجوزی است که بر اساس دستورالعمل مربوطه به متقاضی حقیقی دارای تخصص، تجربه، آشنایی کامل به فرآیند تولید و توانایی ساخت محصول در یکی از رشته‌های مصوب صنایع‌دستی اعطا می‌شود و بیانگر نوع و ظرفیت تولید و سرمایه‌گذاری ایجادشده برای یک یا گروهی از محصولات در مکانی معین است.

ظرفیت تولید

توانی است که با توجه به ابزار، تجهیزات و دیگر امکانات یا نهاده‌های تولید، برای تولید صنایع‌دستی در یک کارگاه ایجاد شده است. ظرفیت تولید بر اساس ساعات و روزهای کاری سال و با توجه به ماهیت تولید تعیین، و در مجوزهای صادرشده درج می‌شود.

ظرفیت اسمی

به توان پیش‌بینی‌شده برای بهره‌برداری از یک کارگاه تولید محصولات صنایع‌دستی در یک رشته گفته می‌شود.

ظرفیت رسمی

به توان واقعی و عملی یک کارگاه در تولید محصولات صنایع‌دستی در یک رشته گفته می‌شود.

رشته‌های مصوب صنایع‌دستی

به فهرست رشته‌هایی اطلاق می‌شود که مصوب و مورد تأیید معاونت صنایع‌دستی و هنرهای سنتی کشور است.

جواز تأسیس کارگاه

مجوزی است که برای راه‌اندازی و ایجاد ظرفیت‌های جدید تولید، اشتغال، توسعه و تکمیل ظرفیت‌های موجود در یک رشته‌ی مصوب صنایع‌دستی صادر می‌شود و بیانگر پیش‌بینی ظرفیت و نوع تولید محصولات است.

پروانه‌ی تولید کارگاهی

مجوزی است که براساس دستورالعمل مربوطه به متقاضی حقیقی یا حقوقی (مدیرعامل یا کارفرما) دارای تخصص، تجربه و آشنا به فرآیند تولید و ساخت محصول در یکی از رشته‌های مصوب صنایع‌دستی اعطا می‌شود و بیانگر نوع و ظرفیت تولید، میزان اشتغال و سرمایه‌گذاری ایجادشده برای محصولات، در مکانی معین است.

گواهی توانمندی مدیرفنی یا استادکار

گواهی‌ای است که پس از احراز توانایی‌های اجرایی مدیرفنی یا استادکار در انجام دادن تمامی مراحل ساخت یک محصول صنایع‌دستی در رشته‌ی مورد تقاضا، ازسوی معاونت صنایع‌دستی و هنرهای سنتی استان صادر می‌شود.

گواهی کیفیت کارگاه

سندی است شامل مشخصات فنی یا سایر ضوابط دقیق که برای استفاده‌ی مداوم به‌عنوان یک قاعده، راهنما یا تعریف جامع طراحی شده است. گواهی کیفیت قابلیت اطمینان و اثربخشی محصولات تولیدی صنایع‌دستی را برای خریدار افزایش می‌دهد و دیگر تولیدکنندگان را بر آن می‌دارد تا کیفیت محصولات خود را برای رقابت با کارگاه‌های دارای گواهی کیفیت، بالا ببرند.

تبصره- این نوع گواهی توسط اداره‌کل حمایت از تولید معاونت صنایع‌دستی و هنرهای سنتی صادر می‌شود.

طرح توجیهی

عبارت است از گزارشی که توجیه‌پذیری یک طرح را از جنبه‌های مختلف تولید، فنی و مالی مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهد. طرح توجیهی همچنین زوایای سرمایه‌گذاری از قبیل میزان سرمایه‌گذاری در تولید و وضعیت موجود یک طرح را برای سرمایه‌گذار روشن می‌کند تا سرمایه‌گذار بتواند تصمیم‌گیری راحت و درستی از مسیر انتخاب‌شده داشته باشد.

۲- جدول و نمودارهای حوزه صنایع دستی

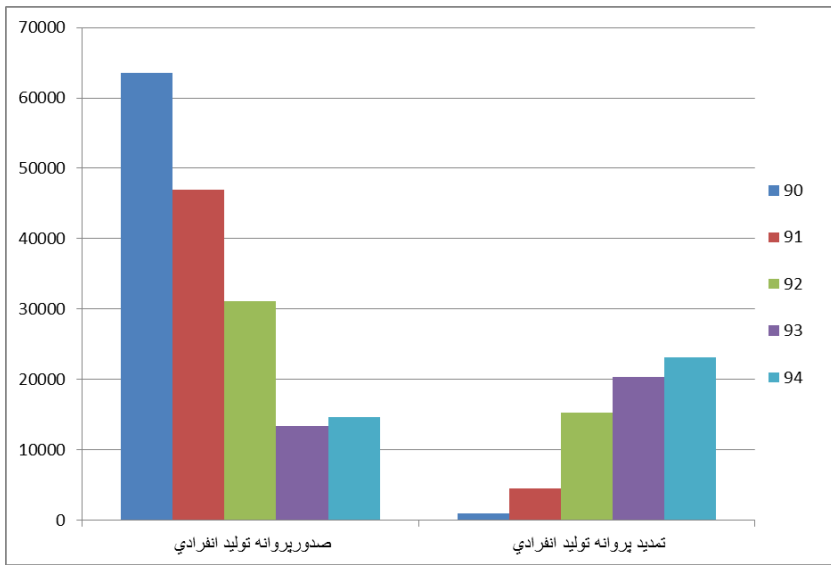
۲-۱- جدول مقایسه‌ای صدور و تمدید پروانه‌ی تولید انفرادی صادرشده توسط معاونت‌های صنایع دستی استان‌ها طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ برحسب بانک اطلاعاتی فعالیت‌های سازمان در سامانه‌ی هوشمند صنایع دستی

ردیف	استان	صدور پروانه‌ی تولید انفرادی					تمدید پروانه‌ی تولید انفرادی				
		۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴
۱	آذربایجان شرقی	۲۸۱۲	۱۶۶۱	۱۷۹	۷۰۴	۲۶۵	۲	۲۰۷	۳۶۱۱	۴۴۷	۷۶۸۱
۲	آذربایجان غربی	۳۳۵	۲۵	۲۶۱	۶۷۶	۷۹	۱	۲	۷	۳۱۶	
۳	اردبیل	۲۱۶۵	۱۳۰۵	۱۰۰۱	۳۷۱	۵۹۰	۱	۹۰۷	۴	۸۷۱	
۴	اصفهان	۳۵۳۰	۵۱۷۶	۳۳۶۴	۱۳۷۶	۱۰۳۱	۱۲	۲۴۴۱	۲۶۵۴	۲۰۲۱	
۵	البرز	۳۳۹	۹۰۴	۸۰۹	۱۶۹	۵۳	۰	۷۱	۴۲۶	۳۹۲۰	
۶	ایلام	۳۰۷	۵۱۶	۱۵۲	۵۷۷	۱۱۶۸	۰	۰	۱۳۷	۳۲۱	
۷	بوشهر	۴۹۲	۹۰	۱۱۹	۵۴	۷۷	۰	۹۰	۴۲	۱۰۷۱	
۸	تهران	۱۱۷۶	۱۵۸۴	۵۷۰	۳۱۰	۶۹۸	۲	۰	۷	۴۵۴۰	

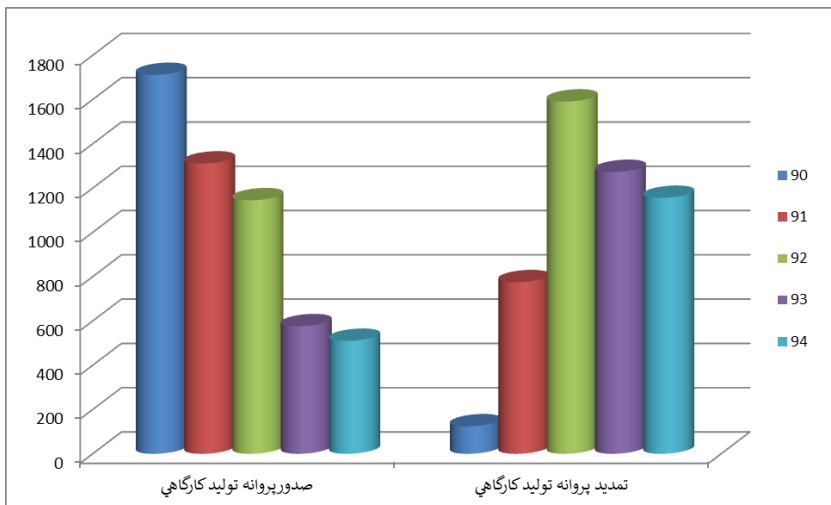
۱۴۷۵۱	۹۳۴۹	۲۹۱۶	۲۴۴۴	۱۷۱۲۶	۳۳۳۵	۳۸۱۲	۷۶۱۲	۱۹۹۷	۴۶۱۰	۵۴۹۶	۱۴۹۱	۶۸۳۲
۴۰۸۹	۱۷۷۰	۸۵۳	۸۸۴	۳۸۱۶	۹۹۹	۷۱۵	۲۰۹۹	۳۰۹	۱۳۲۵	۱۹۷۲	۵۳۴	۱۰۵۸
۱۱۸۲	۱۵۵۸	۱۹۴	۳۳۷	۱۱۹۸	۳۷۷	۱۳۶	۷۶۰	۱۲۱	۳۱۴	۱۳۶۱	۱	۳۴۳
۱۲۵۵	۲۰۴	۳۲۶	۱۸۵	۱۱۷۵	۳۷۰	۲۱۷	۷۵۸	۱۶۴	۳۹۱	۱۸۲	۱۴۲	۳۱۱
۱۱۴۱	۸	۱۸۶	۲۴۳	۱۳۲۴	۲۴۲	۱۸۶	۴۵۴	۲۴	۴۵۶	۳۰	۱۵۸	۲۷۷
۴	۰	۱۲۶	۲۱۷	۱۲۸	۸	۱۳۱	۱۲۳	۰	۷۲	۳۹۸	۶۱	۱۲۷
۵۰۷	۰	۲۱	۲	۱	۲	۴۵	۴	۰	۲	۱	۰	۰
۱۰۶۶۲	۷۶۴۹	۲۰۶۳	۱۵۴۰	۱۳۲۶۰	۲۲۳۶	۳۰۹۷	۵۵۱۳	۱۶۸۸	۳۳۷۵	۲۵۲۴	۹۵۷	۵۷۷۴
۳۸۲	۱۲۱۸	۴۲۸	۲۱۵	۴۵۶	۱۰۰	۱۸۷	۳۴۵	۱۵۱	۴۸۷	۶۰۹	۸۶	۵۴۳
۶۲۱	۹۸۵	۱۶۷	۱۳۳	۸۷۷	۱۴۴	۳۲۱	۱۶۵	۱۵۰	۲۱۹	۳۷۲	۱۰۸	۳۳۶
۱۶۷۱	۸۶۱	۲۷۲	۳۴۹	۲۲۱۲	۸۰۹	۶۴۹	۱۰۱۳	۳۳۴	۷۰	۷۸۲	۲۰۲	۶۷۰
۶۱۲	۲۳۱۱	۴۶۲	۴۰۵	۳۸۲۲	۶۲۰	۸۵۱	۲۱۰۳	۷۱۴	۸۴۴	۱۱۵۵	۲۴۸	۱۵۲۸
۷۳۷۶	۲۲۵۴	۷۳۳	۴۳۸	۵۸۱۳	۵۸۳	۱۱۸۹	۱۹۸۷	۴۳۹	۱۷۵۵	۷۰۶	۳۱۳	۲۶۷۷
کرمان	کردستان	قم	قزوین	فارس	سیستان و بلوچستان	سمنان	زنجان	خوزستان	خراسان شمالی	خراسان رضوی	خراسان جنوبی	چهارمحال و بختیاری
۳	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹

۳۳۵۰۳۱۱	۲۵۸۷	۱۹۶۸۱	۵۱۸۳	۴۶۶۱	۱۶۶۸۱	۱۱۶۳۱	۲۱۸۵۶	۱۶۰۶۱	۱۲۶۱	۶۰۶
۳۶۱۸۳۶	۱۳۱۱	۸۶۶۶	۶۶۶	۱۶۶۱	۱۶۱۵	۴۶۶۱	۴۰۶۰۶	۵۳۳۱۵	۳۵۶	۱۶۶۵
۳۳۱۸۳۱	۶۶۶	۲۶۶۰	۱۷	۶۶۰۳	۷۶۱۱	۶۶۱۱	۶۰۱۸	۱۷۶۱	۳۶	۱۶۰
۳۳۳۰۰۶	۳۱۸	۲۲۱۵	۷۷۶	۳۶۶	۱۸۳۱	۱۶۶۱	۱۶۱۱	۱۶۶۱	۱۶۱	۶۱۶
۶۶۶۶۵۱	۳۳۱	۱۶۰۱	۱	۷۷۶	۶۶۶	۳۶۶	۴۵۶	۱۷۵۵۶	۱۶۵	۶۱۶
۶۶۵۳	۶۶۱	۶۶	۲	۶۶۶	۲۶۶	۶۶۶	۲۱۳	۳۶۶	۴۶	۱۱۳
۱۰۰۰۱	۲	۵	۴	۳۶۶	۱۶۱	۳۶۶	۷	۲	۲	۱۷
۸۱۶۶۶۱	۱۶۶۰	۱۳۰۹۶	۴۷۱۷	۳۶۶۱	۱۶۶۱	۳۶۶۱	۱۱۷۸۱	۱۰۶۶۱	۱۹۰۶	۴۴۳
۶۶۶۶۳۱	۲۰۳	۷۵۶	۱۶۱	۱۵۲	۳۶۶	۳۶۶	۷۶۶	۷۶۶	۳۶۶	۱۰۸۸
۱۳۰۳۱۱	۳۳۳	۶۶۰	۹۶۶	۶۶۱	۱۶۱	۶۶۱	۱۰۶۱	۶۵۰	۱۷۳	۵۳۱
۳۱۰۷۶	۱۱۶	۲۲۶۰	۲۵۰۱	۵۰۶	۳۶۶۱	۳۶۶۱	۲۲۶۲	۱۹۶۵	۸۰۲	۷۶۱
۶۶۶۶۰	۳۱۶	۴۲۰۵	۱۹۸	۱۶۶۹	۳۶۶۹	۳۶۶۹	۴۸۵۶	۲۶۶۱	۳۶۹	۱۶۶۱
۶۶۳۶۱۲	۳۶۶	۵۰۱۳	۱۵۱	۱۱۰۵	۱۷۵۶	۳۶۷۷	۸۷۶۷	۳۶۷۵۶	۳۰۵	۸۷۶
تعداد کل	بزد	همدان	هرمزگان	مرکزی	مازندران	لرستان	گیلان	گلستان	کهگیلویه و بویراحمد	کرمانشاه
	۳۶	۳۰	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۳۵	۳۶	۳۶	۳۶

۲-۱- نمودار صدور و تمدید پروانه‌ی تولید انفرادی

۲-۲- نمودار صدور و تمدید پروانه‌ی تولید کارگاهی

۲-۲- جدول مقایسه‌ای صدور و تمدید پروانه‌ی تولید کارگاهی صادرشده توسط معاونت‌های صنایع دستی استان‌ها طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴ برحسب بانک اطلاعاتی فعالیت‌های سازمان در سامانه‌ی هوشمند صنایع دستی

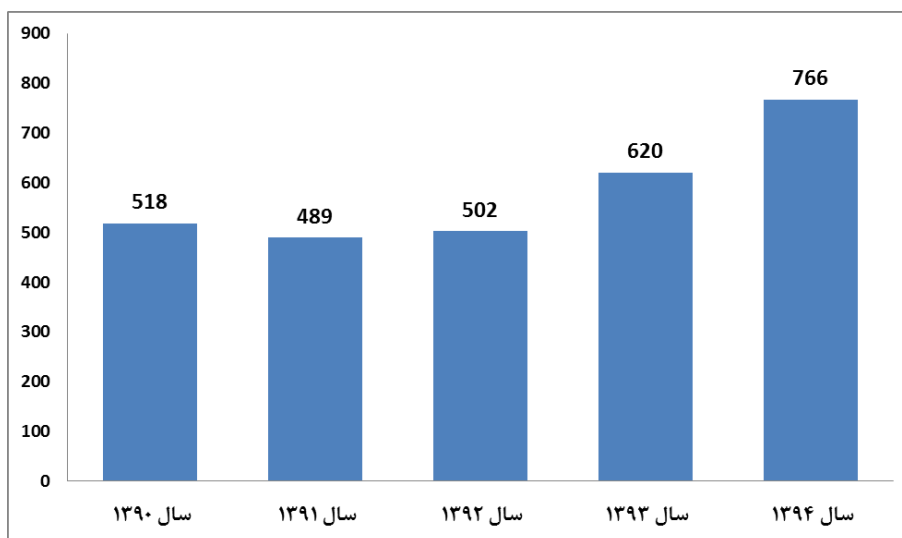
ردیف	استان	صدور پروانه‌ی تولید کارگاهی						تمدید پروانه‌ی تولید کارگاهی						جمع کل
		۹۰+	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	جمع	۹۰+	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	جمع	
۱	آذربایجان شرقی	۲۰	۱۰	۱۷	۵	۸	۶۰	۱	۲۹	۵۹	۲۹	۲۰	۱۴۸	۲۰۸
۲	آذربایجان غربی	۴۶	۲	۶	۶۰	۱	۱۱۵	۰	۱	۴	۷	۱	۱۴	۱۲۹
۳	اردبیل	۶	۱	۹	۷	۲	۲۵	۴	۷	۵	۲۰	۲	۴۸	۷۳
۴	اصفهان	۴۲۸	۲۸۵	۲۲۲	۱۴۷	۱۴۱	۱۲۵۱	۱۲	۴۲۳	۸۰۰	۷۱۶	۶۷۷	۲۵۴۱	۳۷۹۶
۵	البرز	۲۸	۳۴	۳۹	۱۲	۸	۱۳۱	۷۰	۵۰	۳۷	۴۹	۳۴	۳۴۰	۳۷۱
۶	ایلام	۰	۰	۰	۱۹	۱۱	۳۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۳۳
۷	بوشهر	۱	۰	۱	۰	۲	۴	۰	۱	۲	۰	۰	۲	۷
۸	تهران	۴۰۰	۱۸۲	۱۰۵	۵۵	۴۲	۷۸۵	۱	۱۰۷	۲۴۴	۱۸۶	۷۳	۶۱۱	۱۳۹۶
۹	چهارمحال و بختیاری	۲	۲	۷	۵	۹	۳۷	۲	۱۰	۸	۲	۲	۳۴	۵۱
۱۰	خراسان جنوبی	۰	۱۲	۹	۵	۳	۲۹	۱	۱	۳	۷	۳	۱۵	۴۴
۱۱	خراسان رضوی	۳۴	۰	۰	۰	۱۶	۵۰	۰	۰	۰	۰	۳	۳	۵۳

۱۱	۱	۱۸	۱۰	۶۱	۳۲	۷۱	۰	۴۰	۶	۱۰	۷	۵	۱۲	یزد	۳۱
۱۱۰۱	۲	۶۱۵۳	۱۵۱۱	۳۸۳۱	۱۵۹۱	۷۸۱	۳۱۱	۵۲۵۳	۵۱۵	۱۸۵	۵۳۱۱	۱۳۱۱	۱۱۷۱	تعداد کل	

۳-۲- جدول برگزاری بازارچه‌های موقت عرضه و فروش محصولات صنایع دستی در سراسر کشور

تعداد بازدیدکننده ه (نفر)	جمع کل فروش (میلیون ریال)	تعداد غرفه	زمان و مکان برگزاری			تعداد بازارچه ه	سال
			دانشگاه ه	تابستان ن	نوروز ز		
۷۴۰۳۰۰۴ تابستان	۹۶۷۳۱/۴	۶۴۸۴	-	۱۴۶ منطقه	۳۷۲ منطقه	۵۱۸	۱۳۹۰
۲۳۳۶۶۶۶۷ نوروز و تابستان	۳۵۳ ۱۰۹۳۳۱	۴۸۹۱	-	۹۹ منطقه	۳۹۰ منطقه	۴۸۹	۱۳۹۱
۴۷۰۰۶۱۱۳ نوروز و تابستان	۷۶۴ ۲۱۷۵۴۱	۷۶۴۲	۱ منطقه	۸۹ منطقه	۴۱۲ منطقه	۵۰۲	۱۳۹۲
۱۵۰۰۲۷۰۰ نوروز و تابستان	۲۳۲۸۰۰	۷۴۴۱	۲۶ منطقه	۱۳۲ منطقه	۴۶۲ منطقه	۶۲۰	۱۳۹۳
۳۰۳۰۰۰۰۰ نوروز و تابستان	۳۴۸۲۳۷	۸۳۷۳	-	۲۳۶ منطقه	۵۳۰ منطقه	۷۶۶	۱۳۹۴

۳-۲- نمودار تعداد بازارچه‌های موقت عرضه و فروش صنایع‌دستی

۴-۲- جدول نمایشگاه‌های برگزارشده‌ی صنایع دستی در داخل کشور
(بین‌المللی و سراسری)

استان	عملکرد نمایشگاه سال ۱۳۹۰		عملکرد نمایشگاه سال ۱۳۹۱		عملکرد نمایشگاه سال ۱۳۹۲		عملکرد نمایشگاه سال ۱۳۹۳		عملکرد نمایشگاه سال ۱۳۹۴	
	عنوان و تاریخ	حسب سطح	عنوان و تاریخ	حسب سطح	عنوان و تاریخ	حسب سطح	عنوان و تاریخ	حسب سطح	عنوان و تاریخ	حسب سطح
تهران (ستاد)	نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی ایران	۱۹ تا ۲۷ خرداد	جشنواره و نمایشگاه بین‌المللی تخصصی صادراتی صنایع دستی	۱۷ تا ۲۳ خرداد	جشنواره و نمایشگاه ملی صنایع دستی ایران	۱۶ تا ۲۱ خرداد	نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی	۲۰ تا ۲۶ خرداد	نمایشگاه سراسری صنایع دستی	۲۰ تا ۲۵ خرداد

۱۶ تا ۱۹ مرداد			۱۶ تا ۱۹ مرداد
نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی			نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی
۲۹ مرداد تا ۱ شهریور			۲۹ مرداد تا ۱ شهریور
نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی			نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی
۲۸ مرداد تا ۱ شهریور			۲۸ مرداد تا ۱ شهریور
نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی			نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی
۸ تا ۱۲ بهمن			۸ تا ۱۲ بهمن
نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی			نمایشگاه سراسری صنایع‌دستی
۲ تا ۶ تیر		۲۹ آبان تا ۳ آذر	۲ تا ۶ تیر
دومین نمایشگاه سراسری بازرگانی صنایع‌دستی		نمایشگاه منطقه‌ای صنایع‌دستی	دومین نمایشگاه سراسری بازرگانی صنایع‌دستی
خراسان رضوی		خراسان جنوبی	خراسان رضوی
لرستان			لرستان

۱۹ تا ۲۳ مرداد	-	-	-
سراسری نمایشگاه	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
-	-	-	-
۶ تا ۱۱ شهریور	۵ تا ۹ شهریور	۲۶ تا ۳۱ تیر	-
سراسری نمایشگاه	نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه منطقه‌ای صنایع دستی	نمایشگاه منطقه‌ای صنایع دستی
-	-	۲۱ تا ۳۰ تیر	-
-	-	نمایشگاه منطقه‌ای بازرگانی صنایع دستی	-
اردیبهیل	چهارم‌حال و بختیاری	ایلام	-

۹ تا ۱۳ شهریور	-
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	-
۲۶ تا ۳۱ اردیبهشت	-
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	-
-	-
-	-
-	-
-	-
-	-
-	۲۷ مهر تا ۱ آبان
-	سومین نمایشگاه تخصصی چوب، چرم و بافته‌های داری
زنجان	کردستان

۱۰ تا ۱۵ شهریور	۲ تا ۶ شهریور
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
۳ تا ۷ شهریور	۲۸ مهر تا ۲ آبان
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
۱۲ تا ۱۶ شهریور	۱
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	۱
۱	۱
۱	۱
۲۰ تا ۲۶ شهریور	۱۸ تا ۲۲ مهر
نمایشگاه صنایع دستی کشورهای اکو (بین‌المللی)	نمایشگاه سراسری بازرگانی صنایع دستی
خراسان شمالی	مرکزی

۵ تا ۹ بهمن	۱	۱	۱
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	۱	۱	۱
۱۳ تا ۱۷ بهمن	۱۶ تا ۲۰ مهر	۱۱ تا ۱۵ شهریور	۱
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی	نمایشگاه صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
۷ تا ۱۲ مهر	۱	۱	۱
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	۱	۱	۱
۱	۱	۱ تا ۵ شهریور	۱
۱	۱	نمایشگاه صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
۱	۱	۱۳ تا ۱۸ شهریور	۱۳ تا ۱۸ شهریور
۱	۱	۱	پنجمین نمایشگاه سراسری بازرگانی صنایع دستی
کرمان	اصفهان	اصفهان	کرمانشاه

۲۲ تا ۲۶ اردیبهشت	-
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	-
	-
	-
	-
	-
	-
۱۶ تا ۲۱ آبان	۹ تا ۱۳ آبان
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
	۱۹ تا ۲۲ آبان
	نمایشگاه سراسری بازرگانی از قربان تا
	سیستان و بلوچستان
یزد	

۱	۲۴ تا ۲۷ شهریور	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
۱	۱۶ تا ۲۰ آذر	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
۱	۸ تا ۱۱ مهر	نمایشگاه بین‌المللی فرهنگ اقوام ایران زمین و نمایشگاه صنایع دستی
۱	۵ تا ۸ مهر	پنجمین جشنواره بین‌المللی فرهنگ اقوام ایران زمین
بوشهر		گلستان

۱۳ تا ۱۷ بهمن	۳۳ تا ۳۷ شهریور	-
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی	-
-	-	-
-	-	-
۹ تا ۱۳ آبان	-	-
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	-	-
۲۴ تا ۲۸ بهمن	۱ تا ۵ تیر	۶ تا ۱۱ تیر
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه سراسری بازرگانی صنایع دستی	نمایشگاه سراسری بازرگانی صنایع دستی
-	-	-
-	-	نمایشگاه سراسری صنایع دستی
خوزستان	آذربایجان شرقی	مازندران

۲۶ تا ۳۱ مرداد	۱۰ تا ۱۴ اسفند	
نمایشگاه سراسری صنایع دستی	نمایشگاه سراسری صنایع دستی	
	۱۴ تا ۱۸ بهمن	
	نمایشگاه سراسری صنایع دستی	
		۱۷ تا ۲۱ بهمن
		سراسری
		نمایشگاه
کهگیلویه و بویراحمد	فارس	

۲-۵- جدول حضور و مشارکت در نمایشگاه‌ها و رویدادهای خارجی (اعزام هنرمندان و هیأت‌های تجاری) طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

سال ۱۳۹۰

تعداد هنرمندان مشارکت‌کننده	مقصد	نام رویداد
۱۴	بلاروس، مینسک	هفته‌ی فرهنگی ج.ا.ایران
۹	چین، پکن	نمایشگاه صنایع دستی
۳	عمان، مسقط	جشنواره‌ی بین‌المللی هنرهای سنتی و صنایع دستی ۲۰۱۲
۲	اندونزی، جاکارتا، بانکوک و بوگور	جشنواره‌ی فرهنگی هنری مسجد
۱۵	تاجیکستان	جشن جهانی نوروز
۱	اتریش، وین	سی‌وپنجمین سالگرد تأسیس صندوق اوپک
۱	چین	نمایشگاه سراسری گردشگری چین
۱۱	ایتالیا	نمایشگاه صنایع دستی و سوغات
-	چین، پکن	برنامه‌ریزی، هماهنگی و اعزام هیأت تجاری متشکل از نمایندگان بخش‌های غیردولتی و دولتی با همکاری سازمان توسعه‌ی تجارت

سال ۱۳۹۱

تعداد هنرمندان مشارکت کننده	مقصد	نام رویداد
۱۷	الجزایر	برگزاری «هفته‌ی صنایع دستی ایران در کشور الجزایر» به مدت ۱۰ روز با همکاری وزارت گردشگری و صنایع تقلیدی کشور الجزایر و سفارت ج.ا.ا در کشور الجزایر

سال ۱۳۹۲

تعداد هنرمندان مشارکت کننده	مقصد	رویداد
۳	ترکمنستان، عشق آباد	جشن جهانی نوروز
۲۴	ترکیه، ارزروم	برگزاری نمایشگاه صنایع دستی ایران
۲	آلمان، فرانک فورت	نمایشگاه بین المللی لوازم خانگی و هدایای آلمان
۱	اسپانیا، مادرید	نمایشگاه بین المللی گردشگری فیتور اسپانیا

سال ۱۳۹۳

تعداد هنرمندان مشارکت کننده	مقصد	رویداد

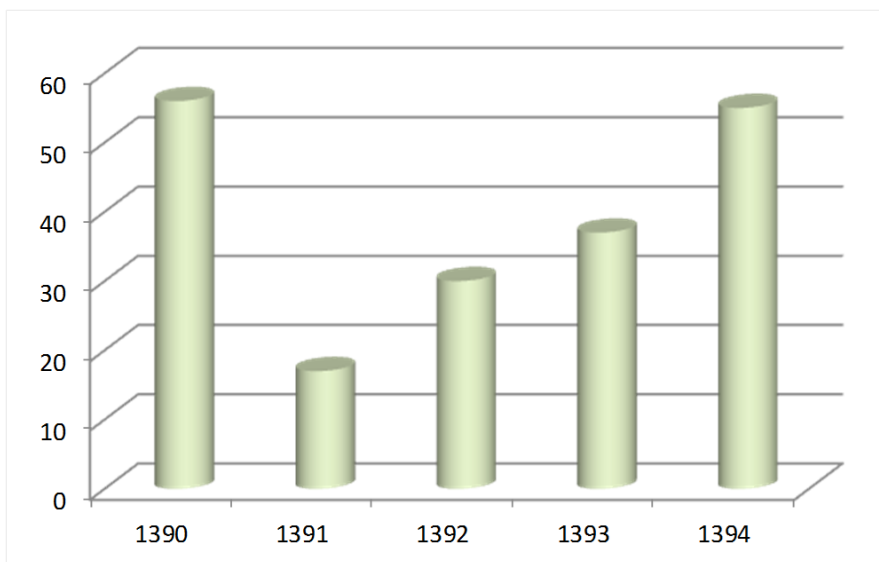
۵	افغانستان	جشن جهانی نوروز
۹	ایتالیا، فلورانس	هفتاد و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی فرش و صنایع دستی
۳	ارمنستان	نمایشگاه اختصاصی ج.ا.ایران
۷	آلمان، برلین	پنجاهمین نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی
۶	ایتالیا، میلان	نمایشگاه تخصصی صنایع دستی
۲	اسپانیا، فیتور	نمایشگاه بین‌المللی گردشگری
۳	چین	نمایشگاه دانشگاهیانگ
۲	عراق	جشن روز جمهوری اسلامی ایران و عراق

سال ۱۳۹۴

تعداد هنرمندان مشارکت‌کننده	مقصد	رویداد
۸	ایتالیا	نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی و سوغات فلورانس
۱	ایتالیا	اکسپو میلان
۱۲	ایتالیا	نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی و هدایا میلان
۳	الجزایر	هفته‌ی فرهنگی ایران در الجزایر
۱	اتریش	نمایشگاه بین‌المللی گردشگری وین
۳	اسپانیا	نمایشگاه بین‌المللی گردشگری فیتور
۱۳	آلمان	نمایشگاه بین‌المللی صنایع دستی مونیخ
۳	ترکمنستان	هفته‌ی فرهنگی ایران در ترکمنستان
۲	ترکیه	نمایشگاه صنایع دستی و هدایای آنکارا
۱	ترکیه	نمایشگاه خانه هنرمندان ترابوزان

۱	روسیه	نمایشگاه کتاب مسکو
۳	چین	نمایشگاه صادرات و واردات کونمینگ
۱	سنگاپور	نمایشگاه صنایع‌دستی و هدایا
۱	چین	نمایشگاه کالای مصرفی نانجینگ
۱	ترکیه	نمایشگاه اختصاصی صنایع‌دستی ایران (از فرش تا عرش)
۱	فرانسه	نمایشگاه اختصاصی صنایع‌دستی ایران در پاریس

۴-۲- نمودار تعداد هنرمندان اعزام‌شده برای حضور در نمایشگاه‌های خارجی طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۴

۳- گردشگری

مقدمه

حوزه‌ی گردشگری یکی از حوزه‌هایی است که در محدوده‌ی یک بخش اقتصادی قرار نمی‌گیرد و چند بخش مختلف را به صورت توأم شامل می‌شود. لذا اطلاعات مرتبط با مؤلفه‌های اصلی آن باید از چندین بخش و با توجه به شیوه‌های معین، به ساختار اصلی اطلاعات گردشگری منتقل شود. آمارهای ارائه‌شده در این فصل مربوط به حوزه‌ی گردشگری سازمان شامل تعداد گردشگران خارجی واردشده به کشور برحسب مرزهای ورودی، به تفکیک سال، گردشگران داخلی ورودی به استان‌های کشور، تعداد اماکن اقامتی کشور به تفکیک استان، تخت، اتاق، تعداد و ظرفیت اقامتگاه‌های کشور به تفکیک ستاره، تعداد دفاتر خدمات مسافرتی کشور و... است.

مفاهیم و تعاریف حوزه‌ی گردشگری

محل اقامت (Residence)

هر فردی در صورتی مقیم یک کشور (یک محل) محسوب می‌شود، که اکثر سال گذشته (سال سپری‌شده) را در آن کشور (آن محل) گذرانده باشد یا مدتی در سال گذشته را در آن کشور (آن محل) زندگی کرده و در صورت مسافرت با مدت کمتر از ۱۲ ماه به کشور دیگر (محل دیگر) مجدداً قصد مراجعت به‌منظور زندگی در کشور اول (محل اول) را داشته باشد.

سفر (Travel)

سفر به حرکت یک فرد یا یک خانوار بین دو یا چند منطقه با هر هدف و هر مدت‌زمان اطلاق می‌شود. لازم به ذکر است این مفهوم در حوزه‌ی گردشگری کاربرد نداشته و سفر گردشگری مفهومی است که در این حوزه حائز اهمیت است.

سفر گردشگری (Tourism Trip)

یک سفر برای یک فرد یا یک خانوار به یک بار خروج از محیط معمول زندگی و مراجعت مجدد به محیط معمول زندگی فرد یا خانوار اطلاق می‌شود. لازم به ذکر است که این مفهوم در گردشگری بسیار حائز اهمیت است و معمولاً اصطلاح سفر مفهومی معادل سفر گردشگری دارد.

گردشگری (Tourism)

مجموعه فعالیت‌های افرادی است که به نقاطی خارج از محیط معمول زندگی خودشان به‌مدت حداکثر یک سال متوالی سفر می‌کنند و هدف آن‌ها از سفر، اقدام به هر فعالیتی غیر از استخدام کاری توسط مؤسسه یا فردی در محل دیدارهاست.

صورت‌های اصلی گردشگری (Forms of Tourism)

صورت‌های اصلی گردشگری نشان‌دهنده‌ی ارتباط بین محل اقامت دیدارگر و محدوده‌ی مورد دیدار اوست که به صورت زیر ارائه شده است:

الف) گردشگری بومی (Domestic Tourism)

به مجموعه فعالیت‌های گردشگری دیدارگران مقیم یک کشور در قلمرو اقتصادی همان کشور اطلاق می‌شود.

ب) گردشگری ورودی (Inbound Tourism)

به مجموعه فعالیت‌های گردشگری دیدارگران غیرمقیم یک کشور در قلمرو اقتصادی کشور مورد دیدار اطلاق می‌شود.

ج) گردشگری خروجی (Outbound Tourism)

به مجموعه فعالیت‌های گردشگری دیدارگران مقیم یک کشور خارج از قلمرو اقتصادی همان کشور اطلاق می‌شود.

هدف از سفر (Purpose of Trip)

هدف از سفر (گردشگری) یعنی مهم‌ترین هدفی که در صورت فقدان آن، سفر مذکور صورت نمی‌پذیرفت. این اهداف به دو گروه اهداف شخصی و اهداف تخصصی تقسیم می‌شوند.

اهداف شخصی (Personal)

مواردی در محدوده‌ی فعالیت‌های فردی یا خانواری را شامل می‌شوند.

اهداف تخصصی (professional)

درب‌گیرنده‌ی مسائل مربوط به حرفه‌ی فرد یا مأموریت‌های کاری اوست.

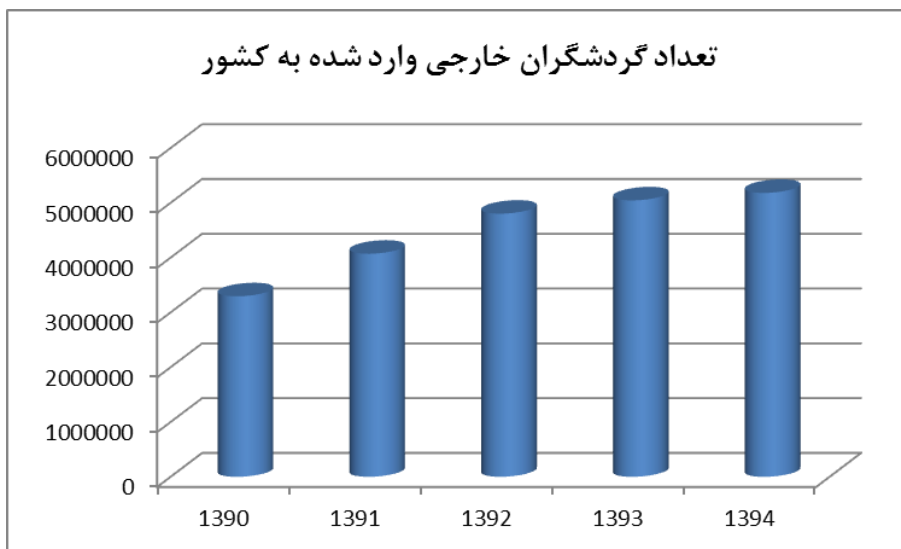
۳- جداول و نمودارهای حوزه‌ی گردشگری

۳-۱- جدول تعداد گردشگران خارجی واردشده به کشور برحسب مرزهای ورودی

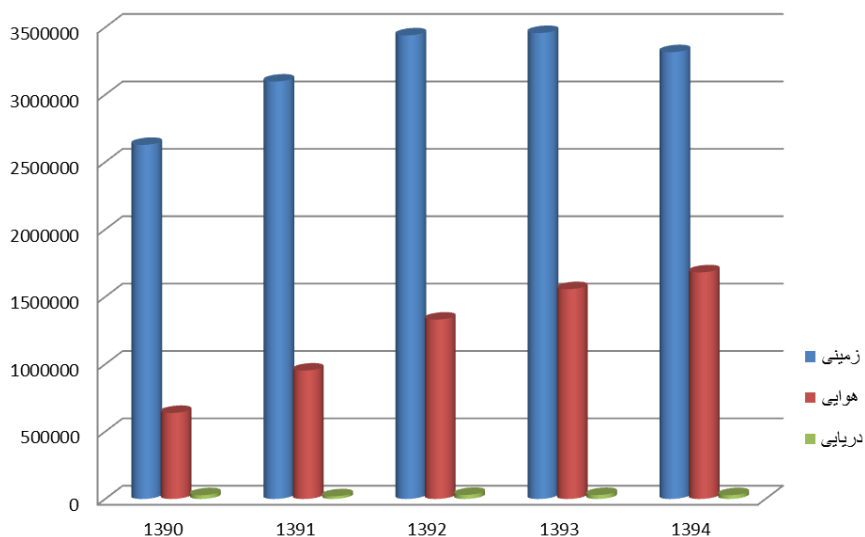
مرز سال	زمینی	دریایی	هوایی	نامشخص	جمع
۱۳۹۰	۲۶۲۷۶۷۳	۲۷۸۹۶	۶۳۸۵۵۷	-	۳۲۹۴۱۲۶
۱۳۹۱	۳۰۹۷۶۴۱	۱۹۷۲۷	۹۵۳۰۴۷	-	۴۰۷۰۴۱۵
۱۳۹۲	۳۴۴۰۳۵۲	۳۰۳۶۵	۱۳۳۱۱۰۹	-	۴۸۰۱۸۲۶
۱۳۹۳	۳۴۵۷۸۲۳	۲۹۵۷۱	۱۵۵۷۰۱۸	-	۵۰۴۴۴۱۲
۱۳۹۴	۳۳۱۵۷۰۵	۲۸۱۴۲	۱۶۸۱۸۹۹	۱۵۵۲۷۲	۵۱۸۱۰۱۸

تعداد ۱۵۵۲۷۲ نفر، گردشگران ایرانی مقیم خارج کشور هستند که نوع مرز ورودی آن‌ها نامشخص است.

۳-۱- نمودار تعداد گردشگران خارجی وارد شده به کشور

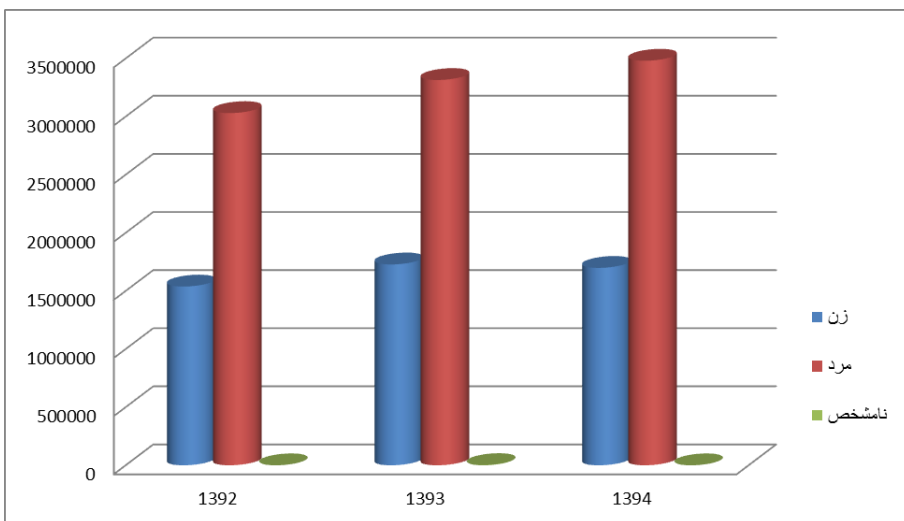
۳-۲- نمودار تعداد گردشگران ورودی به کشور به تفکیک مرز ورودی

۳-۲- جدول تعداد گردشگران خارجی واردشده به کشور به تفکیک جنسیت

نامشخص	مرد	زن	جنسیت سال
۲۱۰	۳۰۳۰۲۶۹	۱۵۳۷۸۸۴	۱۳۹۲
۱۸۶۳	۳۳۱۴۶۴۴	۱۷۲۷۹۰۴	۱۳۹۳
۲۱۰	۳۴۸۰۵۳۳	۱۶۹۸۳۴۵	۱۳۹۴

۳-۳- نمودار تعداد گردشگران خارجی واردشده به کشور به تفکیک جنسیت

۳-۳- جدول تعداد گردشگران خارجی واردشده به کشور به تفکیک ماه

ماه	تعداد گردشگر		
	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲
فروردین	۳۹۸۲۴۲	۲۹۴۸۶۰	۳۴۷۷۴۵
اردیبهشت	۴۸۸۹۶۴	۴۲۰۵۵۷	۳۸۸۵۶۴
خرداد	۴۶۳۹۵۹	۵۰۱۴۴۴	۴۴۴۷۱۹
تیر	۴۰۳۶۶۳	۴۲۴۴۶۹	۴۹۷۱۳۰
مرداد	۶۰۵۴۷۳	۵۰۴۱۷۱	۳۶۰۲۰۵
شهریور	۵۷۴۲۱۶	۵۶۸۲۷۰	۵۸۳۹۰۶
مهر	۴۵۴۵۸۴	۵۲۹۰۰۴	۴۷۱۵۷۱
آبان	۳۷۲۴۱۷	۳۹۶۳۸۲	۳۹۸۳۵۵
آذر	۴۰۴۹۰۸	۳۳۴۷۷۲	۳۱۵۸۵۷
دی	۳۲۴۲۲۴	۳۴۸۹۸۳	۳۱۹۱۵۱
بهمن	۳۵۴۵۸۴	۳۶۵۲۷۹	۳۲۹۷۸۹
اسفند	۳۳۵۷۸۴	۳۵۶۲۲۱	۳۴۴۸۳۴
جمع	۵۱۸۱۰۱۸	۵۰۴۴۴۱۲	۴۸۰۱۸۲۶

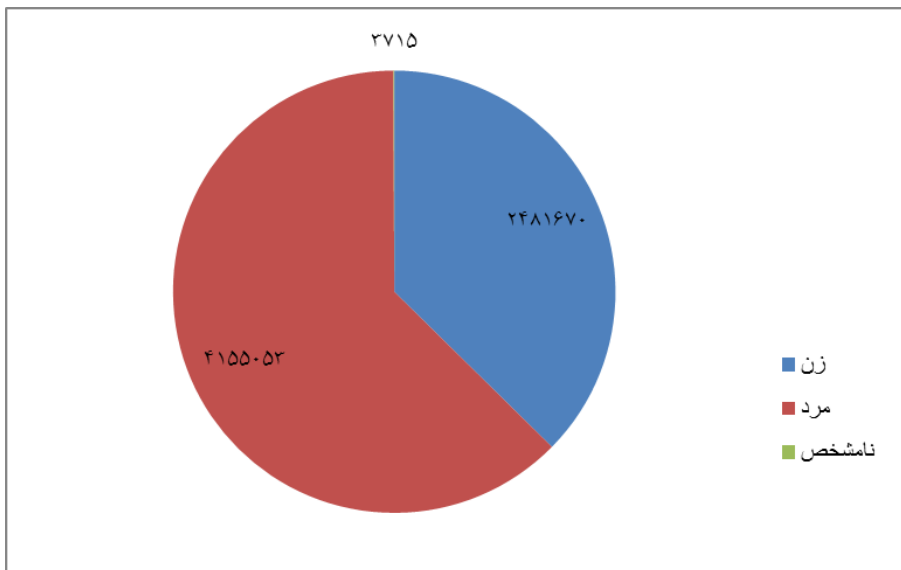
۳-۴- جدول تعداد گردشگران خارجی واردشده به کشور به تفکیک نوع ویزا

نوع ویزا	تعداد، سال	جهان‌گردی	زیارتی	تحصیلی	لغو روادید	مطبوعاتی	سایر	جمع
۱۳۹۲	۶۷۰۷۴۰	۱۳۸۹۵۶۲	۴۹۳۷	۱۵۳۰۱۷۰	۶۶۶	۱۲۰۵۷۵۱	۴۸۰۱۸۲۶	
۱۳۹۳	۹۶۳۳۳۵	۱۳۰۴۹۶۱	۴۶۰۷	۱۵۳۵۲۰۸	۵۳۲	۱۲۳۵۷۶۹	۵۰۴۴۴۱۲	
۱۳۹۴	۱۰۰۳۳۹۷	۱۳۴۸۳۹۸	۵۸۶۱	۱۴۹۵۹۵۷	۱۱۰۴	۱۳۲۶۴۰۱	۵۱۸۱۰۱۸	

۳-۵- جدول تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک جنسیت

جنسیت سال	زن	مرد	نامشخص
۱۳۹۳	۲۶۶۳۱۰۲	۴۷۸۰۳۷۵	۳۶۷۰
۱۳۹۴	۲۴۸۱۶۷۰	۴۱۵۵۰۵۳	۳۷۱۵

۳-۴- نمودار تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک جنسیت ۱۳۹۴

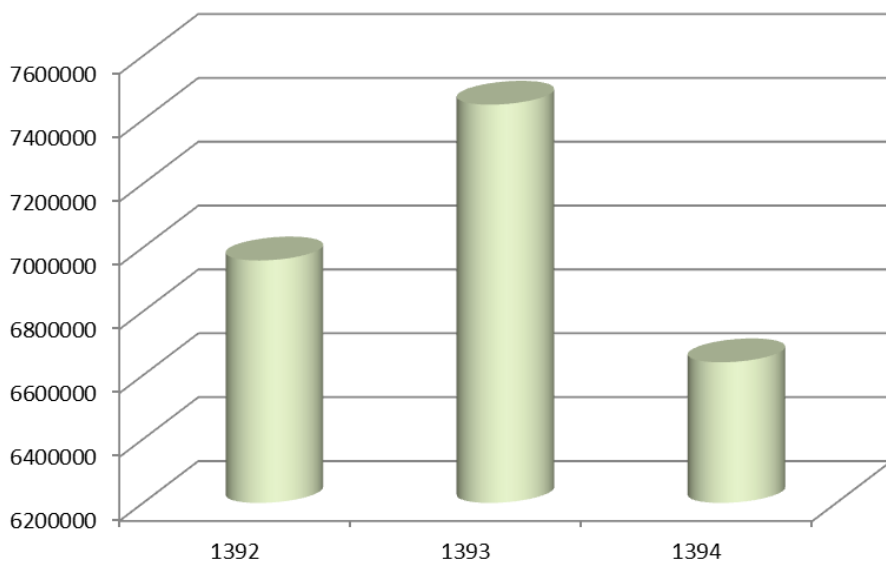
۳-۶- جدول تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک مرز (هوایی، زمینی، دریایی)

مرز سال	زمینی	دریایی	هوایی	جمع
۱۳۹۰	۳۴۴۵۲۴۴	۱۰۲۴۲۷	۴۲۱۶۷۷۸	۷۷۶۴۴۴۹
۱۳۹۱	۲۷۱۸۳۰۵	۱۴۸۰۰۵	۳۷۲۱۷۹۳	۶۵۸۸۱۰۳
۱۳۹۲	۲۸۷۳۴۳۵	۱۸۳۱۴۹	۳۹۰۲۷۳۷	۶۹۵۹۳۲۱
۱۳۹۳	۲۷۷۴۸۱۴	۲۲۶۱۹۵	۴۴۴۶۱۳۸	۷۴۴۷۱۴۷
۱۳۹۴	۲۱۴۸۹۳۹	۱۸۷۰۱۸	۴۳۰۴۴۸۱	۶۶۴۰۴۳۸

۷-۳- جدول تعداد گردشگران خروجی از کشور به تفکیک ماه

ماه	تعداد گردشگر		
	۱۳۹۴	۱۳۹۳	۱۳۹۲
فروردین	۶۵۷۱۱۹	۸۷۲۳۸۱	۶۸۰۲۷۲
اردیبهشت	۵۰۹۸۲۴	۶۲۵۶۹۶	۶۱۶۲۷۰
خرداد	۴۸۵۵۵۰	۶۷۹۲۷۷	۶۰۶۰۷۴
تیر	۴۹۲۴۳۵	۴۶۰۲۹۶	۵۸۲۷۴۵
مرداد	۵۶۴۵۸۱	۴۲۶۶۲۴	۴۱۴۱۸۰
شهریور	۷۶۷۹۱۸	۵۳۹۹۷۶	۵۳۳۳۳۲
مهر	۵۴۵۸۵۴	۴۹۷۶۵۱	۶۰۵۰۳۰
آبان	۴۹۳۴۹۴	۴۰۶۴۹۴	۵۳۳۶۵۳
آذر	۴۷۳۱۷۶	۱۳۱۱۰۴۷	۵۰۹۱۴۲
دی	۴۵۰۸۳۶	۵۳۷۷۵۷	۶۶۱۷۵۷
بهمن	۴۶۹۴۹۳	۵۳۴۷۸۵	۵۷۷۸۸۱
اسفند	۷۲۷۱۵۱	۵۵۵۱۵۶	۶۳۸۹۷۸
جمع	۶۶۴۰۴۳۸	۷۴۴۷۱۴۷	۶۹۵۹۳۲۱

۳-۵- نمودار تعداد گردشگران خروجی از کشور

۳-۸- جدول تعداد اماکن اقامتی کشور به تفکیک استان و نوع واحد ۱۳۹۴

ردیف	نام استان	جمع	هتل	هتل آپارتمان	مجتمع	مهمانپذیر	پانسیون
۱	آذربایجان شرقی	۱۴۴	۳۵	۱۵	۰	۹۴	۰
۲	آذربایجان غربی	۹۳	۳۵	۳	۳	۵۲	۰
۳	اردبیل	۲۱۶	۲۸	۸۷	۰	۱۰۱	۰
۴	اصفهان	۱۵۸	۸۴	۱۱	۰	۶۳	۰
۵	البرز	۲۸	۱۲	۵	۰	۴	۷
۶	ایلام	۱۷	۹	۰	۰	۸	۰
۷	بوشهر	۳۱	۸	۹	۱	۱۳	۰

۱۱۶	۱۰۳	۰	۲۴	۱۰۳	۳۴۶	تهران	۸
۰	۷	۰	۴	۱۲	۲۳	چهارمحال و بختیاری	۹
۰	۱۵	۰	۰	۷	۲۲	خراسان جنوبی	۱۰
۶۷	۳۷۷	۱	۳۰۶	۱۸۸	۹۳۹	خراسان رضوی	۱۱
۱	۱۲	۰	۱	۶	۲۰	خراسان شمالی	۱۲
۰	۲۳	۱	۳	۳۸	۶۵	خوزستان	۱۳
۰	۱۶	۱	۲	۷	۲۶	زنجان	۱۴
۰	۵	۰	۱	۱۰	۱۶	سمنان	۱۵
۰	۲۵	۰	۲	۱۴	۴۱	سیستان و بلوچس تان	۱۶
۱	۱۳۳	۴	۱۴	۴۹	۲۰۱	فارس	۱۷
۰	۱۵	۰	۰	۱۰	۲۵	قزوین	۱۸
۰	۳۸	۰	۲۰	۲۳	۸۱	قم	۱۹
۰	۲۵	۱	۰	۲۵	۵۱	کردستان	۲۰
۷	۳۲	۰	۲	۲۴	۶۵	کرمان	۲۱
۱	۱۹	۰	۲	۲۶	۴۸	کرمانشاه	۲۲
۳	۶	۰	۲	۴	۱۵	کهگیلویه و بویراحم د	۲۳
۹	۱۵	۱	۳	۲۴	۵۲	گلستان	۲۴
۰	۴۶	۶۶	۲۲	۷۸	۲۱۲	گیلان	۲۵
۰	۱۱	۲	۱	۱۹	۳۳	لرستان	۲۶
۴	۱۹	۶	۷۱	۱۰۱	۲۰۱	مازندران	۲۷
۰	۵	۵	۰	۱۴	۲۴	مرکزی	۲۸
۰	۱۷	۱	۷	۲۴	۴۹	هرمزگان	۲۹
۰	۱۹	۰	۲	۹	۳۰	همدان	۳۰

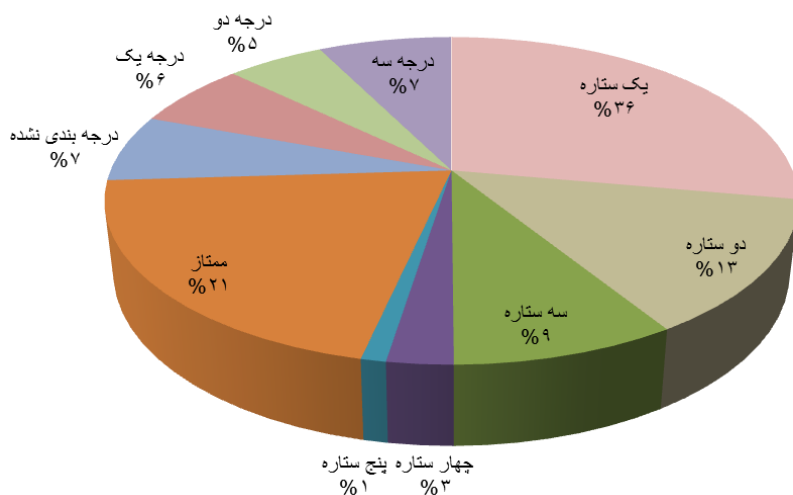
۶	۱۶	۰	۱	۵۱	۷۴	یزد	۳۱
۲۲۲	۱۳۳۴	۹۳	۶۲۰	۱۰۷	۳۳۴		جمع
				۷	۶		

۹-۳- جدول تعداد و ظرفیت اقامتگاه‌های کشور ۱۳۹۴

ستاره/درجه	تعداد	تعداد اتاق	تعداد تخت
یک	۹۳۱	۱۹۳۶۸	۵۵۱۱۸
دو	۴۴۳	۱۳۹۵۲	۳۴۴۴۳
سه	۲۹۶	۱۴۷۶۰	۳۸۴۲۴
چهار	۸۷	۸۴۱۹	۱۹۱۵۰
پنج	۳۳	۶۵۶۹	۱۳۹۲۰
جمع	۱۷۹۰	۶۳۰۶۸	۱۶۱۰۵۵
درجه سه	۲۴۹	۵۰۴۷	۱۳۴۳۳
درجه دو	۱۸۲	۳۳۳۷	۱۰۰۰۶
درجه یک	۲۱۶	۲۹۹۸	۸۲۹۵
ممتاز	۶۸۷	۱۱۷۳۶	۳۳۲۸۵
جمع	۱۳۳۴	۲۳۱۱۸	۶۵۰۱۹
درجه بندی نشده (پانسیون)	۲۲۲	۳۱۱۰	۱۳۴۱۸

توجه: لازم به ذکر است رتبه بندی مهمان پذیرها از ستاره به درجه تبدیل شده است.

۳-۶- نمودار تعداد اقامتگاه‌های کشور به تفکیک ستاره و درجه ۱۳۹۴

۳-۱۰- جدول تعداد دفاتر خدمات مسافرتی کل کشور ۱۳۹۳، ۱۳۹۴

استان	۱۳۹۳	۱۳۹۴
آذربایجان شرقی	۲۱۹	۲۲۲
آذربایجان غربی	۵۷	۶۱
اردبیل	۲۹	۳۰
البرز	۱۶۷	۱۶۶
اصفهان	۹۵	۹۶
ایلام	۲۵	۲۴
بوشهر	۲۳	۲۲
تهران	۱۷۷۲	۱۸۳۵
چهارمحال و بختیاری	۲۹	۳۲
خراسان جنوبی	۱۹	۲۰
خراسان رضوی	۲۹۸	۲۸۶
خراسان شمالی	۲۴	۲۴

۱۰۷	۱۰۷	خوزستان
۴۰	۳۴	زنجان
۲۶	۲۲	سمنان
۱۱	۱۲	سیستان و بلوچستان
۱۵۳	۱۴۵	فارس
۳۹	۴۲	قزوین
۶۰	۴۸	قم
۳۷	۳۵	کردستان
۱۲۷	۱۲۹	کرمان
۴۳	۴۲	کرمانشاه
۱۶	۱۶	کهگیلویه و بویراحمد
۶۶	۶۶	گلستان
۵۳	۵۲	گیلان
۲۳	۲۱	لرستان
۱۹۵	۲۰۲	مازندران
۳۳	۳۲	مرکزی
۶۴	۶۳	هرمزگان
۳۴	۳۳	همدان
۶۰	۶۳	یزد
۴۰۰۵	۳۹۲۱	جمع

۱۱-۳- جدول تعداد و ظرفیت اقامتگاه‌های بوم‌گردی ۱۳۹۳، ۱۳۹۴

استان	شهرستا ن	۱۳۹۳			۱۳۹۴	
		تعداد	تعداد اتاق	تعداد تخت	تعداد	تعداد اتاق
آذربایجان شرقی	کلیبر	۱	۵	۱۵	۳	۱۵
آذربایجان غربی	-	-	-	-	-	-
اردبیل	-	-	-	-	۱	۴
البرز	-	-	-	-	-	-
اصفهان	خور و بیابانک، جندق	۲۲	۱۸۳	۷۵۵	۶۸	۳۷۰
ایلام	روستای چالسرا	۱	۲	۱۲	۱۳	۳۰
بوشهر	-	-	-	-	۲	۶
تهران	-	-	-	-	۲	۶
چهارمحال و بختیاری	-	-	-	-	۲	۵
خراسان جنوبی	-	-	-	-	۳	۹
خراسان رضوی	-	-	-	-	-	-
خراسان شمالی	-	-	-	-	-	-
خوزستان	سوسنگرد	۱	۲	۱۰۵	۳	۶
	دزفول	۱	۴			

			۲	۱	گتوند	
۵	۴	-	-	-	-	زنجان
۳۴	۱۴	۱۲	۳	۱	شاهرود	سمنان
-	-	-	-	-	-	سیستان و بلوچستان
۳۵	۵	۱۵	۳	۱	پاسارگاد	فارس
		۲۹	۳۲	۱	بوانات	
۶	۳	۱۸	۳	۱	گازرخان	قزوین
			۲	۱	ابیک	
۶	۲	۲۴	۶	۱	قم	قم
۶	۳	۲	۳	۲	اورامان، پالنگان	کردستان
۱۹۰	۶۵	-	-	-	-	کرمان
-	-	-	-	-	-	کرمانشاه
-	-	-	-	-	-	کهگیلویه و بویراحمد
۲۱	۴	۲۰	۵	۱	ترکمن صحرا	گلستان
۱۵	۳	۱۵	۳	۱	چابکسر	گیلان
-	-	-	-	-	-	لرستان
۲۲	۷	-	-	-	-	مازندران
۱۱	۳	-	-	-	-	مرکزی
-	-	-	-	-	-	هرمزگان
-	-	-	-	-	-	همدان
۲۰۰	۴۷	۱۰	۴	۱	وستا	یزد
۱۰۰۵	۲۵۸	۱۰۵۴	۲۶۵	۳۸	۱۶	جمع

۱۲-۳- جدول تعداد واحدهای پذیرایی ۱۳۹۳، ۱۳۹۴

تعداد		استان
۱۳۹۴	۱۳۹۳	
۲۲۲	۱۲۷	آذربایجان شرقی
۴۲	۴۰	آذربایجان غربی
۵۱	۵۱	اردبیل
۱۱۹	۱۱۹	البرز
۷۳	۷۳	اصفهان
۱۶	۱۳	ایلام
۲۷	۲۶	بوشهر
۷۸	۷۸	تهران
۱۸	۱۴	چهارمحال و بختیاری
۴۵	۴۴	خراسان جنوبی
۹۲	۱۰۴	خراسان رضوی
۵۰	۴۳	خراسان شمالی
۲۴	۲۴	خوزستان
۵۳	۵۳	زنجان
۳۷	۳۳	سمنان
۳۲	۳۲	سیستان و بلوچستان
۳۹	۵۱	فارس
۷۷	۷۹	قزوین
۷۸	۷۸	قم
۹۳	۶۸	کردستان
۱۲۶	۱۲۶	کرمان
۴۳	۴۴	کرمانشاه
۳۹	۳۲	کهگیلویه و بویراحمد
۳۷	۵۷	گلستان
۲۰۰	۱۷۴	گیلان

۴۰	۴۷	لرستان
۳۷۰	۳۷۰	مازندران
۴۴	۴۳	مرکزی
۶۵	۶۵	هرمزگان
۳۹	۳۹	همدان
۳۹	۲۸	یزد
۲۳۰۸	۲۱۷۵	جمع

۱۳-۳- جدول تعداد سفره‌خانه‌های سنتی ۱۳۹۳، ۱۳۹۴

استان	تعداد	
	۱۳۹۴	۱۳۹۳
آذربایجان شرقی	۱۸	۲۲
آذربایجان غربی	۰	۰
اردبیل	۳	۳
البرز	۱۰	۳
اصفهان	۳	۱۰
ایلام	۰	۰
بوشهر	۲	۱
تهران	۵۹	۶۰
چهارمحال و بختیاری	۰	۰
خراسان جنوبی	۹	۳
خراسان رضوی	۱۷	۱۷
خراسان شمالی	۵	۹
خوزستان	۸	۸
زنجان	۸	۸
سمنان	۶	۶

۱	۱	سیستان و بلوچستان
۱۳	۱۳	فارس
۱۳	۱۲	قزوین
۱۸	۲۰	قم
۱	۱	کردستان
۲	۲	کرمان
۶	۶	کرمانشاه
۴	۳	کهگیلویه و بویراحمد
۱۴	۷	گلستان
۲۷	۲۱	گیلان
۷	۷	لرستان
۱۳	۱۴	مازندران
۸	۱۵	مرکزی
۱۷	۱۷	هرمزگان
۸	۸	همدان
۳۵	۲۹	یزد
۳۳۵	۳۲۶	جمع

۱۴-۳- جدول تعداد راهنمایان تور ۱۳۹۳، ۱۳۹۴

استان	تعداد	
	۱۳۹۴	۱۳۹۳
آذربایجان شرقی	۱۶۷	۱۶۲
آذربایجان غربی	۴۸	۵۱
اردبیل	۶۸	۵۶
البرز	۲۸۳	۲۸۳
اصفهان	۶۰۵	۳۶۵
ایلام	۲	۲
بوشهر	۴	۴
تهران	۴۰۱۹	۴۳۴۵
چهارمحال و بختیاری	۴	۴
خراسان جنوبی	۰	۰
خراسان رضوی	۳۱۵	۲۹۱
خراسان شمالی	۳	۵
خوزستان	۴۹	۲۶
زنجان	۱۲۰	۱۱۷
سمنان	۲۳	۱۶
سیستان و بلوچستان	۴	۵
فارس	۱۲۵۲	۹۸۰
قزوین	۳۹	۲۹
قم	۲۲	۱۶
کردستان	۲۹	۲۵
کرمان	۱۹۳	۱۸۵

۱۴	۱۲	کرمانشاه
۰	۱	کهگیلویه و بویراحمد
۹	۱۷	گلستان
۳۰۰	۲۲۱	گیلان
۳	۴	لرستان
۶۶	۷۴	مازندران
۳۵	۳۴	مرکزی
۴۲	۳۵	هرمزگان
۸۳	۹۷	همدان
۳۲۷	۲۴۴	یزد
۸۱۲۸	۷۷۰۶	جمع

۱۵-۳- جدول تعداد تشکلهای غیردولتی فعال در هر یک از حوزههای مرتبط با گردشگری ۱۳۹۳

استان	نوع فعالیت	تعداد اعضا	تعداد نمایندگی در استان
آذربایجان شرقی	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۲۱۳	۹
آذربایجان غربی	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۷۰۹	۱۰
اردبیل	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۶۵۹۴	۶
البرز	میراث فرهنگی / گردشگری	۱۲۵	۹
اصفهان	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۳۶۲۹	۳۴
ایلام	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۶۸	۶
بوشهر	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۲۹۹	۱۴
تهران	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۹۶۱۵۷	۸۲
چهارمحال و بختیاری	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۵۱۱	۱۳
خراسان جنوبی	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	۱۳۷	۸
خراسان رضوی	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	-	۴

۱۵	۱۰۰۶	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	خراسان شمالی
۲۱	۱۳۵۵	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	خوزستان
۷	۷۳۸۳	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	زنجان
۱۴	۲۰۴۹	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	سمنان
۷	۱۵۳۰	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	سیستان و بلوچستان
۲۵	۱۳۰۸۷	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	فارس
۸	۵۴۱	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	قزوین
۱۲	۷۴۷۹	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	قم
۴	۱۵۱	میراث‌فرهنگی / گردشگری	کردستان
۱۹	۳۵۲۳	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	کرمان
۱۱	۱۴۰۸	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	کرمانشاه
۸	۸۲۰۰	میراث‌فرهنگی / گردشگری	کهگیلویه و بویراحمد
۱۳	۳۴۰۴	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	گلستان
۲۴	۱۳۴۴	میراث‌فرهنگی / صنایع‌دستی / گردشگری	گیلان

		گردشگری	
۵	۱۰۰۲۴	میراث فرهنگی / گردشگری	لرستان
۱۰	۱۰۲۹	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	مازندران
۱۹	۶۲۷	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	مرکزی
۲	۱۴	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	هرمزگان
۱۷	۶۴۴	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	همدان
۲۳	۳۱۰۶	میراث فرهنگی / صنایع دستی / گردشگری	یزد
۴۵۹	۱۷۶۳۴۶		جمع کل

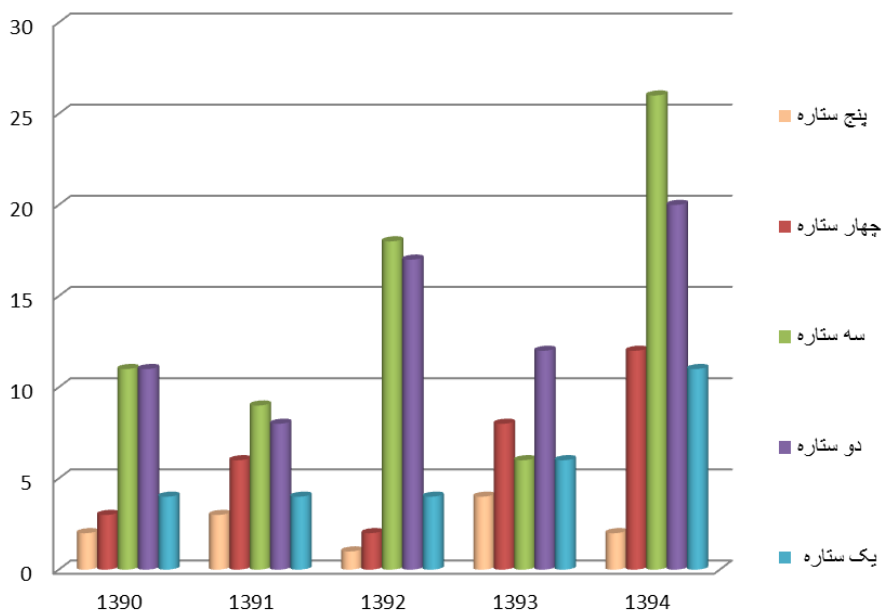
۱۶-۳- جدول تعداد شرکت‌های مجری طرح تطبیق استانداردهای کیفیت خدمات تأسیسات گردشگری

سال	شرح	تعداد
۱۳۹۰	شرکت سمگا و نمایندگان	۷
۱۳۹۱	شرکت سمگا و نمایندگان	۷
۱۳۹۲	شرکت سمگا و ۸ شرکت جدید	۹
۱۳۹۳	عاملان جدید معرفی شده برای استان‌های مشخص	۱۸

۱۷-۳- جدول تعداد هتل‌های استانداردسازی شده (گواهی کیفیت)

سال	پنج ستاره	چهار ستاره	سه ستاره	دو ستاره	یک ستاره
۱۳۹۰	۲	۳	۱۱	۱۱	۴
۱۳۹۱	۳	۶	۹	۸	۴
۱۳۹۲	۱	۲	۱۸	۱۷	۴
۱۳۹۳	۴	۸	۶	۱۲	۶
۱۳۹۴	۲	۱۲	۲۶	۲۰	۱۱

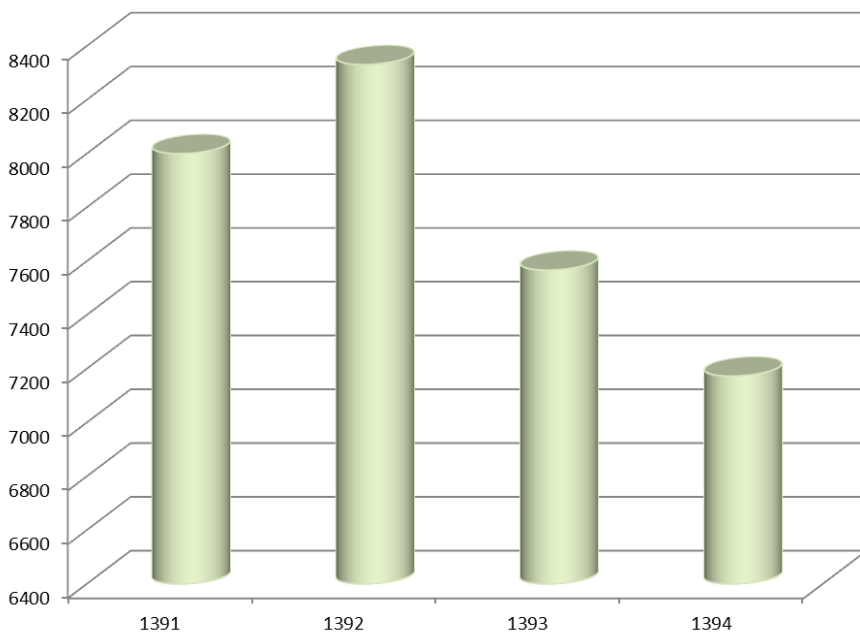
۷-۳- نمودار تعداد هتل‌های استانداردسازی شده به تفکیک ستاره

۱۸-۳- جدول تعداد افراد شرکت‌کننده در آزمون جامع هماهنگ سالانه برای دریافت مجوز فعالیت حرفه‌ای گردشگری

سال	تعداد
۱۳۹۱	۸۰۰۰
۱۳۹۲	۸۳۳۱
۱۳۹۳	۷۵۶۷
۱۳۹۴	۷۱۷۳

۸-۳- نمودار تعداد افراد شرکت‌کننده در آزمون جامع برای دریافت مجوز فعالیت حرفه‌ای گردشگری

۱۹-۳- جدول تغییرات حاصل شده در ساعات درسی و سرفصل‌های دوره‌ای کوتاه‌مدت گردشگری ۱۳۹۳

نام دوره	ساعت
دوره راهنمایان ایران گردی و جهان گردی	۴۸۳
دوره راهنمایان طبیعت گردی	۳۸۷
دوره مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی	۳۲۱
دوره راهنمایان ژئوتوریسم	۳۷۴
آشپزی عمومی	۲۲۰
آشپزی تخصصی	۳۴۰
قنادی تخصصی	۳۰۰
مدیریت عمومی هتل	۱۷۴
مدیریت تخصصی هتل	۱۱۲
مدیریت نوشیدنی در هتل	۱۲۰
آشپزی ملل	۳۵۰

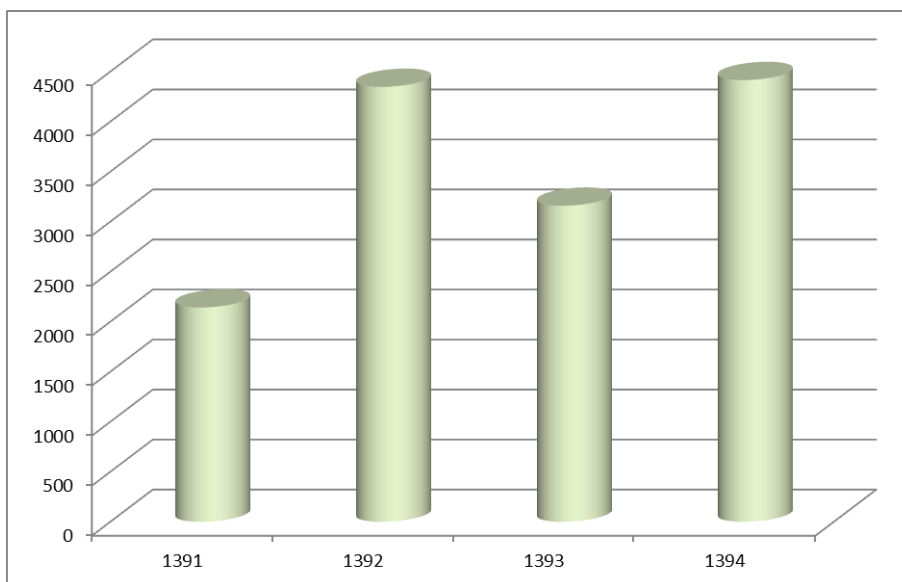
* شایان ذکر است فاز اول دوره های توانمندسازی نیروهای انسانی شاغل و حرفه‌ای بخش گردشگری و دستگاه‌های مرتبط با ۱۲ عنوان دوره آموزشی به‌همراه سرفصل‌های درسی طراحی، تدوین و برای برگزاری دوره به استان‌های سراسر کشور ابلاغ شد که در سال ۱۳۹۳ با موفقیت به‌اجرا درآمد.

* فاز دوم طرح توانمندسازی نیروهای انسانی شاغل و حرفه‌ای بخش گردشگری و دستگاه‌های مرتبط نیز با طراحی و تدوین ۲۰ عنوان دوره آموزشی به‌همراه سرفصل‌های درسی در سال ۱۳۹۴ تهیه و مراحل اجرایی آن از اواخر همان سال در جریان است.
* طراحی دوره‌های زیر ۳۰ ساعت کوتاه‌مدت برای اجرای آموزش‌های مجازی.

۳-۲۰- جدول تعداد گواهینامه‌های صادرشده برای فارغ‌التحصیلان دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری

سال	تعداد
۱۳۹۱	۲۱۴۳
۱۳۹۲	۴۳۴۸
۱۳۹۳	۳۱۶۰
۱۳۹۴	۴۴۱۶

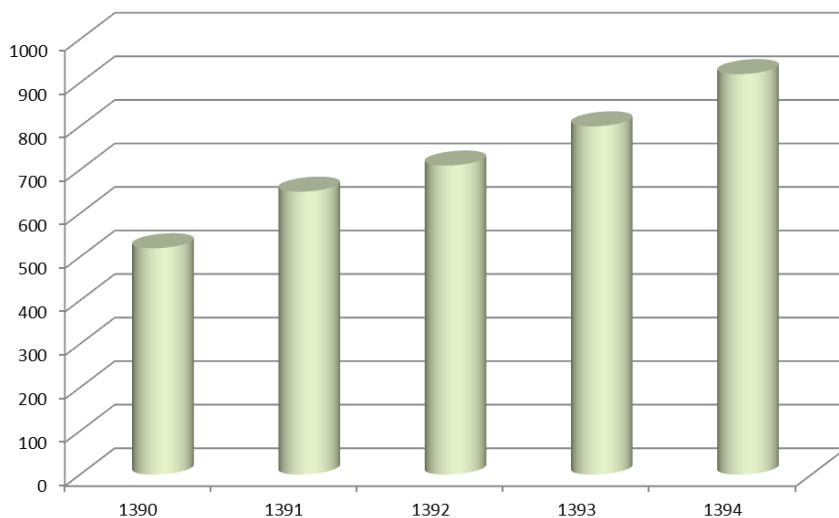
۳-۹- نمودار تعداد گواهینامه‌های صادرشده برای فارغ‌التحصیلان دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری

۳-۲۱- جدول تعداد اساتید فعال در دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت گردشگری

سال	تعداد	دوره آموزشی
۱۳۹۰	۵۲۰	تمامی دوره‌های گردشگری و هتل‌داری
۱۳۹۱	۶۵۰	تمامی دوره‌های گردشگری و هتل‌داری
۱۳۹۲	۷۱۰	تمامی دوره‌های گردشگری و هتل‌داری
۱۳۹۳	۸۰۰	تمامی دوره‌های گردشگری و هتل‌داری
۱۳۹۴	۹۲۰	تمامی دوره‌های گردشگری و هتل‌داری

۱۰-۳- نمودار تعداد اساتید فعال دوره‌های آموزشی کوتاه‌مدت گردشگری

۲۲-۳- جدول تعداد آموزشگاه‌های فعال در زمینه‌ی برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری

رشته‌های آموزشی	شهرستان		استان سال
	استان‌ها	تهران	
	۴۷	۱۴	۱۳۹۰
	۵۶	۱۷	۱۳۹۱
	۶۵	۲۲	۱۳۹۲
	۷۴	۲۹	۱۳۹۳
	۷۶	۲۹	۱۳۹۴

مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی	۲	آذربایجان شرقی
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی	۱	آذربایجان غربی
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی، هتل داری	۴	اردبیل
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی، راهنمایان طبیعت گردی، راهنمایان حیات وحش، بلدهای محلی، هتل داری	۵	اصفهان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی، راهنمایان طبیعت گردی، هتل داری	۳	البرز
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی	۱	ایلام
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی	۱	بوشهر
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران گردی و جهان گردی، راهنمایان طبیعت گردی، هتل داری، آشپزی، شیرینی پزی، اقامتگاه های بوم گردی، ژئوتوریسم	۲۹	تهران
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی	۲	چهارمحال و بختیاری
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان طبیعت گردی، راهنمایان بیابان گردی	۱	خراسان جنوبی

مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری	۶	خراسان رضوی
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۱	خراسان شمالی
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۱	خوزستان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، هتل‌داری	۱	زنجان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۱	سمنان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۰	سیستان و بلوچستان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری، آشپزی، شیرینی‌پزی	۹	فارس
راهنمایان طبیعت‌گردی	۱	قزوین
راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری	۲	قم
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۳	کردستان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، ژئوتوریسم	۳	کرمان

مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، هتل‌داری	۱	کرمانشاه
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۱	کهگیلویه و بویر احمد
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی	۲	گلستان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری، آشپزی، مدیریت نوشیدنی	۴	گیلان
آشپزی	۱	لرستان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، هتل‌داری، بلدهای محلی، شیرینی‌پزی، آشپزی، خانه‌ی مسافر	۹	مازندران
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی	۲	مرکزی
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری	۳	هرمزگان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری	۲	همدان
مدیریت فنی دفاتر خدمات مسافرتی، راهنمایان ایران‌گردی و جهان‌گردی، راهنمایان طبیعت‌گردی، هتل‌داری	۳	یزد
	۱۰۴	جمع

۱۱-۳- نمودار تعداد آموزشگاه‌های فعال در زمینه‌ی برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری

